

***KAZNENA POLITIKA U SRBIJI  
ZAKON I PRAKSA***

Beograd, 2018.

Izdavač  
*Ministarstvo pravde SAD*  
*Kancelarija za međunarodnu pomoć, usavršavanje i profesionalnu obuku u pravosuđu*  
*Bulevar kneza Aleksandra Karađorđevića 92, 11000 Beograd*  
&  
*Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu*

Recenzenti:  
Prof. dr Božidar Banović  
Prof. dr Vid Jakulin  
Prof. dr Miodrag Simović

Autori:  
Prof. dr Stanko Bejatović  
Dr Ivana Stevanović  
Prof. dr Đorđe Đorđević  
Dr Dragana Čvorović  
Dr Veljko Turanjanin

*Istraživanje su realizovali sledeći članovi istraživačkog tima*

Prof. dr Stanko Bejatović  
Dr Ivana Stevanović  
Prof. dr Đorđe Đorđević  
Prof. dr Jovan Ćirić  
Dr Dragana Čvorović  
Dr Veljko Turanjanin  
Dr Goran Ilić  
Jugoslav Tintor

Štampa  
*Štamparija Radunić*

Tiraž  
300

Štampanje ovog priručnika omogućilo je Ministarstvo pravde SAD

**Stavovi izraženi u ovoj publikaciji pripadaju isključivo autorima i ne odražavaju  
nužno i stavove donatora**



# SADRŽAJ

## I UVODNE NAPOMENE

1. Kaznena politika sudova (pojam i značaj) .....	9
2. Kaznena politika sudova kao instrument praktične realizacije opšte kriminalne politike.....	11
3. Sudska kaznena politika kao korektiv zakonodavne kaznene politike (opravdanost ili ne?).....	12
4. Faktori sudske kaznene politike.....	13

## II ISTRAŽIVANJE (OPŠTE NAPOMENE)

*Dr Ivana Stevanović, doc. dr Dragana Čvorović, doc. dr Veljko Turanjanin*

1. Predmet istraživanja .....	19
2. Cilj i zadaci istraživanja .....	21
3. Metode istraživanja.....	22
4. Istraživački uzorak.....	23
5. Polazne hipoteze .....	24
6. Društvena i naučna opravdanost istraživanja.....	25

*Prof. dr Stanko Bejatović, prof. dr Đorđe Đorđević, dr Ivana Stevanović,  
doc. dr Veljko Turanjanin, doc. dr Dragana Čvorović*

## III REZULTATI ISTRAŽIVANJA

*Prof. dr Đorđe Đorđević, dr Ivana Stevanović*

1. Struktura izrečenih krivičnih sankcija kao pokazatelj kaznene politike u Republici Srbiji .....	29
1.1. Uvodne napomene .....	29
1.2. Struktura zbirno izrečenih krivičnih sankcija (osnovni i viši sudovi) .....	30
2. Kazna zatvora .....	33
2.1. Osnovni sudovi i kazna zatvora .....	33
2.2. Viši sudovi i kazna zatvora.....	36
3. Novčana kazna .....	39
3.1. Osnovni sudovi i novčana kazna.....	40
3.2. Viši sudovi i novčana kazna .....	41
4. Uslovna osuda .....	42
4.1. Uslovna osuda i osnovni sudovi.....	42
4.2. Uslovna osuda i viši sudovi.....	44
5. Mere bezbednosti.....	45
5.1. Mere bezbednosti i osnovni sudovi.....	45
5.2. Mere bezbednosti i viši sudovi.....	46
6. Ostale krivične sankcije .....	48
7. Ublažavanje kazne.....	48
7.1. Osnovni sudovi i ublažavanje kazne .....	49
7.2. Viši sudovi i ublažavanje kazne .....	50
8. Oslobođanje od kazne.....	52
8.1. Oslobođanje od kazne i osnovni sudovi .....	52

8.2. Viši sudovi i oslobađanje od kazne.....	53
9. Struktura izrečenih krivičnih sankcija za pojedina krivična dela .....	54
9.1. Krivična dela iz nadležnosti osnovnog suda.....	54
9.1.1. Laka telesna povreda (čl. 122. KZ).....	55
9.1.2. Ugrožavanje sigurnosti (čl. 138. KZ).....	56
9.1.3. Nasilje u porodici (čl. 194. KZ).....	58
9.1.4. Teška krađa (čl. 204. KZ) .....	59
9.1.5. Poreska utaja (čl. 229. KZ) .....	61
9.1.6. Ugrožavanje javnog saobraćaja (čl. 289. KZS).....	63
9.2. Krivična dela iz nadležnosti višeg suda.....	64
9.2.1. Teško ubistvo (čl. 114. KZ).....	66
9.2.2. Silovanje (čl. 178. KZ).....	69
9.2.3. Razbojništvo (čl. 206. KZ) .....	70
9.2.4. Neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga (čl. 246. KZ) .....	72
9.3. Pojedina krivična dela iz uzorka i sticaj sa drugim delima .....	73
9.4. Pojedina krivična dela iz uzorka i saučesništvo.....	74
10. Učinioci krivičnih dela .....	76
<i>Prof. dr Stanko Bejatović, doc. dr Veljko Turanjanin, doc. dr Dragana Čvorović</i>	
11. Sporazum o priznanju krivičnog dela i kaznena politika sudova.....	91
12. Mera pritvora i kaznena politika sudova .....	100
12.2. Mera pritvora i vrsta izrečene krivične sankcije .....	105
13. Stručna odbrana i njen doprinos adekvatnosti sudske kaznene politike.....	107
14. Efikasnost rada sudova .....	115
 ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I MERE UNAPREĐENJA .....	 119
U P I T N I K.....	127



# I

## UVODNE NAPOMENE<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> *Istraživanje su realizovali sledeći članovi istraživačkog tima:*

1. Prof. dr Stanko BEJATOVIĆ, redovni prof. Pravnog fakulteta i predsednik Srpskog udruženja za krivičnopravnu teoriju i praksu
2. Prof. dr Jovan ĆIRIĆ, direktor Instituta za uporedno pravo u Beogradu
3. Dr Ivana STEVANOVIĆ, direktorka Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja u Beogradu
4. Prof. dr Đorđe ĐORĐEVIĆ, redovni prof. Kriminalističko – policijske akademije u Beogradu
5. Dr Goran ILIĆ, zamenik Republičkog javnog tužioca Srbije i predsednik Udruženja javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije
6. Dr Dragana ĆVOROVIĆ, docent Kriminalističko – policijske akademije u Beogradu
7. Dr Veljko TURANJANIN, docent Pravnog fakulteta u Kragujevcu
8. Jugoslav TINTOR, advokat iz Beograda





## 1. Kaznena politika sudova (pojam i značaj)

Kada je reč o pojmu kaznena politika onda pre svega treba konstatovati činjenicu da i pored toga što je termin koji je označava sporan i u ne malom broju slučajeva, čini se ne bez razloga, i predmet kritike on je kod nas, i ne samo kod nas, i uobičajen i široko prihvaćen. Kao takav shvata se na različite načine. Npr. po nekima on obuhvata ne samo propisivanje sankcije od strane zakonodavca već i zonu kažnjavanja shvaćenu u njenom najširem smislu značenja – zonu kažnjavanja uopšte. Uz to, pravi se razlika između zakonske i sudske kaznene politike i sl. No, ne ulazeći u raspravu po ovom pitanju treba konstatovati da se za potrebe ovog istraživanja pod pojmom kaznena politika sudova podrazumeva politika izricanja krivičnih sankcija u određenom periodu, na određenoj teritoriji i za određena krivična dela. Ovakav pristup shvatanju pojma kaznene politike svoju podlogu nalazi u činjenici da i pored toga što sudovi prilikom primenjivanja krivičnihopravnih normi ne treba da vode nikakvu politiku već samo da ispravno primenjuju zakon, ipak oni imaju poprilično širok prostor za slobodno odlučivanje, kako u pogledu izbora vrste krivične sankcije tako i u pogledu odmeravanja kazne. Takvu slobodu im omogućava ne mali broj instituta opšteg dela KZ kao i široko propisani kazneni okviri u posebnom delu. Obzirom na sve ovo ovde je reč o jednom segmentu kaznene politike u širem smislu značenja, o politici koja je različita od politike zakonodavca koju on nesumljivo vodi donoseći krivične zakone. Dalje, polazeći od činjenice da je sudska kaznena politika samo jedan segment kaznene politike u širem smislu značenja to u radu nisu razmatrani i njeni drugi segmenti. Slučaj npr. sa politikom krivičnog gonjenja i politikom izvršenja krivičnih sankcija. Drugim rečima kao što to proizilazi iz samog naslova rada ovde je reč, pre svega, o analizi odnosa propisanih i izrečenih krivičnih sankcija i primeni drugih krivičnihopravnih instituta i mera od strane suda na konkretnu krivičnu stvar.

Shvaćena u napred iznesenom značenju kaznena politika sudova kao i kaznena politika uopšte, ima izuzetno veliki značaj. On se ogleda, pre svega, u njenom preventivnom (generalnom i specijalnom) dejstvu. Kazna kao ključni instrument kaznene politike je, pored ostalog, i sredstvo kojim se utiče na način ljudskog ponašanja. Ovo prevashodno zbog toga što je ona po svojoj prirodi jedna neprijatnost, nešto što svaki čovek želi da izbegne. Ako se ovome dodaju i sve posledice koje za sobom povlači izrečena kazna onda ovakva jedna konstatacija još više dobija na svom značaju. Odnosno, ona je potvrda nespornog stava da najveći broj učinilaca krivičnih dela pre izvršenja krivičnog dela smatra da neće biti otkriven i procesuiran ili da će, na neki način, u slučaju otkrivanja izbeći kažnjavanje kao rezultat izvršenog krivičnog dela. Posmatrano u ovom kontekstu više je nego nesporno da je kažnjavanje ne samo neizostavno već i najefikasnije sredstvo za suzbijanje kriminala i drugih negativnih društvenih pojava uopšte. Uz ovo, i brojna istraživanja u oblasti psihologije takođe govore da su kazna i kažnjavanje izuzetno važni, ako ne i nezamenljivi faktor vaspitanja i prevaspitanja ljudi uopšte. Skoro i da se bez preterivanja može reći da je kazna, iako ne jedino ipak dominantno sredstvo ponašanja ljudi u jednoj državi. Uz to, kažnjavanje ima i svoju edukativno - etičku dimenziju, ono doprinosi jačanju društvenog morala u jednom društvu- državi. Dalje, posmatrano sa aspekta generalne prevencije izuzetno je važna i činjenica "izvesnosti kažnjavanja". Važno je ne toliko kakvu će kaznu sudovi izreći već i osećaj stepena verovatnoće da se učinilac krivičnog dela neće moći izvući od zaslužene kazne. I danas je više nego nesporno da kazna ima svrhu odvratanja od vršenja krivičnih dela, svrhu prevaspitanja onih koji su počinili krivično delo, kao i svrhu jačanja opšteg morala u društvu. Na ovom stanovištu, sasvim ispravno, stoji i srpski zakonodavac propisujući svrhu kažnjavanja. Naime, u čl. 42. st. 2. KZ

RS<sup>2</sup> izričito o je propisano da je u okviru opšte svrhe krivičnih sankcija (čl.4. st. 2. KZ RS), svrha kažnjavanja: sprečavanje učinioca da čini krivična dela i uticanje na njega da ubuduće ne vrši krivična dela; uticanje na druge da ne čine krivična dela; izražavanje društvene osude za krivično delo, jačanje morala i učvršćivanje obaveze poštovanja zakona.

Posmatrano u iznesenom kontekstu a imajući u vidu takođe nespornu činjenicu da kaznena politika sudova predstavlja konkretizaciju opštih stavova, postulata i intencija zakonodavca zakonom propisana svrha kazne i kažnjavanja je i svrha kaznene politike sudova. Ako je to tako, a jeste, onda je značaj kaznene politike sudova više nego jasan i nesporan. Sudovi svojom kaznenom politikom u svakom krivičnom slučaju, svojim konkretnim odlukama realizuju u praksi kaznenu politiku zakonodavca. Kroz svoje odluke sudovi oživotvoruju osnovne političke smernice i intencije zakonodavca.

Uz izneseno, kada je reč o sudskoj kaznenoj politici onda je istu neophodno posmatrati još u jednom kontekstu. U kontekstu njenog doprinosa jednakosti građana u jednoj državi, tj. u kontekstu njene ujednačenosti odnosno neujednačenosti na teritoriji jedne države. Ujednačena kaznena politika sudova doprinosi i jednakosti ljudi na prostoru jedne države i na taj način ona je i u funkciji ideje pravne države, u funkciji vladavine prava čiji je osnovni postulat jednakost svih građana pred zakonom i sudom u jednoj državi. Ako bi posmatrano u ovom kontekstu za isto ili slično krivično delo jedan izvršilac bio osuđen na blažu krivičnu sankciju ili mu izrečena krivična sankcija u neuporedivo manjem iznosu od drugog zato što je npr. ovaj od njega bio daleko siromašniji, zato što živi na jednom dugom delu iste države, zato što je druge vere, nižeg nivoa obrazovanja itd., onda bi to samo po sebi ukazivalo na svojevrsnu nejednakost ljudi, svojevrsnu nepravdu a što bi za svoju posledicu imalo i dodatno raslojavanje, dodatno produblјivanje socijalnih problema i na kraju se pojavilo i kao dodatni kriminogeni faktor u takvom društvu. S obzirom na ovo slobodno se može konstatovati da je sudska kaznena politika u funkciji ne samo borbe protiv kriminaliteta već i u funkciji jačanja morala kroz jačanje osećanja pravičnosti i jednakosti građana u jednom društvu - jednoj državi. I upravo u ovome i leži njen ogromnan značaj. Jednom rečju ona je značajna kako za borbu protiv kriminaliteta tako i za uspostavljanje ideala pravde u jednoj državi. Iz svih ovih razloga proizilazi i značaj teoretskih i empirijskih istraživanja problematike kaznene politike sudova. Stručno kritičkom analizom sudske kaznene politike konkretnog vremena datog društva, se na jedan način analizira i samo društvo, njegovo političko i kulturno stanje. Ako bi npr. sprovedeno istraživanje pokazalo da je sudska kaznena politika u Srbiji neujednačena onda bi se iz toga mogao izvući i zaključak o nejednakosti građana pred zakonom. Ili, npr. ako bi se utvrdilo da je sudska kaznena politika blaga, da je u ne malom raskoraku sa kaznenom politikom zakonodavca onda bi to morao da bude signal zakonodavcu za preispitivanje svoje kaznene politike, signal da je potrebno nešto menjati po tom pitanju u samom zakonu. Jednom rečju, mnogi posredni a i neposredni zaključci o jednom društvu, o nekim njegovim vrednostima mogu se izvući na osnovu analize njegove sudske kaznene politike. S obzirom na sve ovo više je nego opravdano raspravljati ne samo o pitanjima sudske kaznene politike već i o pitanju značaja njenog praćenja i proučavanja, i to posebno u društvima koja karakteriše aktivan rad na reformskim zahvatima u sferi krivičnog i ne samo krivičnog zakonodavstva već i pravnog sistema uopšte što je slučaj sa Srbijom. Ovo posebno nakon otvaranja poglavlja 23 koje sasvim opravdano posebnu pažnju poklanja upravo ovoj problematici polazeći od stava da kaznena politika sudova predstavlja ogledalo zakonodavne a i društvene stvarnosti u jednom društvu konkretnog vremena. Imajući u vidu sve ovo može se na kraju ovih uvodnih napomena o značaju kaznene politike sudova uopšte konstatovati da je

---

<sup>2</sup> Pod KZ RS podrazumeva se Krivični zakonik RS ("Sl.glasnik RS", br br. 85/05, 88/05 - ispravka, 107/05 - ispravka, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16

sprovedeno istražvanje i u funkciji kvaliteta rada na reformi krivičnog zakonodavstva Srbije koja je u toku.

## **2. Kaznena politika sudova kao instrument praktične realizacije opšte kriminalne politike**

Kada je reč o pitanju zvanom kaznena politika sudova kao instrument praktične realizacije opšte kriminalne politike onda treba, pre svega, konstatovati suštinsku različitost – nepodudarnost ne samo ova dva pojma već i pojma zakonska kaznena politika sa ova dva pojma. Opšta kriminalna politika je znatno širi pojam od pojma kaznene politike sudova i kaznene politike zakonodavca kao njenih nerazdvojnih segmenata. Opštu kriminalnu politiku u jednom društvu pored zakonske i sudske kriminalne politike čini i politika otkrivanja i krivičnog gonjenja kriminaliteta od strane policije i tužilaštva, politika centara za socijalni rad i drugih institucija preventivnog karaktera, zatim politika prevaspitanja i resocijalizacije (kazneno- popravne ustanove), kao i mnogi drugi delovi društva koji prvo pojedinačno a potom i svi zajedno treba da obezbede takvo stanje društvenih odnosa u kojem će kriminogeni faktori što je moguće manje biti izraženi.

Shvaćeno u napred iznesenom značenju jasno je kada je reč o odnosu opšte kriminalne politike i sudske kaznene politike da je reč o odnosu opšteg i posebnog. Sudska kaznena politika kao deo opšte kriminalne politike zavisi prevasahodno od nje. Kao deo celine prvenstveno zavisi od opšte kriminalne politike društva. Međutim, iz toga bi bilo pogrešno izvući i zaključak da sudska kaznena politika nema nikakvog uticaja na opštu kriminalnu politiku jednog društva-države. Nasuprot. Kaznena politika sudova može da ima svog indirektnog uticaja na neke druge segmente opšte kriminalne politike. Na primer ukoliko sudovi, po shvatanju javnog mnjenja nezaslužno, neopravdano izriču blage kazne onda to u svesti nekih drugih delova društva - pre svega onih zaduženih za vođenje kriminalne politike može da ima vrlo značajne negativne reprekusije po sistemu "Mi ih hapsimo, a sudovi ih oslobađaju" što može na povratan način da utiče na politiku krivičnog gonjenja, otkrivanja krivičnih dela i njihovih učinilaca. Drugim rečima kaznena politika sudova kao neizostavan deo celine zvane opšta kriminalna politika ima odgovarajući uticaj na ostale delove te celine. Slučaj npr. sa zakonodavnom kaznenom politikom. S obzirom na ovo može se reći da svi delovi opšte kriminalne politike su u međusobnoj povezanosti i kao takvi utiču jedni na druge, što posebno dolazi do izražaja kod sudske kaznene politike budući da ona predstavlja konkretizaciju opštih, generalnih kriminalno-političkih opredeljenja izraženih u zakonu kao krajnjem rezultatu zakonodavne kaznene politike. Zakonska kaznena politika je nešto opšte (*in abstracto*) a sudska kaznena politika je nešto što predstavlja-konkretizuje to opšte (*in concreto*). Zakon i njegova kaznena politika je nešto opšte, a sudska kaznena politika koja svoje oživotvorenje doživljava kroz sudsku odluku je nešto posebno-nešto što predstavlja konkretizaciju-oživotvorenje tog opšteg. S obzirom na njihov takav odnos ključno je pitanje: Ne da li, već kakvu slobodu sudovi treba da imaju u praktičnoj realizaciji opštih stavova i smernica opšte kriminalne politike, izraženim pre svega kroz kaznenu politiku zakonodavca. Imajući u vidu činjenicu da se u procesu konkretizacije određene zakonske norme, odnosno njene primene na konkretnu krivičnu stvar mogu da pojave brojni problemi, kao i da svaka krivična stvar nosi pečat niza svojih specifičnosti to zakonodavac mora da ostavi određenu slobodu sudu da bi on mogao da na adekvatan način reši konkretnu krivičnu stvar, što se postiže prevashodno kroz sistem relativno određenih kazni. Kada ne bi bilo tako, kada sud ne bi imao nikakvu slobodu u okviru opšte datih granica opšte kriminalne politike čitava stvar bi postala apsurdna i neopravdana, što samo po sebi dalje govori i o stepenu važnosti sudske kaznene politike za opštu kriminalnu politiku. Opšta kriminalna politika konkretizivana u konkretnim zakonskim normama nalazi svrhu svog postojanja - svoju potvrdu ili negaciju kroz sudsku kaznenu politiku. S

obzirom na to može se dalje zaključiti da sudska kaznena politika predstavlja potvrdu i (ili) negaciju kaznene politike zakonodavca a time i opšte kriminalne politike konkretnog društva u datom vremenu.

### **3. Sudska kaznena politika kao korektiv zakonodavne kaznene politike (opravdanost ili ne?)**

Krivično zakonodavstvo shvaćeno u širem smislu značenja<sup>3</sup> po svojoj prirodi pripada konzervativnijim granama prava. Istina u poslednje vreme sve je više odstupanja od tog njegovog svojstva<sup>4</sup>. I pored toga što se danas društveni odnosi i sve ono što ih prati, menja, mnogo brže nego ranije ipak prisutni trend tako čestih zakonodavnih intervencija u krivičnopravnoj oblasti teško da može da ima opravdanja<sup>5</sup>. No, to je neko drugo pitanje. Međutim, neovisno od opravdanosti i njegovog postavljanja danas je više nego nesporno da razvoj društvenih i ekonomskih odnosa a i svega onoga što se javlja kao njihova posledica ide u ne malom broju slučajeva ispred zakona. S obzirom na to postavlja se pitanje: Da li sudovi u takvim situacijama treba da budu korektiv zakonodavne kaznene politike? Odnosno, da li sudovi treba da ispravljaju neadekvatna i prevaziđena zakonska rešenja? I pored toga što sud primenjuje a ne stvara zakonsku normu odgovor na ovako postavljeno pitanje mora da bude potvrđan. Brojni su razlozi za tako nešto. Među njima poseban značaj imaju sledeći:

*Prvo*, zakonodavac ne može da unapred predvidi sve životne situacije, sve šta se u praksi može dogoditi. Zbog toga sudovima se mora ostaviti relativna sloboda (nešto širi kazneni rasponi kako bi sud u svakom konkretnom slučaju mogao pronaći pravu meru s ciljem što adekvatnijeg reagovanja na konkretnu krivičnu stvar - izbora adekvatne krivične sankcije). Ostavljajući sudovima slobodu individualizacije krivične sankcije zakonodavac im omogućava korekciju nekih svojih rešenja, rešenja za koja se pretpostavlja da su prevaziđena i zastarela<sup>6</sup>.

*Drugo*, neka zakonska rešenja apstraktno posmatrano mogu delovati sasvim adekvatno i opravdano, ali kada se pređe na njihovu primenu-konkretizaciju u praksi onda se mogu pojaviti ne mali nesporazumi, dileme o adekvatnosti primene tih rešenja u konkretnoj krivičnoj situaciji. Jednostavno kada je reč o odnosu opšteg i konkretnog u određenim situacijama neko opšte rešenje je načelno opravdano-pravedno međutim u svojoj konkretnoj primeni može biti neopravdano. Zbog ovog zakonodavac mora da ostavi dovoljno slobode sudu da u takvim konkretnim situacijama ispravlja te nepravilnosti, da vrši korekciju neopravdanih i zastarelih zakonskih rešenja. Sudovi u takvim situacijama svojom kaznenom politikom treba da ispravljaju neadekvatna zakonska rešenja. Jedan od načina postizanja takvog cilja je zakonsko predviđenje izuzetno visokog raspona između posebnog minimuma i maksimuma propisane kazne. Takvo jedno rešenje i pored načelne opravdanosti, i pored toga što je u funkciji individualizacije krivične sankcije nije bez mana. Posebno u situacijama izuzetno visoko predviđenih raspona posebnih minimuma i

---

<sup>3</sup> Bejatović, S. (2016) Krivično procesno pravo, JP "Sl.glasnik", Beograd, str.30.

<sup>4</sup> Škuljić, M. (2017) "Reforma krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije i poglavlje 23 (neophodnost nastavka rada na reformi ili završen proces reforme)", Zbor. "Reformski procesi i poglavlje 23 (godina dana posle)-Krivičnopravni aspekt", Beograd, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, str.58.

<sup>5</sup> Bejatović, S. (2015) "Sudjenje u razumnom roku kao međunarodni pravni standard (krivičnoprocesni instrumenti - norma i praksa)", Zbor. "Sudjenje u razumnom roku i drugi krivičnopravni instrumenti adekvatnosti državne reakcije na kriminalitet", Beograd, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, str.327.

<sup>6</sup> Kolarić, D. (2015) "Konceptijske novine u Krivičnom zakoniku Srbije i adekvatnost državne reakcije na kriminalitet", Zbor. "Sudjenje u razumnom roku i drugi krivičnopravni instrumenti adekvatnosti državne reakcije na kriminalitet", Beograd, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, str.17.

maksimuma što je, na žalost, obeležje ne malog broja krivičnih dela<sup>7</sup>. Ovo pre svega iz razloga što takva rešenja mogu da dovedu do ne malog broja neželjenih posledica usled čega su, čini se opravdano, i predmet kritike ne malog procenta naše stručne javnosti<sup>8</sup>.

*Treće*, zakonodavac ponekad ne vodi dovoljno računa o mogućnosti prihvatanja i realizacije pojedinih instituta u datoj socijalnoj, ekonomskoj i kulturnoj sredini (slučaj npr. sa uvedenim novim sistemom novčane kazne (Novčana kazna u dnevnim iznosima) koji se od zakonskog pravila pretvorio u izuzetak<sup>9</sup>.

*Četvrto*, moguće je da zakonska rešenja vremenom postanu nedakvatna, zastarela, prevaziđena usled nastupanja okolnosti koje se nisu mogle pretpostaviti u momentu donošenja zakona. Najbolji primer za tako nešto su velika inflatorna kretanja u toku 1993. god., koja su i pored čestih izmena zakona po pitanju novčanih iznosa kao bitnih obeležja bića pojedinih krivičnih dela u više nego kratkom roku postajala prevaziđena što je za svoju posledicu imalo da po načelu primene blažeg zakona učinilac faktički izbegava krivičnu odgovornost, a i proizvodilo je i mnoge druge nelogičnosti i kontradiktornosti.

S obzirom na izneseno više je nego nesporno da se u pojedinim situacijama sudska kaznena politika mora da pojavi u ulozi korektora zakonodavne kaznene politike. Ovo tim pre što bi bilo sasvim pogrešno u situacijama kada praksa pokaže da je određeno zakonsko rešenje nedakvatno, prevaziđeno, da još uvek nije dalo očekivane rezultate, da je još uvek neprikladno konkretnom prostoru i vremenu odmah pristupiti promeni zakonskih rešenja. U takvim situacijama treba prvo proceniti njihovu kriminalno-političku opravdanost a potom u zavisnosti od odgovora na to pitanje pristupiti analizi razloga izostanka očekivanih rezultata i preduzimanju potrebnih mera za postizanje željenih cijeva<sup>10</sup>. U ovom kontekstu posebno treba posmatrati ona zakonodavna rešenja koja predstavljaju novinu ne samo u našem krivičnom zakonodavstvu već i u novinu u ne malom broju zakonodavstava koja pripadaju našem - kontinentalnom pravnom sistemu. Slučaj npr. sa pojednostavljenim formama postupanja u krivičnim stvarima<sup>11</sup> i alternativnim krivičnim sankcijama<sup>12</sup>.

#### 4. Faktori sudske kaznene politike

Polazeći od pojma sudske kaznene politike, njenog cilja i odnosa sa kaznenom politikom zakonodavca, zakonodavac je na jedan vrlo izričit način odredio kako i na koji način sudovi treba da vrše izbor vrste krivične sankcije i odmeravanje kazne u pojedinačnim slučajevima, tj. koje okolnosti treba da uzmu u obzir prilikom izricanja konkretne krivične sankcije učiniocu krivičnog dela. Reč je pre sve o izričito pobrojanim olakšavajućim i otežavajućim okolnostima. Odnosno, o izričitom stavu zakonodavca da sud učiniocu krivičnog dela odmerava kaznu u granicama koje su zakonom propisane za to delo, imajući u vidu svrhu kažnjavanja i uzimajući u obzir sve okolnosti koje utiču da kazna bude manja ili veća (olakšavajuće i otežavajuće okolnosti), a naročito: stepen krivice, pobude iz kojih je delo

<sup>7</sup> Kolarić, D. (2017) "Reforma krivičnog materijalnog zakonodavstva RS i poglavlje 23 (na raskršću između nacionalnog identiteta i evropskih integracija)", Zbor. "Reformski procesi i poglavlje 23 (godina dana posle)-Krivičnopravni aspekt", Beograd, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, str.37.

<sup>8</sup> Kolarić, D. (2015) "Konceptijske novine u Krivičnom zakoniku Srbije i adekvatnost državne reakcije na kriminalitet", Zbor. "Sudjenje u razumnom roku i drugi krivičnopravni instrumenti adekvatnosti državne reakcije na kriminalitet", Beograd, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, str.21.

<sup>9</sup> Mrvić-Petrović, N. (2015) "Novčana kazna-neiskorišćena mogućnost u krivičnom pravu Srbije", Zbor. "Sudjenje u razumnom roku i drugi krivičnopravni instrumenti adekvatnosti državne reakcije na kriminalitet", Beograd, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, str.158.

<sup>10</sup> Stojanović, Z. (2016) "Usaglašavanje Krivičnog zakonika Srbije sa Istanbulskom konvencijom", Zbor. "Dominantni pravci razvoja krivičnog zakonodavstva", Beograd, Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca, str.14.

<sup>11</sup> Brkić, S. (2009) "Pojednostavljene forme postupanja i postupak njihovog ozakonjenja U Republici Srbiji", Zbor. "Zakonodavni postupak i kazneno zakonodavstvo", Beograd, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, str.158.

<sup>12</sup> Stojanović, Z. (2012) "Kaznena politika: raskol između zakona i njegove primene", Zbor. "Kaznena politika (raskol između zakona i njegove primene)", Sarajevo, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, str.14.

učinjeno, jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je delo učinjeno, raniji život učinioca, njegove lične prilike, njegovo držanje posle učinjenog krivičnog dela a naročito njegov odnos prema žrtvi krivičnog dela<sup>13</sup>.

Pored izričito navedenih okolnosti zakonodavac ne isključuje mogućnost uzimanja u obzir i drugih okolnosti prilikom odmeravanja kazne propisujući da će sud uzeti u obzir "i druge okolnosti koje se odnose na ličnost učinioca". Zatim, pri odmeravanju novčane kazne u određenom iznosu sud će posebno uzeti u obzir i imovno stanje učinioca, a okolnost koja je obeležje krivičnog dela ne može se uzeti u obzir i kao otežavajuća, odnosno olakšavajuća okolnost, izuzev ako prelazi meru koja je potrebna za postojanje krivičnog dela ili određenog oblika krivičnog dela ili ako postoje dve ili više ovakvih okolnosti, a samo jedna je dovoljna za postojanje težeg, odnosno lakšeg oblika krivičnog dela.<sup>14</sup>

Propisujući na prednje izneseni način olakšavajuće i otežavajuće okolnosti zakonodavac ne propisuje kako i na koji način će se pojedine od tih okolnosti vrednovati - na ovaj ili onaj način i u kolikom stepenu. Izuzetak su izričito navedene posebne okolnosti za odmeravanje kazne za krivično delo učinjeno iz mržnje. Prema čl. 54a "Ako je krivično delo učinjeno iz mržnje zbog pripadnosti rasi i veroispovesti, nacionalne ili etničke pripadnosti, pola, seksualne orijentacije ili rodnog identiteta drugog lica, tu okolnost sud će ceniti kao otežavajuću okolnost, osim ako ona nije propisana kao obeležje krivičnog dela." Shodno ovom može se zaključiti da sud ima punu slobodu po ovom pitanju, kao što ima i punu slobodu da kaznu izrekne u ovoj ili onoj meri u opštim i široko propisanim granicama koje zakon propisuje. Sloboda suda nije samo kod izbora vrste i iznosa krivične sankcije. Ona je prisutna i u slučaju primene niza drugih krivičnopravnih instituta. Na primer kad postoje uslovi za ublažavanje kazne sloboda suda je izuzetno velika. Tako, ako je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor u trajanju od deset ili više godina, kazna se može ublažiti do sedam godina zatvora. Ili, ako je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor u trajanju od pet godina, kazna se može ublažiti do tri godine zatvora. Zatim, ako je za krivično delo propisana kazna zatvora bez naznačenja najmanje mere, umesto zatvora može se izreći novčana kazna ili rad u javnom interesu.

S obzirom na izneseno jasno je da u svakom krivičnom slučaju postoji jedna dosta široka zona slobode koju sudovi imaju prilikom odmeravanja kazne. Kao takva ona nije striktno zakonom određena. Proces odmeravanja kazne de facto nije samo pravni fenomen. Uticaj na to imaju i faktori koji se nalaze van prava. Donošenje sudske odluke, a time i određivanje vrste i iznosa krivične sankcije, jedan je sociopsihološki proces u kojem ne mali broj vanpravnih faktora može da ima značajan uticaj na kaznenu politiku u konkretnom slučaju a time i kaznenu politiku uopšte. Radi se o sociopsihološkom procesu koji se kao i svaki drugi psihološki proces odvija uz prisustvo misaonog, emocionalnog, racionalnog i iracionalnog. Sudska odluka kojom se izražava kaznena politika suda u konkretnom krivičnom slučaju nije i ne može biti sistem zatvoren za svaki vanpravni (socijalni i psihološki) uticaj sa strane. Nasuprot. Reč je o lancu međusobnih uticaja (zakonska norma, psihologija i delatnost sudije, psihologija i delatnost okrivljenog, branioca, tužioca i drugih procesnih subjekata). Potom, tu je i javno mnjenje koje itekako može da utiče kako na pravnu svest i psihologiju zakonodavca i ne samo zakonodavca i obrnuto. Jednom rečju

---

<sup>13</sup> Bejatović, S. (2016) "Zakonodavna kaznena politika i proces reforme krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije - Doslednost ili ne?", Zbor. "Dominantni pravci razvoja krivičnog zakonodavstva", Beograd, Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca, str.364.

<sup>14</sup> Posmatrano u ovom kontekstu treba istaći i odredbu čl. 55. KZ RS koja rešava pitanje odmeravanja kazne u slučaju povrata. Prema istoj "kad sud odmerava kaznu učiniocu za krivično delo koje je učinio posle izdržane, oproštene ili zastarele kazne ili oslobođenja od kazne, po proteku roka za opozivanje uslovne osude ili posle izrečene sudske opomene, može tu okolnost uzeti kao otežavajuću, ceneći pri tom posebno težinu ranije učinjenog krivičnog dela, da li je ranije delo iste vrste kao i novo delo, da li su oba dela učinjena iz istih pobuda, okolnosti pod kojima su dela učinjena i koliko je vremena proteklo od ranije osude, odnosno od izrečene, oproštene ili zastarele kazne, oslobođenja od kazne, od proteka roka za opozivanje ranije uslovne osude ili od izrečene sudske opomene."

sistem je otvoren za razne uticaje spolja i oni mogu da ga oblikuju i usmeravaju u različitim pravcima. S obzirom na sve ovo bez osnova je stav da kaznena politika sudova kako u konkretnom slučaju tako i uopšte zavisi sam od normi zakona. Kakva će biti jedna presuda, koja i u kojem iznosu će biti izrečena kazna na to utiče i osećaj pravde i pravičnosti ne samo od strane sudije već i njegove uže a nekada i šire društvene okoline. U tom kontekstu treba posmatrati i uticaj javnog mnjenja, a posebno sredstava informisanja<sup>15</sup>. Zatim, tu je i uticaj npr. zvanične statistike o kretanju kriminaliteta ili njegovih pojedinih oblika, što posebno može da dođe do izražaja u slučaju kada ona ukazuje na povećanje njegovog obima. Potom tu je i izuzetno važna uloga veštaka, posebno njegovih pojedinih vrsta (slučaj pre svega sa psihijatrijskim veštačenjem)<sup>16</sup>. S obzirom na sve ovo može se dalje konstatovati da analiza sudske kaznene politike u određenom smislu, na jedan posredan način predstavlja i analizu opštih prilika i stanja u jednom društvu datog vremena. Svedoci smo ne malog broja slučajeva proglašavanja nekog lica za krivca, kao i slučajeva neprincipijelnog komentarisanja nepravnosnažnih sudskih odluka. Svedoci smo i slučajeva da se u medijima i javnosti uopšte skoro tendenciozno govori o nepoverenju u rad sudova, o nepoverenju u njihovu nepristrasnost, nesposobnost da reše određene predmete, da su korumpirani i sl. Verovanje da to sve nema niti da može da ima uticaja na rad sudova je bez osnova. Dalje tu je pitanje da li i koliko ti drugi faktori ugrožavaju nezavisnost sudova. S obzirom na sve ovo jasna je kako brojnost faktora koji utiču (nekada više nekada manje) na kreiranje sudske kaznene politike tako i činjenica da je sudska kaznena politika kao i kriminalna politika uopšte deo opšte politike, opšte političke klime u jednom društvu<sup>17</sup>.

---

<sup>15</sup> Vidi: (2017) Zbor. "Pravosuđe i mediji", Beograd, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.

<sup>16</sup> Bejatović,S.(2017) "Mere bezbednosti medicinskog karaktera kao krivičnopravni instrumenti suprodstavljanja kriminalitetu (prevencija i represija), Zbor."Mere bezbednosti medicinskog karaktera-pravni i medicinski aspekt (regionalna zakonodavstva, iskustva u primeni i mere unapređenja)",Beograd, Misija OEBS-a u Srbiji, str.16.

<sup>17</sup> Bejatović,S. (2012) "Krivičnoprocesni instrumenti adekvatnosti kaznene politike", Zbor. "Kaznena politika (raskol između zakona i njegove primene)", Sarajevo, Srpsko udružene za krivičnopravnu teoriju i praksu", str.27.





## **II**

# **ISTRAŽIVANJE (OPŠTE NAPOMENE)**



## **1. Predmet istraživanja**

Predmet istraživanja je kaznena politika sudova, odnosno krivične sankcije koje se izriču učiniocima raznih krivičnih dela. Shodno ovom, predmet analize su samo one situacije kada je krivica optuženog već dokazana izricanjem sudske odluke. Reč je o slučajevima u kojima za sud nije sporno da je optuženi kriv, ali je pitanje koju mu krivičnu sankciju treba u tom konkretnom slučaju izreći. Predmet istraživanja su samo sudski rešeni krivični slučajevi. Posmatrano u ovim kontekstu odgovor na postavljeno pitanje kaznene politike sudova kroz rad na ovom projektu dat je ne na osnovu presuđenih svih krivičnih slučajeva i za sva krivična dela na prostoru Republike Srbije već kroz analizu jednog određenog – po svim relevantnim kriterijumima ispitivanja reprezentativnog uzorka sudski rešenih krivičnih predmeta za određena krivična dela.

Predmet sprovedenog istraživanja nije bio rad drugih subjekata na polju zvanom borba protiv kriminaliteta, što se pre svega odnosi na rad policije i tužilaštva. I pored toga što od efikasnosti i kvaliteta rada ova dva procesna subjekta zavisi u ne malom i uspeh na polju borbe protiv kriminaliteta, i pored toga što je teret dokazivanja na tužiocu to nije bilo predmet istraživanja. Istraživače koji su radili na realizaciji projekta nije zanimalo da li su i koliko ovi subjekti a pre svega tužioci bili uspešni i ubedljivi u dokazivanju krivice optuženog. Istraživače nije interesovalo u kom procentu su tužioci uspeli u svom poslu da sudu prezentuju valjane dokaze o krivičnom delu i krivici optuženog. To bi moglo da bude tema nekog drugog istraživanja a potom i osnov za raspravu po tako jednom značajnom pitanju.

Predmet istraživanja nije sveukupna kaznena politika sudova i sveukupna kriminalna politika u jednom društvu. Predmet istraživanja su bila samo pojedina krivična dela. Nekoliko je kriterijuma na osnovu kojih je izvršen izbor kako broja sudski rešenih krivičnih predmeta tako i broj i vrsta krivičnih dela povodom kojih je vođen krivični postupak. Među njima se posebno ističu sledeći:

*Prvo*, zastupljeni su sudovi prvog i drugog stepena sa područja sva četiri apelaciona suda, i to: sa područja Apelacionog suda u Beogradu jedan osnovni i tri viša suda; sa područja Apelacionog suda u Kragujevcu jedan osnovni i dva viša suda; sa područja Apelacionog suda u Novom Sadu jedan osnovni i dva viša suda i sa područja Apelacionog suda u Nišu jedan osnovni i dva viša suda.

*Drugo*, analizirano je šest krivičnih dela iz prvostepene stvarne nadležnosti osnovnih sudova (1 krivično delo za koje se krivično gonjenje preduzima po privatnoj tužbi (laka telesna povreda) i 5 krivičnih dela za koja se krivično gonjenje preduzima po službenoj dužnosti – ugrožavanje sigurnosti, nasilje u porodici, teška krađa, ugrožavanje javnog saobraćaja i poreska utaja)<sup>18</sup>.

---

<sup>18</sup> Kriterij izbora vrste krivičnih dela je njihova zastupljenost u sudskoj praksi.

*Treće*, analizirana su četiri krivična dela iz prvostepene stvarne nadležnosti viših sudova (teško ubistvo, neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga, silovanje i razbojništvo).<sup>19</sup>

*Četvrto*, u cilju reprezentativnosti uzorka svako krivično delo je analizirano na uzorku od po najmanje dvadeset sudskih rešenih predmeta<sup>20</sup>.

Posmatrano sa aspekta aktuelnosti analiziranih pitanja predmet istraživanja u prvom redu su vrsta i iznos izrečene krivične sankcije, kao i sistem izricanja kod novčane kazne. Pored ovog, predmet istraživanja su i druga pitanja bitna za celovito sagledavanje jedne kaznene politike suda konkretnog vremena. Predmet istraživanja je npr. i pitanje: Da li su i koliko lične prilike učinioca, njegov socio-ekonomski položaj imali uticaja na kaznenu politiku sudova, odnosno da li su npr. siromašniji i manje obrazovani prolazili na sudu bolje ili lošije od bogatijih i više obrazovanih? Ili, tu je i pitanje uticaja odbrane po službenoj dužnosti ili izboru optuženog i lica koja u ime njega imaju mogućnost izbora branioca na kaznenu politiku suda i sl. Reč je o više nego interesantnim pitanjima, pitanjima čiji odgovori mnogo toga govore i o nekim širim društvenim okvirima od teme zvane kaznena politika sudova. Na primer imaju li siromašni ljudi, ljudi sa društvene "margine" šansu da ne budu dvostruko viktimizirani. "Prvi put tako što su ih opšte društvene neprilike i pozicija sa margine u određenom smislu oterali u kriminal, a drugi put tako što ih država preko suda drakonski kažnjava i tako ostavlja na samom dnu društvene margine ne pružajući im neku šansu u životu."

I pored toga što je svaka presuda individualan čin, pojedinačni akt, sve one posmatrano u kontekstu istraživanja kao celine zbirno, odnosno u proseku govore o sudskoj kaznenoj politici datog prostora i datog vremena. S obzirom na ovo svaka konstatacija do koje se došlo u istraživanju koja se tiče postavljenih pitanja kaznene politike sudova, znači u suštini da je kaznena politika sudova u Srbiji po analiziranim pitanjima u proseku takva. S obzirom na sve ovo i metodologija istraživanja prilagođena je izboru sudova i krivičnih dela koji je adekvatan za davanje pravih odgovora na tako formulisana pitanja. Drugim rečima u izboru sudova i krivičnih dela kao predmeta istraživanja vodilo se računa kako da to po svom stepenu društvene opasnosti budu različita krivična dela tako i da budu zastupljeni različiti gradovi, odnosno regioni.

Uz izneseno, kada je reč o predmetu istraživanja treba imati na umu i tri sledeće stvari. To su:

*Prvo*, polazeći od vremenskog perioda obuhvaćenog istraživanjem predmet istraživanja je i pitanje (ne)promenljivosti ove politike posmatrano u kontekstu vremena. Odnosno reč je i o pitanju : Da li su i koliko sudovi u proseku tog i tog vremena bili npr. stroži ili blaži nego što su bili ili što će biti u neko drugo vreme? Iz ovih razloga bilo bi dobro ovde reprezentovane podatke jednog dana, u vremenu koje je pred nama, uporediti sa tada validnim podacima sudske kaznene politike. Odgovor na tako postavljeno pitanje, svakako ukoliko bi došlo do njega, mogao bi nam makar na jedan indirektan način da govori i o nekim pitanjima vanpravnog karaktera od eventualnog uticaja na rad sudova - o samoj nezavisnosti te grane vlasti konkretnog vremenskog perioda.

*Drugo*, u jednom indirektnom smislu značenja predmet istraživanja je i kaznena politika zakonodavca. Odnosno pitanje: da li postoji sklad između politike zakonodavca i sudske kaznene politike? U slučaju da sprovedeno istraživanje pokaže izvesni nesklad, odnosno da postoji izvesni raskorak između zakona i sudske prakse onda to treba da bude

---

<sup>19</sup> Kriterij izbora krivičnih dela je stepen njihove društvene opasnosti i obim prisutnosti u praksi.

<sup>20</sup> Izbor predmeta je izvršen primenom metode slučajnog uzorka.

signal kako zakonodavcu u kom pravcu treba ići u budućem kreiranju zakonskih normi tako i sudu za eventualno preispitivanje svoje kaznene politike.

*Treće*, i pored tačnosti dve prednje navedene činjenice ipak može se reći da je osnovni predmet istraživanja sasvim jasan i evidentan iz samog naslova. To je sudska kaznena politika za jedan određeni broj krivičnih dela i za prostor određenog broja sudova. Među ne malim brojem pitanja ovog karaktera ističu se pre svega sledeća:

- Vrsta izrečene krivične sankcije kako po sudovima tako i po analiziranim krivičnim delima;
- Iznos krivične sankcije i sistem izricanja kod novčane kazne;
- Ublažavanje kazne, pooštavanje kazne i oslobođenje od kazne kao specifični krivičnopravni instrumenti sudskog reagovanja na određene oblike kriminalnog ponašanja;
- Ličnost učinioca krivičnog dela i kaznena politika sudova (godine života, stručna sprema, bračno stanje, imovno stanje, obrazovanje, ranija osuđivanost, polna struktura, lične i porodične prilike, radno mesto u vreme izvršenja dela i sl.);
- Okolnosti odmeravanja kazne (olakšavajuće - otežavajuće);
- Pritvor i kaznena politika sudova;
- Efikasnost krivičnih postupaka (brzina i sporost rada sudova);
- Stručna odbrana okrivljenog lica i njen doprinos adekvatnosti sudske kaznene politike;
- Prisutnost sporazuma o priznanju krivičnog dela kao ključne pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima.

## **2. Cilj i zadaci istraživanja**

Osnovni cilj istraživanja proističe iz njegovog predmeta. To je davanje odgovora na pitanje: Kakva je kaznena politika sudova u vreme obuhvaćeno istraživanjem i šta bi, ako bi, po tom pitanju trebalo menjati? Odgovor na ovako postavljeno pitanje a time i osnovni cilj rada na projektu dat je putem naučne deskripcije predmeta istraživanja koja je kao početni stadijum svakog pa i ovog naučnog saznanja predstavljala polaznu osnovu istraživanja.

Izneseni osnovni cilj istraživanja ima svoj naučni i praktični aspekt. Prvi se ogleda u naučnoj verifikaciji odgovora na postavljena pitanja a drugi u mogućnosti da na taj način dobijeni odgovori praktično doprinesu novim, boljim rešenjima u ovoj oblasti. Ovako postavljeni predmet i cilj istraživanja postavili su pred članove istraživačkog tima određene konkretne zadatke koji su u funkciji ostvarenja planiranog osnovnog cilja istraživanja. Posmatrano u ovom kontekstu konkretni zadaci rada na projektu su davanje odgovora, pre svega, na sledeća pitanja:

1. Koje su to sve okolnosti – činjenice koje su uticale na kaznenu politiku sudova u posmatranom periodu?
2. Da li postoje razlike u kaznenoj politici između pojedinih sudova u Srbiji, a posebno po područjima pojedinih apelacionih sudova?
3. Da li postoje razlike u kaznenoj politici sudova kada su u pitanju pojedina krivična dela, odnosno pojedine grupe krivičnih dela?

4. Kakav je odnos kaznene politike zakonodavca i sudske kaznene politike kod analiziranih krivičnih dela?
5. U kojoj meri pojedine osobenosti ličnosti učinioca krivičnog dela imaju uticaja na sudsku kaznenu politiku?
6. Da li i u kom obimu je sporazum o priznanju krivičnog dela instrument adekvatnosti sudske kaznene politike?
7. Obim primene mere pritvora kao instrumenta sudske kaznene politike.
8. Doprinos stručne odbrane a posebne njene vrste (izabrani ili postavljeni branilac) adekvatnosti sudske kaznene politike.

### **3. Metode istraživanja**

U cilju mogućnosti davanja odgovora na pitanje koje predstavlja osnovni cilj rada na projektu, kao i davanja odgovora na druga postavljena pitanja u radu na projektu primenjene su zato potrebne – odgovarajuće metode rada. U njihovom izboru pošlo se od stava da se podaci od interesa za istraživanje nalaze, odnosno mogu naći samo u pojedinim sudskim predmetima. U svakom od sudskih predmeta, pre svega u samoj presudi, ali i ne samo u presudi<sup>21</sup>, moguće je pronaći podatke za davanje odgovora na postavljena pitanja, odnosno samo na osnovu njihove analize moguće je doći do konačnih stavova i zaključaka o kaznenoj politici sudova u Srbiji u posmatranom vremenskom intervalu. U tom kontekstu posebno treba imati u vidu činjenicu da to nisu samo podaci o vrsti i visini izrečene krivične sankcije već se radi i o podacima koji govore npr. o olakšavajućim i otežavajućim okolnostima koje sudovi uzimaju u obzir, tj. o podacima vezanim za ličnost učinica krivičnog dela, njegovu raniju osuđivanost i neosuđivanost, njegove lične, imovinske i porodične prilike i sl. U svrhu dobijanja odgovora na ova i njima slična pitanja sačinjen je odgovarajući upitnik na osnovu kojeg su istraživači na terenu, po odabranim sudovima, sakupljali podatke i u odgovarajućim listama ih popunjavali, a nakon toga razvrstani i statistički obrađivani.<sup>22</sup>

U cilju dobijanja zahtevanih pokazatelja korišćene su dve vrste statističke obrade podataka. *Prvo*, vršena je prosta distribucija podataka a potom ukrštanje većeg broja pojedinačno dobijenih podataka. Na primer ukršteni su podaci o ranijoj osuđivanosti i neosuđivanosti učinioca krivičnog dela sa visinom izrečene kazne, i to sve u cilju davanja odgovora na pitanje da li i ta okolnost ima i koliki značaj ima za sudsku kaznenu politiku. *Drugo*, u cilju davanja odgovora na pitanje ujednačenosti ili neujednačenosti sudske kaznene politike na prostoru Republike Srbije, a u okviru toga pre svega na prostorima njenih apeacionih sudova, ukršteni su i podaci o sudu u kojem je izrečena presuda sa visinom izrečene kazne i dr. Jednom rečju, izvršena su sva ona ukrštanja za koja su istraživači smatrali da mogu biti smisljena, odnosno da mogu dati podatke za davanje adekvatnih odgovora na pojedinačno postavljena pitanja kao ciljeve istraživanja.

Na kraju u vezi sa ovim aspektom sprovedenog istraživanja treba istaći i činjenicu da se kod svakog od analiziranih pitanja istraživač morao da opredeli samo za jedan od više ponuđenih odgovora i da ga uzme kao relevantan za kasniju statističku obradu.<sup>23</sup>

<sup>21</sup> Tu su npr. sa zapisnikom o glavnom pretresu, odgovarajućim stranačkim podnescima, nalazima i mišljenjima veštaka i sl.

<sup>22</sup> Sadržaj istraživačkog upitnika čini prilog knjige.

<sup>23</sup> Izuzetak od ovog pravila su pitanja olakšavajućih i otežavajućih okolnosti gde je istraživač mogao da uzme u obzir i više od jednog od ponuđenih odgovora. Ovo iz razloga što sudovi prilikom odmeravanja kazne, odnosno prilikom pisanja obrazloženja presude uzimaju u obzir ne samo jednu već i više olakšavajućih i otežavajućih okolnosti.

#### 4. Istraživački uzorak

Nekoliko je kriterijuma uzetih u obzir kako prilikom izbora krivičnih dela tako i kod izbora sudova na područjima kojih je sprovedeno istraživanje. Osnovni među njima su: Prvo, da to budu krivična dela tzv. klasičnog kriminaliteta, krivična dela karakteristična za sve vrste društvenih i političkih sistema, za sve vrste društveno-političkih prilika, bez obzira na vreme i mesto. Krivična dela koja u svojoj osnovi predstavljaju povrede nekih od osnovnih univerzalnih vrednosti karakterističnih za sve sisteme i sva vremena. Drugo, da to budu kako krivična dela iz prvostepene stvarne nadležnosti osnovnih sudova tako i krivična dela iz prvostepene stvarne nadležnosti viših sudova, tj. da to budu kako krivična dela koja po stepenu svoje društvene opasnosti pripadaju kategoriji tzv. srednjeg kriminaliteta tako i krivična dela koja pripadaju kategoriji najtežih krivičnih dela. Treće, da to budu krivična dela koja zauzimaju značajno mesto u ukupnoj masi kriminaliteta kao i krivična dela koja po svom biću izazivaju posebnu pažnju kako opšte tako i stručne javnosti. Četvrto, da se radi o krivičnim delima različitog stepena društvene opasnosti posmatrano sa aspekta posebnog minimuma i posebnog maksimuma propisane krivične sankcije. Peto, da budu zastupljeni svi delovi teritorije Republike Srbije - područja sva četiri apelaciona suda. Šesto, da uzorak kako analiziranih krivičnih dela, tako i broja sudskih predmeta i broja osnovnih i viših sudova bude reprezentativan - u funkciji davanja adekvatnih odgovora na sva postavljena pitanja u radu na projektu.

Polazeći od iznesenih, prethodno definisanih kriterijuma pitanja postavljena u radu na projektu analizirana su kroz sledeća krivična dela: teško ubistvo (čl. 114. KZ), silovanje (čl. 178. KZ), razbojništvo (čl. 206, st. 2. i 3. KZ), neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga (čl. 246, st. 1, 3, i 4. KZ), laka telesna povreda (čl. 122. KZ), ugrožavanje sigurnosti (čl. 138. KZ), nasilje u porodici (čl. 194, st. 1, 2, 3. i 5. KZ), teška krađa (čl. 204. KZ), poreska utaja (čl. 229. KZ) i ugrožavanje javnog saobraćaja (čl. 289. KZ). Predmet analize su dakle krivična dela koja potpadaju pod prvostepenu stvarnu nadležnost dvaju vrsta sudova (osnovnih i viših). Odnosno reč je o krivičnim delima za koje se krivično gonjenje ne preduzima samo po službenoj dužnosti već i po privatnoj tužbi (krivično delo lake telesne povrede- čl. 122.st.1. KZ RS). Broj krivičnih predmeta je reprezentativan (1142).

Kada je reč o sudovima na prostoru kojih je vršeno istraživanje uzeto je po devet osnovnih i viših sudova sa područja sva četiri apelaciona suda Srbije. U svakom od odabranih sudova analizirali smo po najmanje dvadeset sudskih predmeta (gde je bilo toliko postupaka) izabranih po metodu slučajnog uzorka. Stav istraživača je da je ovaj uzorak sudskih predmeta sasvim adekvatan za davanje odgovora na prethodno formulisana pitanja.

Pojedinačno posmatrano po sudovima predmet analize su krivični spisi sledećih sudova. Viši sudovi u: Beogradu, Pančevu, Valjevu, Novom Sadu, Šapcu, Kragujevcu, Novom Pazaru, Nišu i Zaječaru. Osnovni sudovi u: Beogradu, Pančevu, Valjevu, Novom Sadu, Šapcu, Kragujevcu, Novom Pazaru, Nišu i Zaječaru.

Na kraju u vezi sa istraživačkim uzorkom pažnju zaslužuju i dve sledeće činjenice. Prvo, metod odabira analiziranih sudskih predmeta bio je slučajan - odabran metodom slučajnog uzorka. Drugo, broj analiziranih sudskih predmeta osnovnih i viših sudova je dovoljno veliki - reprezentativan, da se i po tom pitanju mogu praviti adekvatna poređenja i mogu proveriti hipoteze koje su povodom istraživanja postavljene.

## 5. Polazne hipoteze

S obzirom na predmet istraživanja nekoliko je polaznih hipoteza postavljenih pre početka rada na projektu. Prva, osnovna - polazna hipoteza istraživanja je da je kaznena politika sudova blaga, odnosno da se kreće na granici zakonskog minimuma. Kao takva postavljena je i pre nego što je pristupljeno istaživanju. S obzirom na ovako formulisanu osnovnu hipotezu istraživanja očekivao se relativno veliki broj slučajeva izricanja kazne u visini posebnog minimuma a i slučajevi ublažavanja kazne. Odnosno nisu očekivani slučajevi značajnijeg prisustva slučajeva pooštavanja kazne preko zakonskog maksimuma. Ovakav jedan utisak je i utisak najšireg javnog mnjenja koji nije dokazan budući da u poslednjih petnaestak i više godina nije bilo ozbiljnih, naučnih i svestranih istraživanja kaznene politike sudova kod nas. Ovakvom jednom skoro opštem utisku o blagosti sudske kaznene politike doprinose i neretko isticani stavovi pojedinih političara o blagosti sudske kaznene politike. U ne malom broju slučajeva prisutni su stavovi da su zakoni dobri ali ih u praksi sudovi ne primenjuju ili ih primenjuju na neadakvatan način, usled čega, pored ostalog, i borba protiv kriminaliteta ne može da da željene rezultate na planu generalne i specijalne prevencije.

Druga početna hipoteza vezana za kaznenu politiku sudova je da je kaznena politika sudova kod nas neujednačena, što posebno dolazi do izražaja kada se posmatranje vrši po područjima apelacionih sudova. I pored toga što sudska praksa kod nas nije u formalnom smislu reči izvor prava ovako postavljena hipoteza u slučaju da se pokaže ispravnom bila bi negativno tretirana sa stanovišta kriminalne politike uopšte a pre svega sa stanovišta jednakosti građana pred sudom i zakonom, što bi se dalje moglo smatrati kao prepreka uspostavljanja ideala vladavine prava.

Treća početna hipoteza tiče se učinilaca krivičnih dela. Očekivalo se da su učinioci krivičnih dela kod nas uglavnom ljudi sa socijalne i ekonomske "margine." Ljudi vrlo slabog imovnog stana, niskog nivoa obrazovanja, ljudi koji su u ne malom procentu povratnici. U kontekstu ove hipoteze očekivano je da sudovi kao olakšavajuću okolnost u najvećem broju slučajeva uzimaju raniji život učinioca pod čime se uglavnom podrazumeva njegova neosuđivanost kao i teške lične i porodične prilike.

Sledeća polazna hipoteza tiče se obima uzimanja u obzir otežavajućih i olakšavajućih okolnosti. Hipoteza je da se otežavajuće okolnosti u znatno manjem obimu pominju od olakšavajućih. No bez obzira na to pretpostavilo se da to nije od većeg značaja za kaznenu politiku sudova. Očekivanje je da dominantan uticaj na kaznenu politiku sudova ima težina učinjenog dela a ne potreba za resocijalizacijom učinica. Nije dakle bitno ko je učinilac jednog krivičnog dela i šta i koliko treba učiniti na njegovom prevaspitanju, već je bitno to šta je on uradio. Posmatrano u ovom kontekstu hipoteza je da ni u slučaju povrata kaznena politika sudova nije bila adekvatno stroga, odnosno stroža od one kakva bi bila da se nije radilo o povratništvu.

Jedna od sledećih polaznih hipoteza je ona koja se tiče trajanja krivičnog postupka. Pretpostavka je da krivični postupci kod nas relativno dugo traju, da od trenutka pokretanja krivičnog postupka do njegovog pravnosnažnog presuđenja protekne, u ne malom broju slučajeva, više od tri godine, odnosno od trenutka potvrđivanja optužnice do pravnosnažnosti više od dve godine.

Dalje, tu je i hipoteza da procenat zastarelih krivičnih gonjenja nije zanemarljiv.

Jednom rečju ne prikazujući i neke druge polazne hipoteze, glavna očekivanja istraživača su bila da će sprovedeno istraživanje pokazati da su naši sudovi relativno blagi, spori i neujednačeni, što se može okvalifikovati i kao problem u radu naših sudova. Da li su



i u kolikoj meri ostvarene ovako postavljne hipoteze treba da pokažu rezultati dobijeni ovim istraživanjem. S obzirom na to, neosporno je da će rezultati dobijeni istraživanjem, bez obzira na unapred postavljene hipoteze, biti dovoljni za jednu sveobuhvatnu relevantnu sliku o kaznenoj politici sudova u Republici Srbiji, a time i za adekvatnu sliku o njenoj kriminalnoj politici uopšte.

## **6. Društvena i naučna opravdanost istraživanja**

Društvena i naučna opravdanost istraživanja leži u shvatanju ne malog procenta naše javnosti uopšte da je kaznena politika sudova u Republici Srbiji toliko blaga da ne samo da nema generalno-preventivno dejstvo već i suprotno. Da kao takva ohrabruje ne mali broj učinilaca krivičnih dela da i dalje čine krivična dela. Uz ovo, tu je i stav o popriličnoj neefikasnosti naših krivičnih postupaka i ne malom iznosu sredstava koje država plaća kao rezultat preduzetih krivičnih gonjenja, što posebno dolazi do izražaja kod krivičnih slučajeva koji zaokupljaju posebnu pažnju javnosti. Povodom ovakvog stava kao prvo mora se postaviti pitanje: Da li je ovakvo shvatanje ne malog procenta javnosti koja obuhvata i stručnu javnost savim tačno - opravdano ili ne? Sama ova činjenica je sasvim dovoljna da bude tretirana kao podsticaj da se ovom problemu pristupi na jedan temeljan, sveobuhvatan i studiozan način. Ako se ovome doda i činjenica prisutnosti i stava o neujednačenosti sudske kaznene politike na preostoru Republike Srbije kao celine što dovodi do neravnopravnog položaja njenih građana onda predmetno ispitivanje još više dobija na svojoj društvenoj i naučnoj opravdanosti. Uz sve ovo tu je i činjenica da tužilaštvo i policija kao subjekti koji se nalaze na prvoj borbenoj liniji zvanj polje borbe protiv kriminaliteta, u ne malom, stoje na stanovištu ne malog procenta naše javnosti uopšte o relativno blagoj kaznenoj politici sudova onda opravdanost ovakvog jednog istraživanja još više dobija na svom značaju. Ovo tim pre što sve ovo govori i o izvesnom stepenu nepoverenja ova dva organa izvršne vlasti u sudsku vlast koja je predmet ne male kritike. Sve ovo je više nego opravdan razlog da se problematici kaznene politike sudova posveti odgovarajuća pažnja. Upravo u ovome leži i društvena i naučna opravdanost istraživačkog pristupa ovoj problematici i na taj način razbijanje ili potvrđivanje stava i stereotipu o sudskoj vlasti kao najslabijoj karici u lancu kriminalne politike jednog društva.

Uz izneseno, tu je još jedna ništa manje značajna činjenca. Ona je sadržana u takođe prisutnom stavu da policija i tužilaštvo dobro, savesno i uspešno obavljaju svoj deo posla na otkrivanju i optuživanju počilaca krivičnih dela ali od toga "nema velike koristi" kada sudovi blago kažnjavaju kriminalce ili ih oslobađaju a nisu ni retki slučajevi zastarevanja krivičnog gonjenja. Takvim svojim stavom ova dva organa a posebno tužilaštvo vrše na jedan neprincipijelan način, na prvi pogled neprimetno i posredno pritisak na sudove i zakonodavca za pooštravanje kaznene politike što je ne samo negativno već i nedopustivo.

Na kraju kada je reč o društvenoj i naučnoj opravdanosti ovakvog jednog istraživanja treba istaći i to da ocena o radu sudova može biti data samo na osnovu egzaktnih podataka o tome da li su i koliko sudovi kod nas blagi ili strogi, odnosno kakva je njihova kaznena politika a takve podatke može da da samo jedno naučno koncipirano i sprovedeno istraživanje. Bez toga, bez naučne utemeljenosti, bez egzaktnih podataka svaka diskusija o sudovima, o njihovoj sporosti, blagosti, neujednačenosti u radu ili bilo čemu drugom je diskusija bez osnova, diskusija koja može da dezavuiše sudsku vlast u celini što je više nego negativno za ostvarivanje nezavisnog pravosuđa i pravne države - za vladavinu prava uopšte.



*Prof. dr Stanko Bejatović*  
*Prof. dr Đorđe Đorđević*  
*Dr Ivana Stevanović*  
*Doc. dr Veljko Turanjanin*  
*Doc. dr Dragana Čvorović*

## **III**

# **REZULTATI ISTRAŽIVANJA**



## **1. Struktura izrečenih krivičnih sankcija kao pokazatelj kaznene politike u Republici Srbiji**

### **1.1. Uvodne napomene**

Prva hipoteza od koje se pošlo u istraživanju je da je kaznena politika sudova blaga, odnosno da se kreće na visini zakonskog minimuma. Ova hipoteza postavljena je pre same realizacije istraživanja, a iz nje je proizilazilo i očekivanje da će biti utvrđen i veliki broj slučajeva zakonskog ublažavanja kazne, odnosno oslobađanja od kazne. Druga početna hipoteza u sprovedenom istraživanju bila je da je kaznena politika sudova kod nas neujednačena i da to posebno dolazi do izražaja kada se posmatranje vrši po područjima apelacionih sudova.

Inače, u skladu sa našim krivičnim zakonodavstvom *Krivični zakonik* poznaje sledeće vrste krivičnih sankcija: kazne, mere upozorenja, mere bezbednosti i vaspitne mere. Učiniocu krivičnog dela mogu se izreći sledeće kazne: 1) kazna zatvora; 2) novčana kazna; 3) rad u javnom interesu; 4) oduzimanje vozačke dozvole (čl. 43. Krivičnog zakonika). Kazna zatvora može se izreći samo kao glavna kazna (čl. 44. st. 1 KZ), dok se novčana kazna, rad u javnom interesu i oduzimanje vozačke dozvole mogu izreći i kao glavna i kao sporedna kazna (čl. 44. st. 2. KZ).

Pod merama upozorenja Krivični zakonik razlikuje uslovnu osudu i sudsku opomenu (čl. 64. st. 1. KZ). Uslovnom osudom sud učiniocu krivičnog dela utvrđuje kaznu i istovremeno određuje da se ona neće izvršiti, ako osuđeni za vreme koje odredi sud, a koje ne može biti kraće od jedne niti duže od pet godina (vreme proveravanja) ne učini novo krivično delo (čl. 65. st. 1 KZ). Kao posebna mera upozorenja Krivičnim zakonikom predviđena je i sudska opomena. Sudska opomena može se izreći za krivična dela za koja je propisan zatvor do jedne godine ili novčana kazna, a učinjena su pod takvim olakšavajućim okolnostima koje ih čine naročito lakim. Za određena krivična dela i pod uslovima predviđenim zakonom sudska opomena može se izreći i kad je propisan zatvor do tri godine (čl 77. st. 1 i 2. KZ).

Sud može učiniocu krivičnog dela izreći jednu ili više mera bezbednosti kao posebnu vrstu krivičnih sankcija. Učiniocu krivičnog dela mogu se izreći sledeće mere bezbednosti: 1) obavezno psihijatrijsko lečenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi; 2) obavezno psihijatrijsko lečenje na slobodi; 3) obavezno lečenje narkomana; 4) obavezno lečenje alkoholičara; 5) zabrana vršenja poziva, delatnosti i dužnosti; 6) zabrana upravljanja motornim vozilom; 7) oduzimanje predmeta; 8) proterivanje stranca iz zemlje; 9) javno objavljivanje presude; 10) zabrana približavanja i komunikacije sa oštećenim; 11) zabrana prisustvovanja određenim sportskim priredbama (čl. 70. st. 1. t. 1-11). Mere bezbednosti mogu se izreći pojedinačno i kumulativno, uz drugu krivičnu sankciju ili samostalno. U osnovi jedino mere bezbednosti obavezno psihijatrijsko lečenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi i obavezno psihijatrijsko lečenje na slobodi neuračunljivom učiniocu izriču se samostalno.

Vaspitne mere kao posebna krivična sankcija svojstvene su maloletničkom krivičnom zakonodavstvu ali u određenim situacijama, kada je to Zakonom o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica propisano, moguće ih je izreći i punoletnim ilicima koja u vreme suđenja nisu navršila 21 godinu života. Ova kategorija u smislu opšteg krivičnog zakonodavstva bliska je pojmu, odnosno definiciji "mlađa punoletna lica" koja su veoma često zbog svoje specifične "zrelosti" bliska maloletnicima - licima koja su navršila 14, a nisu navršila osamnaest godina života u vreme izvršenja krivičnog dela. Na osnovu odluke suda ovim licima može biti izrečena bilo koja vaspitna mera posebne obaveze, vaspitna mera pojačanog nadzora u drugoj porodici, odnosno vaspitna mera upućivanja u vaspitno-popravni dom. Uz navedene vaspitne mere ovim licima moguće je izreći i neku od mera bezbednosti (čl. 41. ZM<sup>24</sup>).

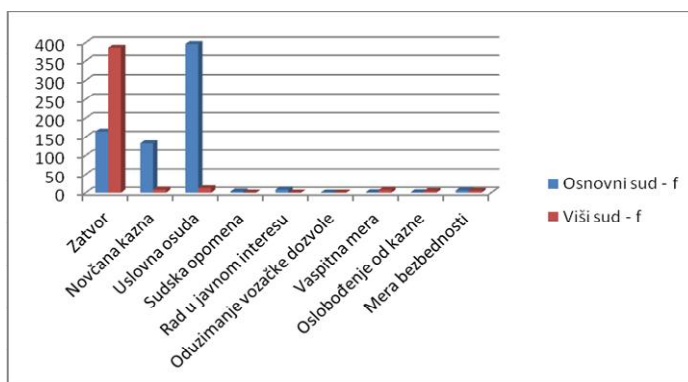
### ***1.2. Struktura zbirno izrečenih krivičnih sankcija (osnovni i viši sudovi)***

U studiji smo da bi smo potvrdili, odnosno dokazali netačnost postavljenih hipoteza za sudove čije smo pokazatelje kaznene politike pratili pošli od analize izrečenih krivičnih sankcija i to zbirno za 9 osnovnih i 9 viših sudova, kao i analizom kaznene politike pojedinačnih sudova. Kao što smo već ukazali, uzorak za analizu činilo je 1142 popunjenih upitnika. Struktura izrečenih krivičnih sankcija bila je sledeća: 164 izrečenih kazni zatvora (23%), 132 novčanih kazni (18,5%), 396 uslovnih osuda (55,5%), 3 sudske opomene (0,4%), 8 kazni rada u javnom interesu (1,1%), ni jedno oduzimanje vozačke dozvole, jedna vaspitna mera (0,1%), 6 samostalno izrečenih mera bezbednosti (0,8%), a u 1 slučaju došlo je do oslobađanja od kazni što ukupno čini 714 analiziranih upitnika i izrečenih krivičnih sankcija osuđenim licima za šest krivična dela iz nadležnosti osnovnih sudova u Beogradu, Novom Sadu, Kragujevcu, Nišu, Zaječaru, Novom Pazaru, Valjevu, Šapcu i Pančevu. Iz navedenog možemo zaključiti da su se osnovni sudovi u posmatranom periodu najčešće opredeljivali za izricanje uslovne osude kao krivične sankcije i to u polovini svih analiziranih slučajeva, zatim sledi kazna zatvora i novčana kazna 41,5%, dok su ostale krivične sankcije izricane u zanemarljivoj broju slučajeva.

Sa druge strane kaznena politika viših sudova u Beogradu, Novom Sadu, Kragujevcu, Nišu, Zaječaru, Novom Pazaru, Valjevu, Šapcu i Pančevu beleži potpuno drugačije skorove. Dominantna krivična sankcija, a i s obzirom i na težinu krivičnih dela koja su određena za analizu i potpuno razumljivo, je kazna zatvora. Navedeni viši sudovi izrekli su ih ukupno 386, od 428 svih izrečenih krivičnih sankcija, što čini 90,2% svih izrečenih krivičnih sankcija, 8 novčanih kazni, 12 uslovnih osuda, 7 vaspitnih mera i 5 samostalno izrečenih mera bezbednosti. Druge praćene krivične sankcije nisu izricane.

---

<sup>24</sup> Pod "ZM" podrazumeva se Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica (Sl. glasnik RS, br. 85/2005)



Grafikon br. 1

Zbirno posmatrano kao najčešće izricana krivična sankcija u analiziranom uzorku za osnovne i više sudove je kazna zatvora i to u gotovo polovini svih izrečenih krivičnih sankcija (550 slučajeva, što čini 48,2 %), zatim sledi uslovna osuda u 408 slučajeva (35,7%), novčana kazna u 140 (12,3%), 11 samostalno izrečenih meri bezbednosti (1%), 8 vaspitnih mera (0,7%), 3 sudske opomene (0,3%), dok smo u 5 slučajeva imali oslobađanje od kazne (0,4%).<sup>25</sup>

Tabela br. 1.

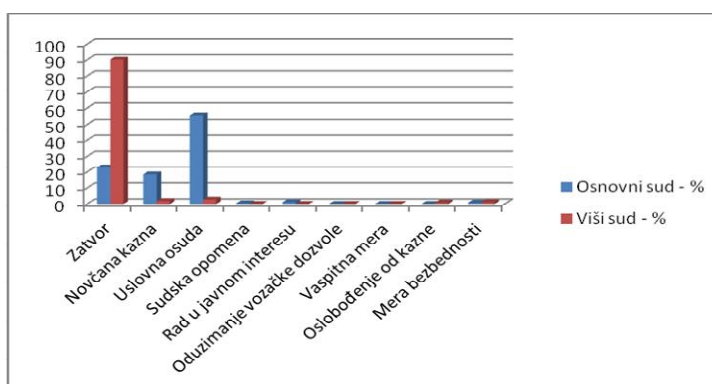
	Osnovni sud	Viši sud	Zbir
Zatvor	164	386	550
Novčana kazna	132	8	140
Uslovna osuda	396	12	408
Sudska opomena	3	0	3
Rad u javnom interesu	8	0	8
Oduzimanje vozačke dozvole	0	0	0
Vaspitna mera	1	7	8
Oslobođenje od kazne	1	4	5
Mera bezbednosti	6	5	11
<b>Zbirno</b>	<b>714</b>	<b>428</b>	<b>1142</b>

<sup>25</sup> Tabela br. 1 i 2 i Grafikon br. 1

Tabela br. 2.

	Osnovni sud - %	Viši sud - %	Zbir - %
Zatvor	23	90.2	48.2
Novčana kazna	18.5	1.9	12.3
Uslovna osuda	55.5	2.8	35.7
Sudska opomena	0.4	0	0.3
Rad u javnom interesu	1.1	0	0.7
Oduzimanje vozačke dozvole	0	0	0
Vaspitna mera	0.1	0.06	0.7
Oslobođenje od kazne	0.1	0.9	0.4
Mera bezbednosti	0.8	1.2	1
<b>Zbirno</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>

Kazna zatvora kao najčešće izricana krivična sankcija kod viših sudova, imajući u vidu težinu krivičnih dela koja je analizirana: teško ubistvo, silovanje, razbojništvo i neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga, čini 90,02% svih izrečenih krivičnih sankcija, dok su sve ostale praćene krivične sankcije zastupljene u manje od 10% svih praćenih slučajeva. Iz navedenog može se zaključiti da je kaznena politika svih devet viših sudova u pogledu vrste krivične sankcije potpuno ujednačena i da se svi opredeljuju za kaznu zatvora što potpuno dovodi u pitanje drugo postavljenu hipotezu o neujednačenoj kaznenoj politici sudova, a u pogledu izrečene krivične sankcije. Sa druge strane kod osnovnih sudova najzastupljenija krivična sankcija je uslovna osuda i to u polovini svih izrečenih krivičnih sankcija (55,5%), kazna zatvora i novčana kazna čine 41,5% izrečenih krivičnih sankcija od strane praćenih osnovnih sudova, dok se ostale krivične sankcije pojavljuju u zanemarljivom broju slučajeva<sup>26</sup>.



Grafikon br. 2.

Međutim, da bi smo mogli zaključivati o ujednačenoj, odnosno neujednačenoj kaznenoj politici osnovnih i viših sudova u odnosu na izrečene krivične sankcije, neophodno je da se

<sup>26</sup> Grafikon br.2



ona pored zbirne posmatra i po sudovima, što ćemo i učiniti u tekstu koji sledi, a imajući u vidu pojedine izrečene krivične sankcije.

## 2. Kazna zatvora

Prema krivičnom zakonodavstvu Republike Srbije kazna zatvora predstavlja jednu ne samo od posebnih već i ključnu vrstu krivičnih sankcija. U skladu sa Krivičnim zakonikom kazna zatvora ne može biti kraća od trideset dana niti duža od dvadeset godina. Ovako određena, ona se izriče na pune godine i mesece, a do šest meseci i na dane. Ako učiniocu krivičnog dela izrekne kaznu zatvora do jedne godine, sud može istovremeno odrediti da će se ona izvršiti tako što će je osuđeni izdržavati u prostorijama u kojima stanuje ukoliko se obzirom na ličnost učinioca, njegov raniji život, njegovo držanje posle učinjenog dela, stepen krivice i druge okolnosti pod kojima je delo učinio može očekivati da će se i na taj način ostvariti svrha kažnjavanja (čl. 45. st. 1, 2 i 5. KZ). Za najteža krivična dela i najteže oblike teških krivičnih dela može se izuzetno propisati i kazna zatvora od trideset do četrdeset godina. Kazna zatvora od trideset do četrdeset godina izriče se na pune godine. Zatvor od trideset do četrdeset godina ne može se izreći licu koje u vreme izvršenja krivičnog dela nije navršilo dvadeset jednu godinu života (čl. 45. st. 3. i 4. KZ).

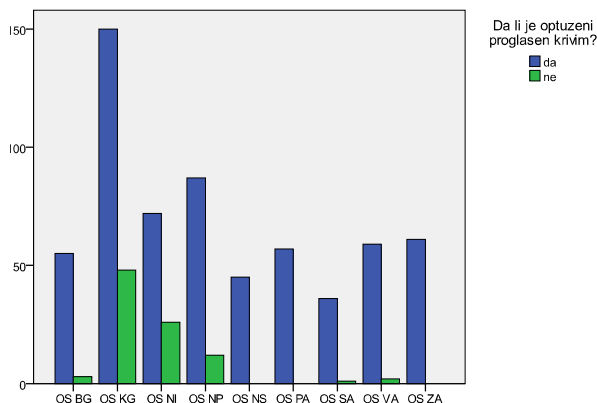
### 2.1. Osnovni sudovi i kazna zatvora

U uzorku koji predstavlja predmet analize na nivou osnovnih sudova praćeno je 714 optuženih lica, od kojih je 622 proglašeno krivim. Navedeno čini 87,1% svih analiziranih slučajeva. U strukturi uzorka odnos optuženja i činjenice da je optuženo lice i proglašeno krivim je najzastupljeniji u Zaječaru, Novom Sadu i Pančevu (100%), nešto manji u Šapcu (97,3%), Valjevu (96,7%) i Beogradu (94,8%), a potom sledi Novi Pazar (87,9%), dok je odnos optuženih prema onima koji su proglašeni krivim najmanji u Kragujevcu (75,8%) i Nišu (73,5%)<sup>27</sup>.

Tabela br. 3 - Osnovni sudovi i osuda

Osnovni sud		Da li je optuženi proglašen krivim?		Zbir
		Da	Ne	
Beograd	Učestalost	55	3	58
	%	94.8	5.2	100.0
Kragujevac	Učestalost	150	48	198
	%	75.8	24.2	100.0
Niš	Učestalost	72	26	98
	%	73.5	26.5	100.0
Novi Pazar	Učestalost	87	12	99
	%	87.9	12.1	100.0
Novi Sad	Učestalost	45	0	45
	%	100.0	.0	100.0
Pančevo	Učestalost	57	0	57
	%	100.0	.0	100.0
Šabac	Učestalost	36	1	37
	%	97.3	2.7	100.0
Valjevo	Učestalost	59	2	61
	%	96.7	3.3	100.0
Zaječar	Učestalost	61	0	61
	%	100.0	.0	100.0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>622</b>	<b>92</b>	<b>714</b>
	<b>%</b>	<b>87.1</b>	<b>12.9</b>	<b>100.0</b>

<sup>27</sup> Tabela br. 3 i Grafikon br. 2



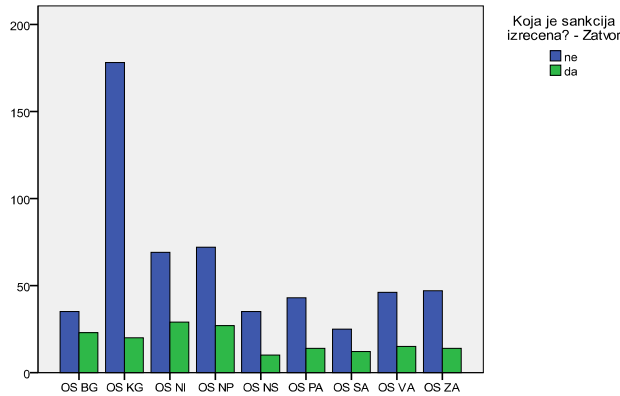
Grafikon br. 3 -- Osnovni sudovi i osuda

Kazna zatvora, kao što smo već ukazali predstavlja drugu po zastupljenosti krivičnu sankciju i izrečena je u 164 slučaja od strane svih osnovnih sudova koji su ovom prilikom bili predmet analize. Procentualno ona je najčešće izrečena od strane Prvog osnovnog suda u Beogradu u 39,4 % slučajeva, a najmanje od strane Osnovnog suda u Kragujevcu 10,1%. Navedeni podatak treba posmatrati i u svetlu činjenice da je u brojčanom smislu to još uočljivije jer od ukupno 198 analiziranih optuženja u 178 slučajeva Osnovni sud u Kragujevcu se nije opredelio za kaznu zatvora, dok je Prvi osnovni sud u Beogradu od 58 analiziranih optuženja za šest analiziranih krivičnih dela u 23 slučaja izrekao navedenu krivičnu sankciju. Drugi osnovni sudovi kreću se u rasponu od 22,2% izrečene kazne zatvora u odnosu na druge krivične sankcije, prevashodno uslovnu osudu, odnosno poput Osnovnog suda u Šapcu gde je zabeleženo 32,4 % kazne zatvora u odnosu na druge krivične sankcije<sup>28</sup>.

Tabela br. 4 - Osnovni sudovi i kazna zatvora

Osnovni sud		Zatvor		Zbir
		Ne	Da	
Beograd	Učestalost	35	23	58
	%	60.3	39.7	100.0
Kragujevac	Učestalost	178	20	198
	%	89.9	10.1	100.0
Niš	Učestalost	69	29	98
	%	70.4	29.6	100.0
Novi Pazar	Učestalost	72	27	99
	%	72.7	27.3	100.0
Novi Sad	Učestalost	35	10	45
	%	77.8	22.2	100.0
Pančevo	Učestalost	43	14	57
	%	75.4	24.6	100.0
Šabac	Učestalost	25	12	37
	%	67.6	32.4	100.0
Valjevo	Učestalost	46	15	61
	%	75.4	24.6	100.0
Zaječar	Učestalost	47	14	61
	%	77.0	23.0	100.0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>550</b>	<b>164</b>	<b>714</b>
	<b>%</b>	<b>77.0</b>	<b>23.0</b>	<b>100.0</b>

<sup>28</sup> Tabela br. 4



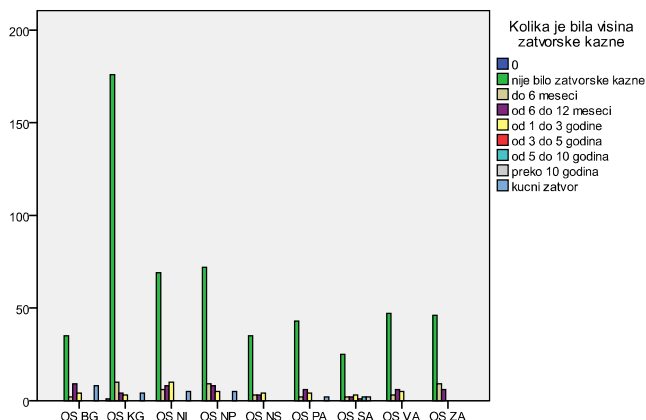
Grafikon. br. 4 - Osnovni sudovi i kazna zatvora

Kada se posmatra visina zatvorske kazne koju izriču osnovni sudovi onda se ona u osnovi maksimalno kreće do 3 godine. Samo u izuzetnom slučaju i to za 4 lica koja su oглаšena krivim Osnovni sud u Šapcu je izrekao kaznu zatvora preko 5 godina. Inače, za potrebe istraživanja visinu zatvorske kazne smo grupisali na sledeći način: do 6 meseci, od 6 do 12 meseci, od jedne do 3 godina i od 5 do 10 godina, odnosno kućni zatvor. Prvi osnovni sud u Beogradu, Osnovni sud u Kragujevcu, Osnovni sud u Nišu, Osnovni sud u Novom Pazaru i Osnovni sud u Pančevu koristili su zakonsku mogućnost i u situaciji kada je učiniocu krivičnog dela izrečena kazna zatvora do jedne godine, odredili da se ova kazna izvrši tako što će je osuđeni izdržavati u prostorijama u kojima stanuje (kućni zatvor). Prema rezultatu istraživanja osnovni sudovi u Novom Sadu, Valjevu, Šapcu i Zaječaru nisu koristili ovu zakonsku mogućnost<sup>29</sup>.

Tabela br. 5 - Osnovni sudovi i visina zatvorske kazne

Osnovni sudovi		Kolika je bila visina zatvorske kazne								Zbir	
		o	nije bilo zatvorske kazne	do 6 meseci	od 6 do 12 meseci	od 1 do 3 godine	od 3 do 5 godina	od 5 do 10 godina	preko 10 godina		kućni zatvor
Beograd	F	0	35	2	9	4	0	0	0	8	58
	%	.0	60.3	3.4	15.5	6.9	.0	.0	.0	13.8	100.0
Kragujevac	F	1	176	10	4	3	0	0	0	4	198
	%	.5	88.9	5.1	2.0	1.5	.0	.0	.0	2.0	100.0
Niš	F	0	69	6	8	10	0	0	0	5	98
	%	.0	70.4	6.1	8.2	10.2	.0	.0	.0	5.1	100.0
Novi Pazar	F	0	72	9	8	5	0	0	0	5	99
	%	.0	72.7	9.1	8.1	5.1	.0	.0	.0	5.1	100.0
Novi Sad	F	0	35	3	3	4	0	0	0	0	45
	%	.0	77.8	6.7	6.7	8.9	.0	.0	.0	.0	100.0
Pančevo	F	0	43	2	6	4	0	0	0	2	57
	%	.0	75.4	3.5	10.5	7.0	.0	.0	.0	3.5	100.0
Šabac	F	0	25	2	2	3	1	4	0	0	37
	%	.0	67.6	5.4	5.4	8.1	2.7	10.8	.0	.0	100.0
Valjevo	F	0	47	3	6	5	0	0	0	0	61
	%	.0	77.0	4.9	9.8	8.2	.0	.0	.0	.0	100.0
Zaječar	F	0	46	9	6	0	0	0	0	0	61
	%	.0	75.4	14.8	9.8	.0	.0	.0	.0	.0	100.0

<sup>29</sup> Tabela br. 5



Grafikon. br. 5 - Osnovni sudovi i visina zatvorske kazne

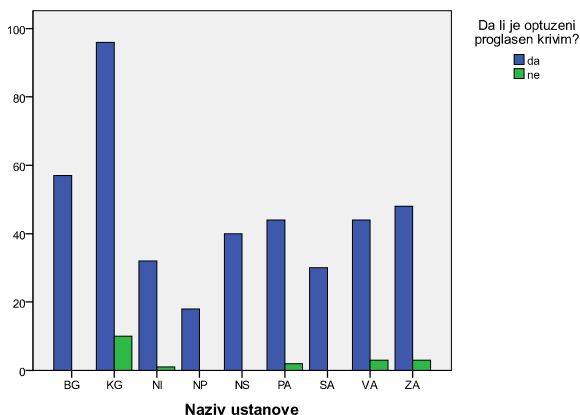
## 2.2. Viši sudovi i kazna zatvora

U uzorku koji predstavlja predmet analize na nivou devet viših sudova praćeno je 428 optuženih lica, od kojih je 409 proglašeno krivim. Navedeno čini 95,6% svih analiziranih slučajeva. Samo u 19 slučajeva optužena lica nisu proglašena krivim. I taj odnos se u posmatranom uzorku kreće od 90,6% u Višem sudu u Kragujevcu do 100% što je zabeleženo u višim sudovima u Beogradu, Novom Sadu i Šapcu<sup>30</sup>.

Tabela br. 6 - Viši sudovi i osuda

Viši sudovi		Da li je optuženi proglašen krivim?		Zbir
		Da	Ne	
Beograd	Učestalost	57	0	57
	%	100,0	,0	100,0
Kragujevac	Učestalost	96	10	106
	%	90,6	9,4	100,0
Niš	Učestalost	32	1	33
	%	97,0	3,0	100,0
Novi Pazar	Učestalost	18	0	18
	%	100,0	,0	100,0
Novi Sad	Učestalost	40	0	40
	%	100,0	,0	100,0
Pančevo	Učestalost	44	2	46
	%	95,7	4,3	100,0
Šabac	Učestalost	30	0	30
	%	100,0	,0	100,0
Valjevo	Učestalost	44	3	47
	%	93,6	6,4	100,0
Zaječar	Učestalost	48	3	51
	%	94,1	5,9	100,0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>409</b>	<b>19</b>	<b>428</b>
	<b>%</b>	<b>95,6</b>	<b>4,4</b>	<b>100,0</b>

<sup>30</sup> Tabela br. 3 i Grafikon br. 6



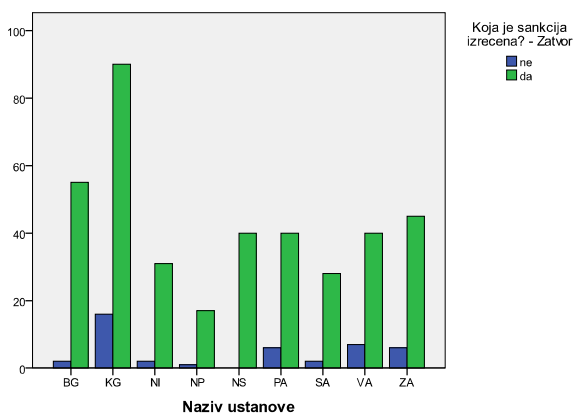
Grafikon br. 6 -- Viši sudovi i osuda

Kazna zatvora, prema rezultatima istraživanja predstavlja dominantnu krivičnu sankciju i svedoči o potpuno ujednačenoj politici viših sudova koji su bili predmet ove analize. Ova krivična sankcija izrečena je u 386 slučajeva od strane viših sudova u Beogradu, Novom Sadu, Nišu, Kragujevcu, Novom Pazaru, Pančevu, Zaječaru, Šapcu i Valjevu. Prema rezultatu istraživanja u Višem Sudu u Novom Sadu od 40 analiziranih slučajeva ona je izrečena u svim, tj. u 100%. Ukoliko se uporede dobijeni rezultati vidimo da se ovaj odnos kreće od 100% pa do 84,9% procenata što je zabeleženo u analiziranoj praksi Višeg suda u Kragujevcu gde je sud kaznu zatvora od 106 izrečenih krivičnih sankcija izrekao za 90 lica koja su oglašena krivim<sup>31</sup>.

Tabela br. 7 - Viši sudovi i kazna zatvora

Viši sudovi		Zatvor		Zbir
		Ne	Da	
Beograd	Učestalost	2	55	57
	%	3,5	96,5	100,0
Kragujevac	Učestalost	16	90	106
	%	15,1	84,9	100,0
Niš	Učestalost	2	31	33
	%	6,1	93,9	100,0
Novi Pazar	Učestalost	1	17	18
	%	5,6	94,4	100,0
Novi Sad	Učestalost	0	40	40
	%	,0	100,0	100,0
Pančevo	Učestalost	6	40	46
	%	13,0	87,0	100,0
Šabac	Učestalost	2	28	30
	%	6,7	93,3	100,0
Valjevo	Učestalost	7	40	47
	%	14,9	85,1	100,0
Zaječar	Učestalost	6	45	51
	%	11,8	88,2	100,0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>42</b>	<b>386</b>	<b>428</b>
	<b>%</b>	<b>9,8</b>	<b>90,2</b>	<b>100,0</b>

<sup>31</sup> Tabela br.7



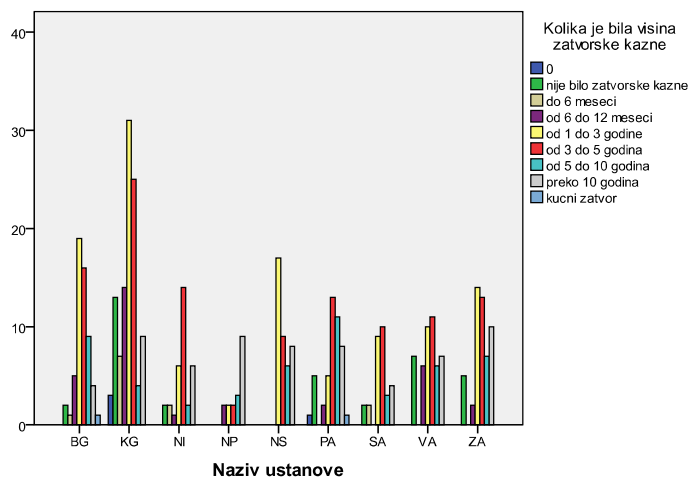
Grafikon br. 7 - Viši sudovi i kazna zatvora

Kada se posmatra visina izrečenih zatvorskih kazni koje izriču viši sudovi onda se ona u osnovi najčešće kreće od jedne do tri godine (26,4%), od tri do pet godina (26,4%) i preko deset godina (15,2%). Važno je na ovom mestu pomenuti da na ovakve skorove utiče i mogućnost korišćenja zakonskog intituta "ublažavanje kazne", o kome će biti više reči kasnije, ali na ovom mestu želimo da ukažemo da je u praksi analizirane kaznene politike 9 viših sudova ovaj institut primenjen u 72 slučajeva što iznosi 16,9 % i što je imalo svoj odraz na distribuciju vremenskog trajanja kazne zatvora<sup>32</sup>. (videti Tabelu i Grafikon pod rednim brojem 8).

Tabela br. 8 - Viši sudovi i kazna zatvora

Viši sudovi		Kolika je bila visina zatvorske kazne									Zbir
		o	nije bilo zatvorske kazne	do 6 meseci	od 6 do 12 meseci	od 1 do 3 godine	od 3 do 5 godina	od 5 do 10 godina	preko 10 godina	kućni zatvor	
Beograd	Učestalost	0	2	1	5	19	16	9	4	1	57
	%	,0	3,5	1,8	8,8	33,3	28,1	15,8	7,0	1,8	100,0
Kragujevac	Učestalost	3	13	7	14	31	25	4	9	0	106
	%	2,8	12,3	6,6	13,2	29,2	23,6	3,8	8,5	,0	100,0
Niš	Učestalost	0	2	2	1	6	14	2	6	0	33
	%	,0	6,1	6,1	3,0	18,2	42,4	6,1	18,2	,0	100,0
Novi Pazar	Učestalost	0	0	0	2	2	2	3	9	0	18
	%	,0	,0	,0	11,1	11,1	11,1	16,7	50,0	,0	100,0
Novi Sad	Učestalost	0	0	0	0	17	9	6	8	0	40
	%	,0	,0	,0	,0	42,5	22,5	15,0	20,0	,0	100,0
Pančevo	Učestalost	1	5	0	2	5	13	11	8	1	46
	%	2,2	10,9	,0	4,3	10,9	28,3	23,9	17,4	2,2	100,0
Šabac	Učestalost	0	2	2	0	9	10	3	4	0	30
	%	,0	6,7	6,7	,0	30,0	33,3	10,0	13,3	,0	100,0
Valjevo	Učestalost	0	7	0	6	10	11	6	7	0	47
	%	,0	14,9	,0	12,8	21,3	23,4	12,8	14,9	,0	100,0
Zaječar	Učestalost	0	5	0	2	14	13	7	10	0	51
	%	,0	9,8	,0	3,9	27,5	25,5	13,7	19,6	,0	100,0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>4</b>	<b>36</b>	<b>12</b>	<b>32</b>	<b>113</b>	<b>113</b>	<b>51</b>	<b>65</b>	<b>2</b>	<b>428</b>
	<b>%</b>	<b>,9</b>	<b>8,4</b>	<b>2,8</b>	<b>7,5</b>	<b>26,4</b>	<b>26,4</b>	<b>11,9</b>	<b>15,2</b>	<b>,5</b>	<b>100,0</b>

<sup>32</sup> Tabela br. 8 i Grafikon br. 8



Grafikon br. 8 - Viši sudovi i kazna zatvora

### 3. Novčana kazna

Pored kazne zatvora, a u skladu sa Krivičnim zakonikom Republike Srbije, moguće je izreći i novčanu kaznu koja može biti samostalna krivična sankcija, a može se izreći i kao sporedna kazna. Novčana kazna se može odmeriti i izreći ili u dnevnim iznosima (čl. 49. KZ) ili u određenom iznosu (čl. 50. KZ). Ako nije moguće utvrditi visinu dnevnog iznosa novčane kazne ni na osnovu slobodne procene suda (čl. 49. st. 5. KZ), ili bi pribavljanje takvih podataka znatno produžilo trajanje krivičnog postupka, sud će izreći novčanu kaznu u određenom iznosu u okviru propisane najmanje i najveće mere novčane kazne (čl. 50. st. 1. KZ). Novčana kazna ne može biti manja od deset hiljada dinara ni veća od milion dinara, a za krivična dela učinjena iz koristoljublja veća od deset miliona dinara (čl. 50. st. 2. KZ). Za krivična dela učinjena iz koristoljublja novčana kazna kao sporedna kazna može se izreći i kad nije propisana zakonom ili kad je zakonom propisano da će se učinilac kazniti kaznom zatvora ili novčanom kaznom, a sud kao glavnu kaznu izrekne kaznu zatvora (čl. 48. st. 2. KZ).

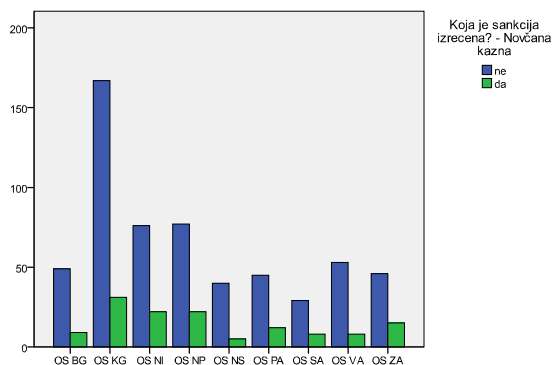
Presudom se određuje rok plaćanja novčane kazne koji ne može biti kraći od petnaest dana niti duži od tri meseca. U opravdanim slučajevima sud može dozvoliti da osuđeni plati novčanu kaznu u ratama, s tim da rok isplate ne može biti duži od jedne godine. Ako osuđeni ne plati novčanu kaznu u određenom roku, sud će novčanu kaznu zameniti kaznom zatvora, tako što će za svakih započelih hiljadu dinara novčane kazne odrediti jedan dan kazne zatvora, s tim da kazna zatvora ne može biti duža od šest meseci, a ako je izrečena novčana kazna u iznosu većem od sedamsto hiljada dinara, kazna zatvora ne može biti duža od jedne godine. Ako osuđeni plati samo deo novčane kazne, sud će ostatak kazne srazmerno zameniti kaznom zatvora, a ako osuđeni isplati ostatak novčane kazne, izvršenje kazne zatvora će obustaviti. Neplaćena novčana kazna može se, umesto kaznom zatvora, zameniti kaznom rada u javnom interesu tako što će za svakih započelih hiljadu dinara novčane kazne odrediti osam časova rada u javnom interesu, s tim da rad u javnom interesu ne može biti duži od tristašezdeset časova (čl. 51. st. 1-4. KZ).

### 3.1. Osnovni sudovi i novčana kazna

U istraživanoj praksi osnovnih sudova novčana kazna je treća po zastupljenosti u zbirnom uzorku i nalazi se odmah posle uslovne osude i kazne zatvora. Izrečena je u 132 slučaja što procentualno iznosi 18,5%. Prema rezultatima istraživanja i broju praćenih predmeta najmanje je bila zastupljena u Osnovnom sudu u Novom Sadu 11,1%, tj. zabeležena je u 5 slučajeva, a najzastupljenija je bila u Zaječaru (24,6%), Nišu (22,4%) i Novom Pazaru (22,2%).<sup>33</sup>

Tabela br. 9 - Osnovni sudovi i novčana kazna

Osnovni sudovi		Novčana kazna		Zbir
		Ne	Da	
Beograd	Učestalost	49	9	58
	%	84.5	15.5	100.0
Kragujevac	Učestalost	167	31	198
	%	84.3	15.7	100.0
Niš	Učestalost	76	22	98
	%	77.6	22.4	100.0
Novi Pazar	Učestalost	77	22	99
	%	77.8	22.2	100.0
Novi Sad	Učestalost	40	5	45
	%	88.9	11.1	100.0
Pančevo	Učestalost	45	12	57
	%	78.9	21.1	100.0
Šabac	Učestalost	29	8	37
	%	78.4	21.6	100.0
Valjevo	Učestalost	53	8	61
	%	86.9	13.1	100.0
Zaječar	Učestalost	46	15	61
	%	75.4	24.6	100.0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>582</b>	<b>132</b>	<b>714</b>
	<b>%</b>	<b>81.5</b>	<b>18.5</b>	<b>100.0</b>



Grafikon br. 9 -- Osnovni sudovi i novčana kazna

Razlog ovako visoke zastupljenosti ove krivične sankcije možda treba tražiti i u izboru samih krivičnih dela koja su analizirana. Naime kaznena politika devet osnovnih sudova praćena je za sledeće krivična dela: laka telesna povreda, ugrožavanje sigurnosti, nasilje u porodici, teška krađa, ugrožavanje javnog saobraćaja i poreska utaja. Samo za poslednje

<sup>33</sup> Tabela br. 9 i Grafikon br. 9



krivično delo poreska utaja novčana kazna se kao sporedna kazna izreče uz glavnu kaznu zatvora. O navedenom svedeče i podaci o kojima će o kasnijem tekstu više biti reči a do kojih dolazimo upravo ukrštanjem podataka o krivičnom delu i vrsti krivične sankcije. Takođe, ono što možemo zapaziti analizom uvida u presude osnovnih sudova kada izriču novčanu kaznu samostalno ili kao sporednu, najčešće uz krivičnu sankciju uslovna osuda, je da se rok plaćanja novčane kazne koji ne može biti kraći od petnaest dana niti duži od tri meseca, njačešće ne poštuje od strane osuđenog. U opravdanim slučajevima sud najčešće dozvoljava da osuđeni plati novčanu kaznu u ratama, s tim da rok isplate ne može biti duži od jedne godine. Ukoliko osuđeni ne plati novčanu kaznu, što je takođe zastupljeno u analiziranom uzorku, sud novčanu kaznu zamenjuje kaznom zatvora, na taj način što za svakih započetih hiljadu dinara novčane kazne određuje jedan dan kazne zatvora.

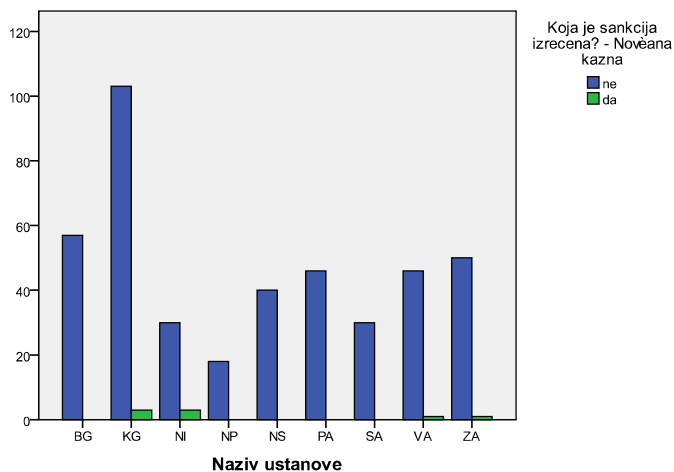
### 3.2. Viši sudovi i novčana kazna

Za razliku od prakse osnovnih sudova novčana kazna se od strane viših sudova izriče u jako malom broju slučajeva, tj. u celokupnom uzorku od 420 izrečenih krivičnih sankcija koje su bile predmet analize novčana kazna je zabeležena u samo 8 slučajeva što u procentima iznosi 1,9%. Tako je u Kragujevcu i Nišu ona od strane viših sudova izrečena u po tri slučaja, a u Valjevu i Zaječaru u po jednom slučaju. Viši sudovi u Beogradu, Novom Sadu, Novom Pazaru, Pančevu i Šapcu je nisu izricali<sup>34</sup>.

Tabela br. 10 - Viši sudovi i novčana kazna

Viši sudovi		Novčana kazna		Zbir
		Ne	Da	
Beograd	Učestalost	57	0	57
	%	100,0	,0	100,0
Kragujevac	Učestalost	103	3	106
	%	97,2	2,8	100,0
Niš	Učestalost	30	3	33
	%	90,9	9,1	100,0
Novi Pazar	Učestalost	18	0	18
	%	100,0	,0	100,0
Novi Sad	Učestalost	40	0	40
	%	100,0	,0	100,0
Pančevo	Učestalost	46	0	46
	%	100,0	,0	100,0
Šabac	Učestalost	30	0	30
	%	100,0	,0	100,0
Valjevo	Učestalost	46	1	47
	%	97,9	2,1	100,0
Zaječar	Učestalost	50	1	51
	%	98,0	2,0	100,0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>420</b>	<b>8</b>	<b>428</b>
	<b>%</b>	<b>98,1</b>	<b>1,9</b>	<b>100,0</b>

<sup>34</sup> Tabela br.10 i Grafikon br. 10



Grafikon br. 10 - Viši sudovi i novčana kazna

## 4. Uslovna osuda

Uslovna osuda predstavlja posebnu vrstu krivične sankcije. Uslovna osuda se može izreći kad je učiniocu utvrđena kazna zatvora u trajanju manjem od dve godine (čl. 60. st. 1. KZ). Za krivična dela za koja se može izreći kazna zatvora u trajanju od deset godina ili teža kazna ne može se izreći uslovna osuda (čl. 66. st. 1 i 2. KZ). Takođe, ako je učiniocu utvrđena i kazna zatvora i novčana kazna, uslovna osuda može se izreći samo za kaznu zatvora. Uz uslovnu osudu pored mogućnosti izricanja novčane kazne moguće je odrediti i neku od mera bezbednosti, kada su za to ostvareni zakonom propisani uslovi (čl. 65. st. 3. KZ). Krivični zakonik poznaje i poseban modalitet uslovne osude - uslovnu osudu sa zaštitnim nadzorom. Imajući u vidu ovaj poseban oblik sud može odrediti da se učinilac kome je izrečena uslovna osuda stavi pod zaštitni nadzor za određeno vreme u toku vremena proveravanja. Zaštitni nadzor obuhvata zakonom predviđene mere pomoći, staranja, nadzora i zaštite (čl. 71. KZ). Vreme trajanja mera zaštitnog nadzora određuje se u okviru roka proveravanja utvrđenog u uslovnoj osudi. Zaštitni nadzor prestaje opozivanjem uslovne osude, a u toku trajanja zaštitnog nadzora sud može, obzirom na ostvarene rezultate, pojedine obaveze ukinuti ili zameniti drugim, odnosno ako u toku trajanja zaštitnog nadzora sud utvrdi da je ispunjena svrha ove mere, može zaštitni nadzor ukinuti pre isteka određenog vremena (čl. 75. st. 1-4. KZ).

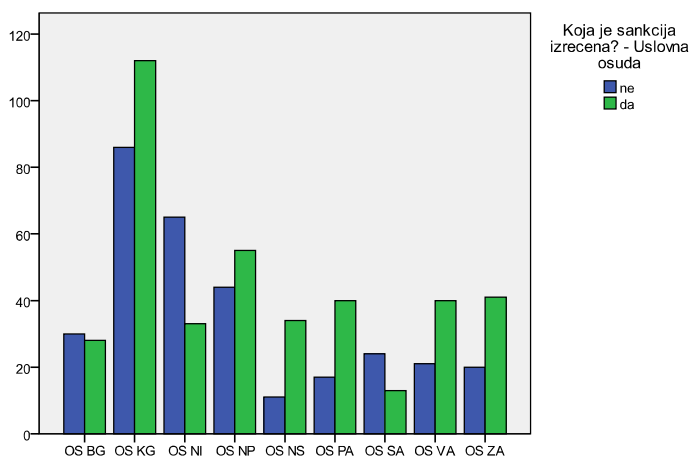
### 4.1. Uslovna osuda i osnovni sudovi

Uslovna osuda predstavlja najčešće izricanu krivičnu sankciju u analiziranom uzorku 9 osnovnih sudova, tačnije polovina svih izrečenih krivičnih sankcija od strane Osnovnih sudova u Novom Sadu, Beogradu, Kragujevcu, Nišu, Novom Pazaru, Zaječaru, Pančevu, Šapcu i Valjevu odnosi se na ovu krivičnu sankciju (396 uslovnih osuda, 55,5%). Ovaj trend da se uslovna osuda najčešće izriče kao krivična sankcija od strane osnovnih sudova je decenijama zastupljen na području Republike Srbije i svedoči o potpuno ujednačenoj kaznenoj politici u odnosu ove krivične sankcije prema drugim krivičnim sankcijama.

Izricanje uslovne osude najzastupljenije je u praksi Osnovnog suda u Novom Sadu (34 - 75,6%) i Pančevu (40 - 70,2%), a najmanje zastupljena u Osnovnom sudu u Nišu (33 - 33,7%) i Osnovnom sudu u Šapcu (13 -35,1%).<sup>35</sup> O distribuciji uslovne osude na području devet osnovnih sudova bliže se možemo upoznati i uvidom u Tabelu i Grafikon pod rednim brojem 11.

Tabela br. 11 - Osnovni sudovi i uslovna osuda

Osnovni sudovi		Uslovna osuda		Zbir
		Ne	Da	
Beograd	Učestalost	30	28	58
	%	51.7	48.3	100.0
Kragujevac	Učestalost	86	112	198
	%	43.4	56.6	100.0
Niš	Učestalost	65	33	98
	%	66.3	33.7	100.0
Novi Pazar	Učestalost	44	55	99
	%	44.4	55.6	100.0
Novi Sad	Učestalost	11	34	45
	%	24.4	75.6	100.0
Pančevo	Učestalost	17	40	57
	%	29.8	70.2	100.0
Šabac	Učestalost	24	13	37
	%	64.9	35.1	100.0
Valjevo	Učestalost	21	40	61
	%	34.4	65.6	100.0
Zaječar	Učestalost	20	41	61
	%	32.8	67.2	100.0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>318</b>	<b>396</b>	<b>714</b>
	<b>%</b>	<b>44.5</b>	<b>55.5</b>	<b>100.0</b>



Grafikon br. 11 - Osnovni sudovi i uslovna osuda

Navedeni podaci, a u vezi naše druge početne hipoteze da je kaznena politika sudova kod nas neujednačena, što posebno dolazi do izražaja kada se posmatranje vrši po područjima apelacionih sudova, je delom moguća i bilo bi interesentno pratiti da li će npr.

<sup>35</sup> O prisutnim razlikama u procentu izricanja uslovne osude kod pojedinih sudova ove vrste vidi Tabelu 11. i Grafikon br.11

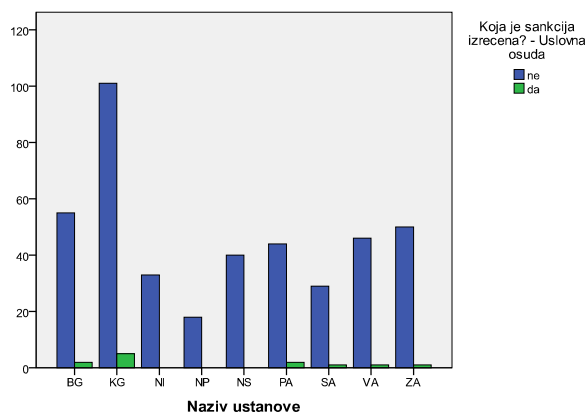
doći do izvesnih promena u kaznenoj politici pojedinih sudova u pogledu uslovne osude kao krivične sankcije, jer su Šabac i Pančevo poslednjim izmenama Zakona o sedištima i područjima nadležnosti sudova i javnih tužilaštava, pripali pod nadležnost novosadske, odnosno beogradske apelacije. Naravno ovo pitanje "neujednačenosti" treba donekle uzeti sa rezervom jer se radi o slučajnom uzorku i to samo za 6 praćenih krivičnih dela iz nadležnosti osnovnih sudova.

#### **4.2. Uslovna osuda i viši sudovi**

Za razliku od istraživane kaznene politike u osnovnim sudovima vezano za krivičnu sankciju uslovnu osudu u uzorku viših sudova zanemarljiv je broj izrečenih uslovnih osuda. Naravno to je i razumljivo S obzirom na istraživana krivična dela, ali ono što možemo zaključiti jeste da postoji potpuno usklađena kaznena politika viših sudova u "neizricanju" ove krivične sankcije. Od 428 analiziranih upitnika samo u 12 slučajeva je izrečena krivična sankcija uslovna osuda što je manje od 3% svih izrečenih krivičnih sankcija. O navedenom svedoče i Tabela i Grafikon pod rednim br. 12.

Tabela br. 12 - Viši sudovi i uslovna osuda

Viši sudovi		Uslovna osuda		Zbir
		Ne	Da	
Beograd	Učestalost	55	2	57
	%	96,5	3,5	100,0
Kragujevac	Učestalost	101	5	106
	%	95,3	4,7	100,0
Niš	Učestalost	33	0	33
	%	100,0	,0	100,0
Novi Pazar	Učestalost	18	0	18
	%	100,0	,0	100,0
Novi Sad	Učestalost	40	0	40
	%	100,0	,0	100,0
Pančevo	Učestalost	44	2	46
	%	95,7	4,3	100,0
Šabac	Učestalost	29	1	30
	%	96,7	3,3	100,0
Valjevo	Učestalost	46	1	47
	%	97,9	2,1	100,0
Zaječar	Učestalost	50	1	51
	%	98,0	2,0	100,0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>416</b>	<b>12</b>	<b>428</b>
	<b>%</b>	<b>97,2</b>	<b>2,8</b>	<b>100,0</b>



Grafikon. br. 12 - Viši sudovi i uslovna osuda

## 5. Mere bezbednosti

Mere bezbednosti, kao što smo već ukazali, predstavljaju posebnu vrstu krivičnih sankcija koje se najčešće u sudskoj praksi izriču uz neku drugu krivičnu sankciju, što su potvrdili i rezultati ovog istraživanja. Sud može učiniocu krivičnog dela izreći jednu ili više mera bezbednosti kad postoje uslovi za njihovo izricanje predviđeni Krivičnim zakonikom.

Mere bezbednosti obavezno psihijatrijsko lečenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi i obavezno psihijatrijsko lečenje na slobodi neuračunljivom učiniocu izriču se samostalno i u našem istraživanju navedene mere bezbednosti smo posebno pratili. Navedene mere bezbednosti mogu biti izrečene i uz kaznu ili uslovnu osudu pod uslovom da se radu o učiniocu krivičnog dela čija je uračunljivost bitno smanjena. Inače, uz ove mere mogu se izreći zabrana vršenja poziva, delatnosti i dužnosti, zabrana upravljanja motornim vozilom i oduzimanje predmeta.

Mere bezbednosti obavezno lečenje narkomana, obavezno lečenje alkoholičara, zabrana vršenja poziva, delatnosti i dužnosti, zabrana upravljanja motornim vozilom, oduzimanje predmeta i javno objavljivanje presude mogu se izreći ako je učiniocu izrečena kazna, uslovna osuda, sudska opomena ili je učinilac oslobođen od kazne, dok se mere bezbednosti: proterivanje stranca iz zemlje i zabrana prisustvovanja određenim sportskim priredbama mogu izreći ako je učiniocu izrečena kazna ili uslovna osuda. Mera zabrane približavanja i komunikacije sa oštećenim može se izreći ako je učiniocu izrečena novčana kazna, rad u javnom interesu, oduzimanje vozačke dozvole, uslovna osuda i sudska opomena. Za krivična dela u sticaju mera bezbednosti će se izreći ako je utvrđena za jedno od krivičnih dela u sticaju (čl. 80. st. 1-7. KZ).

### 5.1. Mere bezbednosti i osnovni sudovi

Prema rezultatima istraživanja mere bezbednosti se u praksi osnovnih sudova manje izriču nego što to čine viši sudovi. Od 714 analiziranih upitnika dve mere bezbednosti: mera bezbednosti obavezno psihijatrijsko lečenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi i mera bezbednosti obavezno psihijatrijsko lečenje na slobodi neuračunljivom učiniocu koje se u skladu sa našim krivičnim zakonodavstvom jedino i izriču samostalno izrečena je u 11 slučajeva (1,5%).

Ova krivična sankcija se u praksi osnovnih sudova najčešće izriče uz uslovnu osudu, odnosno uz kaznu zatvora. Prema istraživanju beležimo na ovaj način izrečene 95 mere bezbednosti, najviše prema praksi Osnovnog Suda u Novom Sadu u procentualnom smislu - 26,7%, a najmanje u Osnovnom sudu u Šapcu gde je uz drugu krivičnu sankciju izrečeno samo 3 mere bezbednosti (8,1%).<sup>36</sup>

Tabela br. 13 - Osnovni sudovi i mere bezbednosti

Osnovni sudovi		Mere bezbednosti			Zbir
		Nije izrečena	Izrečena uz drugu krivičnu sankciju	Izrečena samostalno	
Beograd	Učestalost	42	13	3	58
	%	72.4	22.4	5.2	100.0
Kragujevac	Učestalost	173	23	2	198
	%	87.4	11.6	1.0	100.0
Niš	Učestalost	87	10	1	98
	%	88.8	10.2	1.0	100.0
Novi Pazar	Učestalost	90	9	0	99
	%	90.9	9.1	.0	100.0
Novi Sad	Učestalost	33	12	0	45
	%	73.3	26.7	.0	100.0
Pančevo	Učestalost	49	8	0	57
	%	86.0	14.0	.0	100.0
Šabac	Učestalost	31	3	3	37
	%	83.8	8.1	8.1	100.0
Valjevo	Učestalost	54	5	2	61
	%	88.5	8.2	3.3	100.0
Zaječar	Učestalost	49	12	0	61
	%	80.3	19.7	.0	100.0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>608</b>	<b>95</b>	<b>11</b>	<b>714</b>
	<b>%</b>	<b>85.2</b>	<b>13.3</b>	<b>1.5</b>	<b>100.0</b>

Mišljenja smo da u ovom delu postoji prostor za ujednačavanjem sudske prakse kako na nivou samih osnovnih sudova ali i sa praksom viših sudova koja je u tom smislu mnogo razvijenija, o čemu svedoče i podaci iz istraživanja koji slede.

## 5.2. Mere bezbednosti i viši sudovi

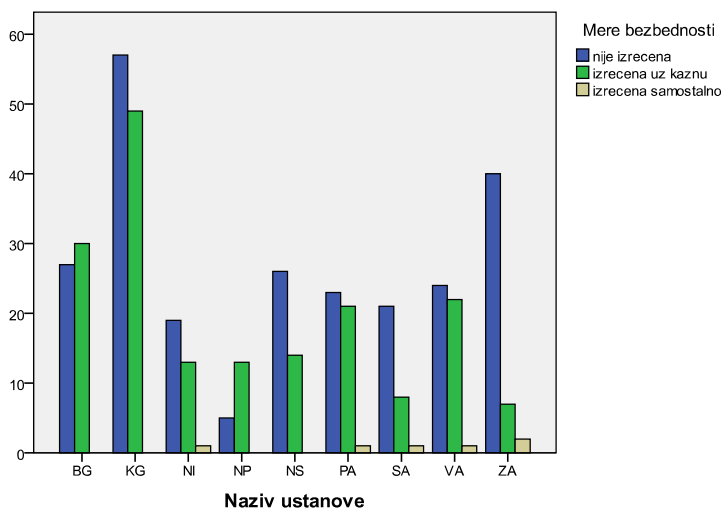
Za razliku od osnovnih sudova analizirana sudska praksa viših sudova ukazuje da se mere bezbednosti najčešće izriču uz kaznu zatvora i da su u mnogo većoj meri zastupljene u praksi nego što je to situacija sa osnovnim sudovima. Kao samostalna krivična sankcija javljaju se u šest slučajeva (1,4%) kada je utvrđena neuračunljivost optuženog. Mere bezbednosti izrečene uz kaznu zatvora najzastupljenije su u praksi Višeg suda u Beogradu. Sa područja ovog suda analizirali smo postupanje suda za 57 osuđenih lica i mere bezbednosti su izrečene uz kaznu zatvora u 30 slučajeva što čini više od polovine analiziranih upitnika (52,6%). Najmanju zastupljenost mera bezbednosti beležimo kod Višeg suda u Zaječaru gde je utvrđeno izricanje samo 7 mera bezbednosti (14,3%)<sup>37</sup>.

<sup>36</sup> Tabela br.13

<sup>37</sup> Tabela br. 14 i Grafikon br. 13

Tabela br. 14 - Viši sudovi i mere bezbednosti

Viši sudovi		Mere bezbednosti			Zbir
		Nije izrečena	Izrečena uz kaznu	Izrečena samostalno	
Beograd	Učestalost	27	30	0	57
	%	47,4	52,6	,0	100,0
Kragujevac	Učestalost	57	49	0	106
	%	53,8	46,2	,0	100,0
Niš	Učestalost	19	13	1	33
	%	57,6	39,4	3,0	100,0
Novi Pazar	Učestalost	5	13	0	18
	%	27,8	72,2	,0	100,0
Novi Sad	Učestalost	26	14	0	40
	%	65,0	35,0	,0	100,0
Pančevo	Učestalost	24	21	1	46
	%	51,1	46,7	2,2	100,0
Šabac	Učestalost	21	8	1	30
	%	70,0	26,7	3,3	100,0
Valjevo	Učestalost	24	22	1	47
	%	51,1	46,8	2,1	100,0
Zaječar	Učestalost	42	7	2	51
	%	81,6	14,3	4,1	100,0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>245</b>	<b>177</b>	<b>6</b>	<b>428</b>
	<b>%</b>	<b>56,9</b>	<b>41,6</b>	<b>1,4</b>	<b>100,0</b>



Grafikon br. 13 -- Viši sudovi i mere bezbednosti

## 6. Ostale krivične sankcije

Ostale krivične sankcije: kazne - rad u javnom interesu i oduzimanje vozačke dozvole, sudska opomena kao posebna mera upozorenja, odnosno mogućnost izricanja pojedinih vaspitnih mera mlađim punoletnim lica nisu, prema rezultatima istraživanja, zažvela u sudskoj praksi kako kod osnovnih, tako i kod viših sudova u Beogradu, Novom Sadu, Kragujevcu, Nišu, Novom Pazaru, Zaječaru, Pančevu, Šapcu i Valjevu. Kao što smo već ukazali u analiziranom uzorku osnovnih sudova zabeležili smo samo 3 izrečene sudske opomene (0,4%), 8 kazni rada u javnom interesu (1,1%), nijedno oduzimanje vozačke dozvole i jednu izrečenu vaspitnu meru (0,1%) punoletnom licu koje u vreme suđenja nije navršilo 21 godinu života, 6 samostalno izrečenih mera bezbednosti (0,8%). Podaci su gotovo identični za istraživanu sudsku praksu viših sudova ali ih je mnogo lakše objasniti jer smo istraživali sudsku praksu za veoma teška krivična gde je i mogućnost izricanja navedenih krivičnih sankcija znatno sužena, odnosno nije moguće izreći pomenute krivične sankcije. U tom smislu viši sudovi, kao je zabeleženo istraživanjem, izrekli su samo 7 vaspitnih mera.

## 7. Ublažavanje kazne

U krivičnom zakonodavstvu Republike Srbije kazna za učinjeno krivično delo se odmerava u okvirima propisane kazne (minimuma i maksimuma) za određeno krivično delo. Međutim, krivično zakonodavstvo dopušta da se u nekim slučajevima kazna može odrediti ispod minimuma propisane kazne za određeno krivično delo ili se čak propisana kazna može zameniti blažom vrstom kazne. Tačnije rečeno, Krivičnim zakonikom kao jedan od važnih krivičnopравниh instituta za kreiranje kaznene politike ustanovljen je i institut "ublažavanja kazne".

Ovaj institut predstavlja određenu slobodu suda koja mu omogućava konkretizaciju u svakom pojedinačnom slučaju relativno "apstraktne kazne" na konkretan događaj i pojedinca, i kao takav je uvek podložan oceni i kontroli suda više instance.<sup>38</sup> Nepodeljeno je mišljenje da je u praksi naših sudova široko primenjivanje instituta ublažavanja kazne dovelo do blage kaznene politike, a da je sa druge strane institut pooštavanja kazne veoma retko korišćen i da bi u smislu uspešnije borbe protiv kriminaliteta trebalo prevashodno intervenirati na zakonodavnom planu.<sup>39</sup> Na taj način gubila se iz vida činjenica da u savremenom društvu problemi koji nastaju u vezi odmeravanja kazne ne bi trebalo ograničavati smanjenjem ovlašćenja suda već obezbeđivanjem legaliteta u ovoj oblasti,<sup>40</sup> i imajući navedeno u vidu mišljenja smo da samo sveobuhvatna istraživanja i ovog instituta mogu dati odgovore kojim treba da se rukovodi svaki zakonodavac.

Prema čl. 56. Krivičnog zakonika sud može učiniocu krivičnog dela izreći kaznu ispod granice propisane zakonom ili blažu vrstu kazne, kad zakon predviđa da se kazna može ublažiti, kad zakon predviđa da se učinilac može osloboditi od kazne, a sud ga ne oslobodi od kazne, kao i kad sud utvrdi da postoje naročito olakšavajuće okolnosti i oceni da se i sa ublaženom kaznom može postići svrha kažnjavanja. Zakonodavac je pored ustanovljavanja ovog instituta propisao i granice ublažavanja kazne i u tom smislu: ako je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor u trajanju od deset ili više godina, kazna se može ublažiti do sedam godina zatvora; ako je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor u trajanju od pet godina, kazna se može ublažiti do tri godine zatvora; ako

<sup>38</sup> Delić, N. (2010) "Zabrana (isključenja) ublažavanja kazne u određenim slučajevima", *CRIMEN* (1), br. 2, str. 243.

<sup>39</sup> Mrvić, N., Đorđević, Đ. (1998) *Moć i nemoć kazne*, Beograd, str. 85-86; Ćirić, J., Đorđević, Đ., Sepi, R. (2006), *Kaznena politika sudova u Srbiji*, Beograd, str. 169-170.

<sup>40</sup> Delić, N. (2010) op. cit. str. 243.



je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor u trajanju od tri godine, kazna se može ublažiti do jedne godine zatvora; ako je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor od dve godine, kazna se može ublažiti do šest meseci zatvora; ako je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor od jedne godine, kazna se može ublažiti do tri meseca zatvora; ako je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor ispod jedne godine, kazna se može ublažiti do trideset dana zatvora; ako je za krivično delo propisana kazna zatvora bez naznačenja najmanje mere, umesto zatvora može se izreći novčana kazna ili rad u javnom interesu; ako je za krivično delo propisana novčana kazna, kazna se može ublažiti do jedne polovine najmanje mere propisane kazne.

Navedeno pravilo nije opšteg karaktera i za pojedina krivična dela, odnosno za njihove pojedine oblike zakonodavac ograničava mogućnost korišćenja ovog instituta i pribegava mogućnosti da na nivou opšteg krivičnog prava interveniše i zabrani mogućnost korišćenja ovog instituta, s ciljem "uspešnije borbe protiv kriminaliteta" što je mišljenja smo površni zaključak formiran prevashodno pod pritiskom najšireg javnog mnjenja. U tom smislu, a u skladu sa odredbama Krivičnog zakonika, ne može se ublažiti kazna za krivična dela iz čl. 134. st. 2. i 3, 178, 179, 180, 214. st. 2. i 3, 246. st. 1. i 3, 350. str. 3. i 4. i 388. Navedeno je i od značaja i za naše istraživanje, pre svega kaznenu politiku viših sudova, jer su predmet našeg istraživanja bili i krivično delo silovanja (čl. 178. KZ) i krivično delo neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga (čl. 246). Inače, kod krivičnog dela silovanja u celosti je nemoguća primena ovog instituta, a što se tiče krivičnog dela neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga ublažavanje kazne nije moguće za pojavne oblike predviđene stavovima 1 i 3. Takođe, Krivičnim zakonikom je predviđeno da se ne može ublažiti kazna učiniocu krivičnog dela koji je ranije osuđivan za istovrsno krivično delo.

### ***7.1. Osnovni sudovi i ublažavanje kazne***

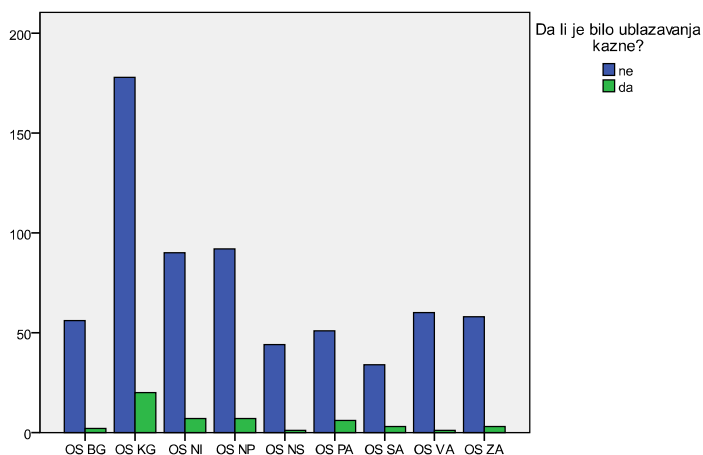
Prilikom sprovođenja istraživanja, i naša prva hipoteza bila je da su sudovi široko primenjivali institut ublažavanja kazne što po oceni najšireg javnog mnjenja dovodi do blage kaznene politike. Međutim, rezultati istraživanja u odnosu na praćenu kaznenu politiku osnovnih sudova, a vezano za primenu ovog instituta pokazuju upravo suprotno. Tačnije rečeno u zbirnom uzorku devet osnovnih sudova za analiziranih 6 krivičnih dela je ublažavanje kazne primenilo u samo 50 slučajeva što u ukupnom uzorku osnovnih sudova čini 7% i svedoči upravo o restriktivnosti u njegovoj primeni i naravno obara postavljenu hipotezu<sup>41</sup>.

---

<sup>41</sup> Tabela br. 15 i Grafikon br. 14

Tabela br. 15 - Osnovni sudovi i ublažavanje kazne

Osnovni sudovi		Da li je bilo ublažavanja kazne?		Zbir
		Ne	Da	
Beograd	Učestalost	56	2	58
	%	96.6	3.4	100.0
Kragujevac	Učestalost	178	20	198
	%	89.9	10.1	100.0
Niš	Učestalost	91	7	98
	%	92.8	7.2	100.0
Novi Pazar	Učestalost	92	7	99
	%	92.9	7.1	100.0
Novi Sad	Učestalost	44	1	45
	%	97.8	2.2	100.0
Pančevo	Učestalost	51	6	57
	%	89.5	10.5	100.0
Šabac	Učestalost	34	3	37
	%	91.9	8.1	100.0
Valjevo	Učestalost	60	1	61
	%	98.4	1.6	100.0
Zaječar	Učestalost	58	3	61
	%	95.1	4.9	100.0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>664</b>	<b>50</b>	<b>714</b>
	<b>%</b>	<b>93.0</b>	<b>7.0</b>	<b>100.0</b>



Grafikon br. 14 - Osnovni sudovi i ublažavanje kazne

Međutim na ovom mestu, ne ulazeći u analizu opravdanosti izricanja ove vrste krivične sankcije, treba biti posebno obazriv i još jednom ukazati da u uzorku za osnovne sudove polovinu svih izrečenih krivičnih sankcija čini uslovna osuda, gde primena instituta ublažavanja kazne i nije dolazila u obzir.

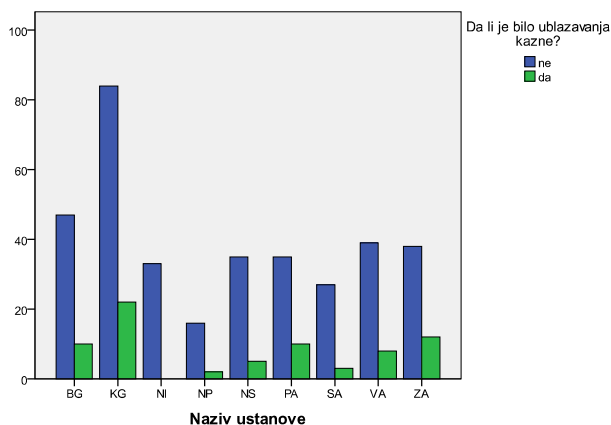
## 7.2. Viši sudovi i ublažavanje kazne

Pravo mesto za analizu instituta ublažavanje kazne imali smo pri razmatranju kaznene politike devet viših sudova. Podaci koji slede, a koji su prikazani u Tabeli i Grafikonu pod rednim brojem 16. ukazuju da je u analiziranom uzorku viših sudova, primena ovog

instituta zastupljena u većoj meri nego kod osnovnih. Naravno imamo u vidu i činjenicu da za dva praćena krivična dela, kod krivičnog dela silovanja u celosti, odnosno za pojedine oblike kod krivičnog dela neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga je zakonom zabranjena primena instituta ublažavanja kazne. Ukoliko se u ovom konkretnom slučaju analizira praksa u primeni ovog instituta 9 viših sudova zapažamo njegovu primenu u 72 slučajeva što iznosi 16,9 % i što je imalo, na šta smo već ukazali, svoj uticaj na distribuciju vremenskog trajanja kazne zatvora u smislu njenog izricanja ispod zakonskog minimuma predviđenog za pojedina krivična dela. Sa druge strane kada analizirano distribuciju primene ovog instituta po pojedinim višim sudovima možemo videti da su neki od njih, poput Višeg suda u Nišu vrlo restriktivni, tj. da ga nisu primenili nijednom, dok je npr. najveća zastupljenost u primeni instituta ublažavanja kazne zabeležena kod Višeg suda u Zaječaru gde iznosi 24,0%, tj. Viši sud u Zaječaru je ovaj institut od analiziranih 50.

Tabela 16 - Viši sudovi i ublažavanja kazne

Viši sud		Da li je bilo ublažavanja kazne?		Zbir
		Ne	Da	
Beograd	Učestalost	47	10	57
	%	82,5	17,5	100,0
Kragujevac	Učestalost	84	22	106
	%	79,2	20,8	100,0
Niš	Učestalost	33	0	33
	%	100,0	,0	100,0
Novi Pazar	Učestalost	16	2	18
	%	88,9	11,1	100,0
Novi Sad	Učestalost	35	5	40
	%	87,5	12,5	100,0
Pančevo	Učestalost	36	10	46
	%	77,8	22,2	100,0
Šabac	Učestalost	27	3	30
	%	90,0	10,0	100,0
Valjevo	Učestalost	39	8	47
	%	83,0	17,0	100,0
Zaječar	Učestalost	39	12	51
	%	76,0	24,0	100,0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>356</b>	<b>72</b>	<b>428</b>
	<b>%</b>	<b>83,1</b>	<b>16,9</b>	<b>100,0</b>



Grafikon br. 15. - Viši sudovi i ublažavanja kazne

Na kraju želeli bi smo još jednom da ukažemo na značaj instituta ublažavanja kazne u onim krivičnim sistemima koji se odlikuju visokim zakonskim minimumima i maksimumima kazne što je definitivno slučaj i sa krivičnim zakonodavnim okvirom u Srbiji. Imajući u vidu konkretan pojavni oblik, sudije su ponekad prinuđene da "izlaz" traže u ublažavanju kazne, prevashodno u situacijama kada su zakonski minimumi visoko postavljeni.

## **8. Oslobođanje od kazne**

Pored instituta ublažavanje kazne krivično zakonodavstvo u Srbiji poznaje i institut oslobođenje od kazne. Oslobođanje od kazne je, poput instituta ublažavanja kazne, veoma značajno u kreiranju kaznene politike srpskog pravosuđa. Međutim, za razliku od prethodno opisanog instituta oslobođanje od kazne se u praksi izuzetno retko koristi, što potvrđuju i rezultati ovog istraživanja.

Zakonom je inače propisano da sud može osloboditi od kazne učinioca krivičnog dela samo kad to izričito predviđeno. Takođe, sud može osloboditi od kazne i učinioca krivičnog dela učinjenog iz nehata kad posledice dela tako teško pogađaju učinioca da izricanje kazne u takvom slučaju očigledno ne bi odgovaralo svrsi kažnjavanja. Od kazne se može osloboditi i učinilac krivičnog dela za koje je propisana kazna zatvora do pet godina, ako posle izvršenog krivičnog dela, a pre nego što je saznao da je otkriven, otkloni posledice dela ili nadoknadi štetu prouzrokovanu krivičnim delom (čl. 58. st. 1-3. KZ).

### ***8.1. Oslobođanje od kazne i osnovni sudovi***

U analiziranom uzorku osnovnih sudova, a vezano za primenu u praksi instituta oslobođanja od kazne mozemo primetiti da u gotovo većini osnovnih sudova koji su bili predmet analize nema njegove primene. Simbolično on je primenjen u po jednom slučaju od strane osnovnih sudova u Beogradu, Pančevu i Zaječaru i u dva slučaja od strane Osnovnog suda u Šapcu. Dakle statistički zanemarljivo u manje od 1% analiziranih slučajeva<sup>42</sup>.

---

<sup>42</sup> Tabela br. 17

Tabela br. 17 - Osnovni sudovi i oslobođenje od kazne

Osnovni sudovi		Da li je bilo oslobođenja od kazne		Zbir
		Da, na osnovu nekog zakonskog osnova	Ne	
Beograd	Učestalost	1	57	58
	%	1.7	98.3	100.0
Kragujevac	Učestalost	0	198	198
	%	.0	100.0	100.0
Niš	Učestalost	0	98	98
	%	.0	100.0	100.0
Novi Pazar	Učestalost	0	99	99
	%	.0	100.0	100.0
Novi Sad	Učestalost	0	45	45
	%	.0	100.0	100.0
Pančevo	Učestalost	1	56	57
	%	1.8	98.2	100.0
Šabac	Učestalost	0	37	37
	%	.0	100.0	100.0
Valjevo	Učestalost	2	59	61
	%	3.3	96.7	100.0
Zaječar	Učestalost	1	60	61
	%	1.6	98.4	100.0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>5</b>	<b>709</b>	<b>714</b>
	<b>%</b>	<b>.7</b>	<b>99.3</b>	<b>100.0</b>

## 8.2. Viši sudovi i oslobađanje od kazne

Poput osnovnih sudova i viši sudovi u analiziranom uzorku se ne opredeljuju za primenu instituta oslobađanje od kazne. On je primenjen samo u dva slučaja od strane Višeg suda u Valjevu i u po jednom slučaju u višim sudovima u Kragujevcu i Novom Pazaru.

Tabela br. 18 - Viši sudovi i oslobođenje od kazne

Viši sudovi		Oslobođenje od kazne		Zbir
		Ne	Da	
Beograd	Učestalost	57	0	57
	%	100,0	,0	100,0
Kragujevac	Učestalost	105	1	106
	%	99,1	,9	100,0
Niš	Učestalost	33	0	33
	%	100,0	,0	100,0
Novi Pazar	Učestalost	17	1	18
	%	94,4	5,6	100,0
Novi Sad	Učestalost	40	0	40
	%	100,0	,0	100,0
Pančevo	Učestalost	46	0	46
	%	100,0	,0	100,0
Šabac	Učestalost	30	0	30
	%	100,0	,0	100,0
Valjevo	Učestalost	45	2	47
	%	95,7	4,3	100,0
Zaječar	Učestalost	51	0	51
	%	100,0	,0	100,0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>424</b>	<b>4</b>	<b>428</b>
	<b>%</b>	<b>99,1</b>	<b>,9</b>	<b>100,0</b>

## 9. Struktura izrečenih krivičnih sankcija za pojedina krivična dela

### 9.1. Krivična dela iz nadležnosti osnovnog suda

Kao što je već rečeno uzorkom našeg istraživanja obuhvaćeno je šest krivičnih dela iz nadležnosti osnovnih sudova. U pitanju su sledeća krivična dela: laka telesna povreda (čl. 122. KZ), ugrožavanje sigurnosti (čla. 138. KZ), nasilje u porodici (čl. 194, st. 1, 2, 3. i 5. KZ), teška krađa (čl. 204. KZ), poreska utaja (čl. 229. KZ) i ugrožavanje javnog saobraćaja (čl. 289. KZ). U narednom izlaganju biće reči o osnovnim karakteristikama ovih krivičnih dela i uočenim elementima kaznena politike sudova kad su ova dela u pitanju.

Tabela br. 19- Krivična dela i vrsta izrečene sankcije (osnovni sud)

	Zatvor	Novčana kazna	Uslovna osuda	Sudska opomena	Rad u javnom interesu	Oduzimanje vozačke dozvole	Vaspitna mera	Oslobodenje od kazne	Mera bezbednosti
Laka telesna povreda	13	11	73	2	3			1	11
Ugrožavanje sigurnosti	11	10	62		1				15
Nasilje u porodici	42	2	62		3			1	27
Teška krađa	72	2	52				1		4
Poreska utaja	15	79	70	1				2	
Ugrožavanje javnog saobraćaja	2	23	73		1			1	39
<b>Zbirno</b>	<b>158</b>	<b>127</b>	<b>392</b>	<b>3</b>	<b>8</b>		<b>1</b>	<b>5</b>	<b>96</b>

Tabela br. 20- Krivična dela i dužina izrečene kane zatvora (osnovni sud)

Krivično delo	Nema zatvora	do 6 meseci	preko 6 do 12 m	preko 1 do 3 god	Kućni zatvor	Zbir
Laka telesna povreda	98 (87,5%)	7 (6,3%)	6 (5,4%)	-	1 (0,9%)	112
Ugrožavanje sigurnosti	100 (90,1%)	6 (5,4%)	2 (1,8%)	-	3 (2,7%)	111
Nasilje u porodici	77 (64,4%)	13 (11,0%)	13 (11,0%)	9 (7,6%)	7 (5,9%)	119
Teška krađa	67 (48,2%)	14 (10,1%)	27 (19,45)	26 (18,7%)	5 (3,6%)	139
Poreska utaja	96 (86,6%)	4 (3,6%)	4 (3,6%)	1 (0,9%)	6 (5,4%)	111
Ugrožavanje javnog saobraćaja	99 (98,0%)	2 (2,0%)	-	-	-	101
<b>Zbirno</b>	<b>537 (77,0%)</b>	<b>46 (6,5%)</b>	<b>52 (7,4%)</b>	<b>36 (5,3%)</b>	<b>22 (3,1%)</b>	<b>693</b>

Tabela br. 21 - Ublažavanje kazne kod pojedinih krivičnih dela (osnovni sud)

Krivično delo	Ublažavanje kazne		Zbir
	Ne	Da	
Laka telesna povreda	112	0	112
Ugrožavanje sigurnosti	110	1	111
Nasilje u porodici	110	9	119
Teška krađa	111	28	139
Poreska utaja	102	9	111
Ugrožavanje javnog saobraćaja	101	0	101
<b>Zbirno</b>	<b>646</b>	<b>47</b>	<b>693</b>

Tabela br. 22 - Oslobođenje od kazne kod pojedinih krivičnih dela (osnovni sud)

Krivično delo	Oslobođenje od kazne		Zbir
	Da	Ne	
Laka telesna povreda	1	111	112
Ugrožavanje sigurnosti	0	111	111
Nasilje u porodici	1	118	119
Teška krađa	0	139	139
Poreska utaja	2	109	111
Ugrožavanje javnog saobraćaja	1	100	101
<b>Zbirno</b>	<b>5</b>	<b>688</b>	<b>693</b>

Tabela br. 23 - Pojedina krivična dela i stadijumi izvršenja dela (osnovni sud)

Krivično delo	Stadijum izvršenja dela		Zbir
	Pokušaj	Svršeno delo	
Laka telesna povreda	0	112	112
Ugrožavanje sigurnosti	0	111	111
Nasilje u porodici	0	119	119
Teška krađa	11	128	139
Poreska utaja	1	110	111
Ugrožavanje javnog saobraćaja	0	101	101
<b>Zbirno</b>	<b>12</b>	<b>681</b>	<b>693</b>

### 9.1.1. Laka telesna povreda (čl. 122. KZ)

Laka telesna povreda predstavlja lako povređivanje telesnog integriteta ili lako narušavanje zdravlja drugoga. Krivičnim zakonikom nije bliže određen pojam lake telesne povrede pa se u teoriji ovaj pojam određuje putem oslanjanja na one iste elemente prema kojima se određuje i pojam teške telesne povrede i pravi razlika između ovih oblika telesnog povređivanja. U tom smislu za laku telesnu povredu se može reći: 1) da se njome ne ugrožava život povređenog; 2) da povređeni deo tela ili organ nije važan za normalan život povređenog i da nije trajno i znatno oštećen ili oslabljen; 3) da nije nastupila ni trajna ni privremena nesposobnost za rad; 4) da zdravlje povređenog nije ni trajno ni teško narušeno i 5) da nije došlo do bilo kakve unakaženosti. Obzirom na ove elemente određeno je i razlikovanje lake od teške telesne povrede.

Krivičnim zakonikom predviđena su dva oblika lake telesne povrede: obična laka telesna povreda i opasna laka telesna povreda.

Obična laka telesna povreda sadrži samo osnovne karakteristike bez ikakvih drugih elemenata odnosno obeležja.

Opasna laka telesna povreda je u osnovi ista kao i obična, s tim da postoji još jedan element dela. To je da je povreda naneta oružjem, opasnim oruđem ili drugim sredstvom podobnim da telo teško povredi ili zdravlje teško naruši.

Pod oružjem se podrazumeva "ručno prenosiva naprava izrađena ili prilagođena da pod pritiskom vazduha, barutnih i drugih gasova ili drugog potisnog sredstva može izbaciti zrno, kuglu, sačmu ili neki drugi projektil, odnosno raspršiti gas ili tečnost i druga naprava koja je namenjena za samoodbranu ili napad, lov ili sport, s tim što se, u smislu ovog zakona, oružjem ne smatraju uređaji za humano lišavanje života životinja, alati i imitacije oružja koje ne koriste municiju sa barutnim punjenjem" (čl. 3. St. 1. Zakona o oružju i municiji<sup>43</sup>). Oružje je, po ovom zakonu, prema vrsti, karakteristikama i nameni podeljeno u četiri kategorije, A, B, C i D. Dozvoljenost, odnosno zabrana nabavljanja, držanja i nošenja oružja različiti su za pojedine od ovih kategorija oružja.

Kao opasno oruđe smatraju se razne alatke ili druge naprave koje su podobne za teško povređivanje (npr. sekira, čekić, vile i dr), a kao druga sredstva podobna da telo teško povrede ili zdravlje teško naruše mogu se smatrati različiti prirodni ili ljudskom radom proizvedeni predmeti koji ne moraju da imaju nikakvu posebnu namenu, ali čijim korišćenjem se mogu prouzrokovati teške telesne povrede (npr. povećí kamen, gvozdena šipka, masivna drvena letva, lanac i dr).

Oba oblika ovog krivičnog dela mogu se izvršiti samo sa umišljajem.

Kazna propisana za običnu laku telesnu povredu je novčana kazna ili zatvor do jedne godine, a kazna za opasnu laku telesnu povredu je zatvor do tri godine. Za ovaj oblik lake telesne povrede se može izreći sudska opomena ukoliko je učinilac bio izazvan nepristojnim ili grubim ponašanjem povređenog.

Za običnu laku telesnu povredu gonjenje se preduzima po privatnoj tužbi, a za opasnu laku po službenoj dužnosti.

Sudovi su za ovo krivično delo učiniocima daleko najčešće izricali uslovnu osudu (oko 65% slučajeva). Kazna zatvora (12%) i novčana kazna (10%) izricane su daleko ređe, dok su ostale sankcije izricane samo sporadično<sup>44</sup>.

Kazna zatvora izricana je ili u trajanju do šest meseci ili od šest do dvanaest meseci,<sup>45</sup> dok je jedanput kazna zatvora određena da se izvršava u prostorijama u kojima osuđeni stanuje (tzv. kućni zatvor).

Mere bezbednosti izrečene su 11 puta, najčešće uz kaznu ili uslovnu osudu. U najvećem broju slučajeva u pitanju je mera oduzimanja predmeta.

Kod ovog krivičnog dela nije bilo slučajeva ublažavanja kazne,<sup>46</sup> a zabeležen je samo jedan slučaj oslobođenja od kazne.<sup>47</sup>

### *9.1.2. Ugrožavanje sigurnosti (čl. 138.KZ)*

Ovo krivično delo sastoji se u ugrožavanju sigurnosti nekog lica ili drugog lica bliskog tom licu pretnjom da će se napasti na život ili telo.

Radnja ovog krivičnog dela sastoji se u izražavanju pretnje pod kojom se podrazumeva stavljanje u izgled nekog zla nekome, pri čemu nastupanje tog zla treba da zavisi od lica

---

<sup>43</sup> "Sl. glasnik RS", br. 20/15

<sup>44</sup> Tabela br. 19

<sup>45</sup> Tabela br. 20

<sup>46</sup> Tabela br. 21

<sup>47</sup> Tabela br. 22



koje preti. Kod ovog krivičnog dela u pitanju je kvalifikovana pretnja, tj. pretnja određenim, a ne bilo kojim zlom, u ovom slučaju pretnja da će se napasti na život ili telo. Taj napad kojim se preti treba da je upravljen na lice kome se preti ili na neko njemu blisko lice. Krivičnim zakonikom nije bliže određeno ko se smatra bliskim licem pa bi trebalo uzeti da to mogu biti bračni drug, preci i potomci, braća i sestre, ali eventualno i neko drugo lice sa kojim je lice kome se preti faktički u bliskom odnosu (npr. usvojenik, lice sa kojim živi u trajnoj vanbračnoj zajednici, neki drugi srodnik ili neko drugo blisko lice). Za postojanje ovog krivičnog dela nije od značaja iz kojih pobuda izvršioca dolazi ova pretnja i šta je njen cilj, ali ako je tom pretnjom ostvareno i neko drugo teže krivično delo, npr. iznuda, razbojništvo, silovanje i dr. ili pokušaj tog dela postojaće samo to delo, a ne i delo ugrožavanja sigurnosti, tako da je u takvom slučaju u pitanju samo prividni sticaj.

Posledica ovog krivičnog dela je ugrožavanje sigurnosti, pod kojom se kod ovog krivičnog dela podrazumeva osećanje sigurnosti kao bitna komponenta slobode kao prava čoveka i građanina zagaranovanog Ustavom (čl. 27), zbog čega se ovo krivično delo i nalazi u ovoj grupi krivičnih dela, a ne u grupi krivičnih dela protiv života i tela. Za postojanje ovog krivičnog dela nije relevantno da li je izvršilac ugrožavanjem sigurnosti ostvario neki cilj koji je time želeo da ostvari. Da li je sigurnost lica kome se preti stvarno bila ugrožena ceni se ne samo po njegovom subjektivnom osećanju, već i sa objektivnog stanovišta.

Teži oblik ovog krivičnog dela postoji ako je delo učinjeno prema više lica ili ako je izazvalo uznemirenost građana ili kakve druge teške posledice. Pod pojmom "više lica" treba smatrati dva ili više lica. Uznemirenost građana postoji ako je ovo ugrožavanje sigurnosti izazvalo i kod drugih lica osećaj nespokoјstva ili uznemirenosti, a druge teške posledice mogu biti strah, panika, preduzimanje nepotrebnih zaštitnih mera, neka velika šteta i dr.

Drugi teži oblik postoji ako je delo učinjeno prema predsedniku Republike, narodnom poslaniku, predsedniku Vlade, članovima Vlade, sudiji Ustavnog suda, sudiji, javnom tužiocu i zameniku javnog tužioca, advokatu, policijskom službeniku i licu koje obavlja poslove od javnog značaja u oblasti informisanja u vezi sa poslovima koje obavlja.

Svi oblici ovog krivičnog dela mogu se izvršiti samo sa umišljajem, a kod prvog težeg oblika u odnosu na teže posledice potrebno je da postoji nehat izvršioca.

Kazna propisana za osnovni oblik ovog krivičnog dela je zatvor do tri godine, za teži oblik zatvor od tri meseca do pet godine, a za najteži oblik zatvor od jedne do osam godina.

Sudovi su za ovo krivično delo takođe najčešće posezali za uslovnom osudom<sup>48</sup>, mada nešto ređe (oko 56%) nego kod lake telesne povrede. Osim uslovne osude izricane su i kazna zatvora i novčana kazna (u oko 10% slučajeva). Kada je u pitanju kazna zatvora ona je najčešće izricana u trajanju do šest meseci, ali su zabeležena i tri slučaja izricanja kućnog zatvora.

Mere bezbednosti izrečene su 15 puta (oko 14% slučajeva) i to je uglavnom bila mera zabrane približavanja i komunikacije sa oštećenim.

Za ovo krivično delo u slučajevima iz našeg uzorka kazna je ublažena samo jednom, a nije zabeležen nijedan slučaj oslobođenja od kazne<sup>49</sup>.

---

<sup>48</sup> Tabela br.23

<sup>49</sup> Tabela br. 19

### 9.1.3. Nasilje u porodici (čl. 194. KZ)

Krivično delo nasilja u porodici sastoji se u ugrožavanju spokojstva, telesnog integriteta ili duševnog stanja člana svoje porodice primenom nasilja, pretnjom da će se napasti na život ili telo, drskim ili bezobzirnim ponašanjem.

Radnja ovog krivičnog dela je izražena upotrebom trajnog glagola, što znači da krivično delo postoji bez obzira na to da li je radnja činjena jednom ili više puta prema istom pasivnom subjektu, tako da broj ponovljenih radnji može biti od značaja samo za odmeravanje kazne. Navedene radnje ovog krivičnog dela mogu predstavljati i neka druga krivična dela, ali se one u ovom slučaju obuhvataju pojmom vršenja nasilja u porodici. Međutim, ako bi nekom od ovih radnji bilo ostvareno neko drugo krivično delo koje je teže od krivičnog dela nasilja u porodici izvršilac bi odgovarao za to ili i za to krivično delo.

Članom porodice se, po Krivičnom zakoniku, "smatraju: supružnici, njihova deca, preci supružnika u pravoj liniji krvnog srodstva, vanbračni partneri i njihova deca, usvojjilac i usvojenik, hranilac i hranjenik. Članovima porodice smatraju se i braća i sestre, njihovi supružnici i deca, bivši supružnici i njihova deca i roditelji bivših supružnika, ako žive u zajedničkom domaćinstvu, kao i lica koja imaju zajedničko dete ili je dete na putu da bude rođeno, iako nikada nisu živela u istom porodičnom domaćinstvu" (čl. 112. st. 28. KZ). Ovako određen pojam člana porodice nešto je uži i precizniji od istog pojma određenog u Porodičnom zakonu<sup>50</sup> (čl. 197. st. 3.). On bi se možda mogao proširiti i sa drugim licima, daljim srođnicima, koji sa izvršiocom žive u zajedničkom domaćinstvu.

Prvi teži oblik dela postoji ako je pri izvršenju dela izvršilac koristio oružje, opasno oruđe ili sredstvo podobno da telo teško povredi ili zdravlje teško naruši<sup>51</sup>.

Drugi teži oblik ovog dela postoji ako je usled jednog od dva prethodna oblika nastupila teška telesna povreda ili trajno i teško narušavanje zdravlja, ili ako je delo učinjeno prema maloletnom licu (detetu ili maloletniku).

Treći teži oblik dela postoji ako je usled ovog dela nastupila smrt člana porodice prema kome je delo učinjeno. Ovaj, najteži oblik ovog krivičnog dela, nije u nadležnosti osnovnog suda, pa ovakvi slučajevi nisu obuhvaćeni uzorkom istraživanja.

Izvršilac ovog dela može biti samo član porodice pasivnog subjekta, a u pogledu vinosti potreban je umišljaj. Kad je u pitanju treći teži oblik radi se o kvalifikovanom obliku krivičnog dela kod koga je osnovno delo učinjeno sa umišljajem, a teža posledica treba da je nastupila usled nehata učinioca.

Kazna propisana za osnovni oblik ovog dela je zatvor od tri meseca do tri godine, za prvi teži oblik dela zatvor od šest meseci do pet godina, za drugi teži oblik dela zatvor od dve do deset godina, a za treći teži oblik dela kazna je zatvor tri do petnaest godina.

Ako je sud učiniocu, na osnovu zakona, odredio mere zaštite od nasilja u porodici, a učinilac prekrši ove mere, on će se kazniti zatvorom od tri meseca do tri godine i novčanom kaznom.

Sudovi obuhvaćeni našim uzorkom učiniocima ovog krivičnog dela izricali su uslovne osude (oko 55%), ali i kaznu zatvora (oko 36%). Ostale sankcije su sporadično izricane.

Kada je u pitanju kazna zatvora za koju smo videli da je značajno zastupljena kod ovog krivičnog dela<sup>52</sup> vidimo da je ona izricana u različitom trajanju, nešto češće u trajanju do šest meseci i od šest meseci do godinu dana (po 11%), ali i u dužem trajanju, od jedne do tri

<sup>50</sup>"Sl. glasnik RS", br.18/2005,72/2011 I 6/2015

<sup>51</sup> O pojmu ovih sredstava vidi izlaganje kod krivičnog dela lake telesne povrede.

<sup>52</sup>Tabela br.19

godine (7,6%). Ovo je i očekivano imajući u vidu da je, kao što smo videli, za neke oblike ovog dela zaprećena i kazna zatvora u dugom trajanju. Bilo je slučajeva izricanja kazne zatvora koja se izvršava u prostorijama gde osuđeni stanuje (5,9%), što čudi imajući u vidu odredbu čl. 45. St. 7. KZ koja propisuje da se osuđenom za krivično delo protiv braka i porodice koji živi sa oštećenim u istom porodičnom domaćinstvu ne može se odrediti izvršenje kazne zatvora na ovakav način, pa stoji pretpostavka da se u ovim slučajevima radilo o licima, članovima porodice, koja ne žive u zajedničkom domaćinstvu.

Uz izneseno, takođe je vidimo da je učiniocima ovog krivičnog dela relativno često izricana mera bezbednosti (27 slučajeva). U pitanju je, po pravilu, mera zabrane približavanja i komunikacije sa oštećenim.

Kod ovog krivičnog dela došlo je do ublažavanja kazne<sup>53</sup> u 9 slučajeva (7,6%), a do oslobođenja od kazne samo u jednom slučaju.<sup>54</sup>

#### 9.1.4. Teška krađa (čl. 204. KZ)

Za krivično delo teške krađe možemo reći da predstavlja najteže krivično iz ove grupe krivičnih dela obuhvaćenih uzorkom jer je već za njegov osnovni oblik predviđena relativno stroga, zatvorska kazna.

Ovo krivično delo ima više oblika. To su:

1) *Krađa izvršena obijanjem ili provaljivanjem ili savladavanjem većih prepreka.* Nju odlikuje poseban način izvršenja, što ovakvoj krađi daje opasniji vid. Obijanje se definiše kao uklanjanje prepreka za ulaznje u prostoriju ili drugi zatvoreni prostor i to nasilnim putem, pri čemu dolazi do oštećenja, odnosno povređivanja uređaja za zatvaranje. Kao provaljivanje se, obično, smatra neovlašćeno i nasilno prodiranje u zatvoreni prostor. Provaljivanje može da se vrši i upotrebom lažnog ključa, kao i upotrebom originalnog ključa do koga se neovlašćeno došlo, pa čak i upotrebom svog ključa ukoliko njim može da se otvori tuđ zatvoren prostor. Obijanje ili provaljivanje postoji i ako je učinilac redovnim putem ušao u zatvoren prostor, izvršio krađu, pa onda obio ili provalio zatvoren prostor da bi iz njega izašao. Zatvoreni prostor je onaj prostor u koji se ne može ući bez savladavanja izvesnih prepreka. To su, npr. stanovi, zgrade, barake, vagoni, automobili, čamci sa kabinom ili druga prevozna sredstva ako se u njim ne može ući bez savladavanja prepreka. Pored toga, zatvoreni pokretni prostori su i svi oni pokretni prostori koji služe za smeštaj stvari i njihovo obezbeđenje (kase, ormani, koferi, tašne, kutije ako su zaključani). Ovaj oblik teške krađe postoji i u slučaju kada je krađa učinjena savladavanjem mehaničkih, elektronskih ili drugih većih prepreka da se prode u neki zatvoren prostor, ali bez elementa obijanja ili provaljivanja (npr. uništenjem alarmnih uređaja ili fotočelija, upotrebom dresiranih životinja, uskakanjem kroz prozor, savladavanjem vodenih prepreka i dr.);

2) *Krađa izvršena od strane grupe.* Ovaj oblik teške krađe postoji ako je krađa učinjena od strane više lica koja su zajednički izvršila krivično delo. S obzirom na to u ovom slučaju postoji nužno saizvršilaštvo.

3) *Krađa izvršena na naročito opasan ili naročito drzak način.* Krađa izvršena na naročito opasan način je ona koja je izvršena naročito opasnim radnjama ili korišćenjem naročito opasnih sredstava, kojima se prouzrokuje opasnost za život, zdravlje ili telesni integritet ljudi ili za imovinu. To bi mogao biti slučaj ako se radi dolaženja do stvari koristi eksploziv ili štetne gasovite materije da bi se izazvala panika u, npr. muzeju, galeriji ili sličnoj prostoriji, da bi se takva situacija iskoristila za izvršenje krađe. Krađa izvršena na

---

<sup>53</sup> Tabela br.19

<sup>54</sup> Tabela br. 22

drzak način odlikuje se ili posebnom odlučnošću, upornošću i bezobzirnošću učinioca, posebno neočekivanim načinom izvođenja koji ukazuje na veliku drskost učinioca ili posebnom zločinačkom smišljenošću. Kao drzak način vršenja krađe smatra se i javno vršenje krađe, ali na neočekivan način, koji izražava naročitu prepedenost učinioca. Na ocenu da li je krađa izvršena na drzak način često utiče i to da li je krivično delo izvršeno u gužvi, da li je u većoj meri iskorišćeno nečije poverenje ili neiskustvo, kao i da li je krađom prouzrokovana nesrazmerno velika šteta drugome;

4) *Krađa izvršena od strane lica koje je pri sebi imalo oružje ili opasno oruđe radi napada ili odbrane.* U analizi ovog oblika teške krađe važno je odrediti pojmove oružja i opasnog oruđa. Kao oružje u smislu ovog krivičnog dela smatraju se ona sredstva koja se radi napada ili odbrane koriste pri izvršenju ovog dela, a koja odgovaraju pojmu oružja u smislu Zakona o oružju i municiji.

Pod pojmom opasnog oruđa podrazumevaju se ona oruđa koja, iako po svojoj prirodi nisu namenjena za napad ili odbranu, imaju takva svojstva da se mogu u tu svrhu upotrebiti, tj. da se njima mogu izazvati teške telesne povrede ili smrt lica, npr. nož, sekira, čekić, kamen, lanac, šipka, jaka kiselina, vrela tečnost, otrovni gasovi i dr. Oružje ili opasno oruđe potrebno je da je izvršilac imao pri sebi u vreme oduzimanje stvari radi napada ili odbrane;

5) *Krađa izvršena za vreme požara, poplave, zemljotresa ili drugog udesa* odlikuje se prilikama u kojima je delo izvršeno. Radi se o takvim stanjima i događajima kojima se ugrožava život, telesni integritet ili imovina ljudi, što ukazuje na posebnu bezobzirnost i gramzivost učinioca. U pitanju su prirodni ili od ljudi izazvani udesi, među kojima mogu biti, pored navedenih, i epidemija, bombardovanje i dr. Pošto delo treba da je izvršeno u takvim uslovima, bitno je da se utvrdi da je izvršenje bilo u vreme postojanja tih uslova. To, međutim, obuhvata i vreme neposredno posle udesa, dok još traju poremećaji koji su nastali usled udesa;

6) *Krađa izvršena iskorišćavanjem bespomoćnosti ili drugog teškog stanja nekog lica* postoji kada je učinilac izvršio krađu iskoristivši navedene teške situacije koje postoje kod drugog. Lice čija se bespomoćnost ili drugo teško stanje iskorišćava, po pravilu, jeste vlasnik ili pritežalac stvari, ali to može biti i neko drugo lice koje bi intervenisalo da spreči krađu ili od koga bi se to moglo očekivati (npr. čuvar, lice koje živi u istom stanu ili koje radi u prostoriji u kojoj se stvari nalaze). Kao bespomoćnost smatra se stanje fizičke ili psihičke nemogućnosti da se stvar zaštiti kao što su stanje bolesti, iznemoglosti, nesvesti, telesne povređenosti, oduzetosti, ali to mogu biti i emotivna psihička stanja, kao što su prestrašenost, teška psihička uznemirenost, stanje teške potresenosti i žalosti i dr. Bespomoćnost postoji i u svim situacijama nemogućnosti kretanja, npr. ako je neko vezan, ako je invalid udaljen od ortopedskih pomagala za kretanje ili ako se neko popeo na izvesno visoko mesto pa su mu pale merdevine. Kao drugo teško stanje smatra se teška situacija u kojoj se neko našao, npr. ako mu je pozlilo, smrtni slučaj u porodici, kvar automobila na drumu ili saobraćajna nesreća. Krađa ne mora biti učinjena prema onome koga je zadesila nevolja, već može biti i prema nekom drugom ko se u toj prilici našao;

7) *Krađa stvari čija vrednost prelazi četiri stotine pedeset hiljada dinara* u svemu je ista kao i obična krađa, izuzev što vrednost ukradene stvari prelazi navedeni iznos. Vrednost stvari utvrđuje se prema vrednosti koju je imala u vreme izvršenja krivičnog dela. Nije od značaja vrednost stvari u vreme suđenja, jer ona zbog skoka ili pada cena ili usled drugih okolnosti može biti izmenjena;

8) *Krađa stvari od posebnog značaja* predstavlja poseban oblik teške krađe kod koga se kao kvalifikatorna okolnost pojavljuje značaj ukradenih stvari, a ne kao kod prethodnog oblika, njihova vrednost izražena u novčanim iznosima. Ovaj oblik krađe će postojati ako

ukradena stvar, bez obzira na svoju vrednost, predstavlja kulturno dobro, odnosno dobro koje saobraćaja i veza, odnosno delove tih uređaja.

Kao kulturna dobra smatraju se predmeti koji su prema Zakonu o kulturnim dobrima<sup>55</sup> utvrđeni kao kulturna dobra, a predstavljaju stvari i tvorevine materijalne i duhovne kulture od opšteg interesa koje uživaju posebnu zaštitu utvrđenu ovim zakonom (čl. 2. st. 1.). Tu spadaju pokretna kulturna dobra, kao što su umetničke slike, skulpture, istorijska dela, stare i retke knjige, arhivska i filmska građa, a isto tako i delovi nepokretnih kulturnih dobara (spomenici kulture, prostorne kulturno-istorijske celine, arheološka nalazišta i znamenita mesta) koji se mogu od njih odvojiti (čl. 2. st. 2.). Ovde se još imaju u vidu i dobra koja u smislu pomenutog zakona uživaju prethodnu zaštitu, a to su predmeti koji još nisu utvrđeni kao kulturna dobra, ali imaju takav značaj (čl. 27.). Pod prirodnim dobrima se, u smislu Zakona o zaštiti prirode<sup>56</sup> podrazumevaju delovi prirode koji zaslužuju posebnu zaštitu (čl. 4. st. 6.), a pod zaštićenim prirodnim dobrima zaštićena područja, zaštićene vrste i pokretna zaštićena prirodna dokumenta (čl. 27.).

Teži oblik krivičnog dela teške krađe postoji ako je delo izvršeno od strane organizovane kriminalne grupe ili ako vrednost ukradenih stvari prelazi iznos od milion i pet stotina hiljada dinara. Kod ovog oblika teške krađe za utvrđivanje vrednosti važi sve navedeno kod prethodnog oblika teške krađe.

Svi ovi oblici krađe mogu se izvršiti samo sa umišljajem, a pored toga kod izvršioca treba da postoji i namera da prisvajanjem ukradene stvari pribavi sebi ili drugome protivpravnu imovinsku korist.

Kazna propisana za sve oblike teške krađe je zatvor od jedne do osam godina, a za teži oblike teške krađe kazna je zatvor od dve do deset godina.

Gonjenje za ovo krivično delo, ako je učinjeno prema bračnom drugu, licu sa kojim učinilac živi u trajnoj vanbračnoj zajednici, srodniku po krvi u pravoj liniji, bratu ili sestri, usvojiocu ili usvojeniku ili nekim drugim licima sa kojima učinilac živi u zajedničkom domaćinstvu, preduzima se po privatnoj tužbi.

Teška krađa je jedino krivično delo u uzorku krivičnih dela iz nadležnosti osnovnog suda za koje je kazna zatvora bila najčešće izricana krivična sankcija. Ona je izrečena 72 puta, a uslovna osuda 52 puta.<sup>57</sup> Ostale sankcije su sporadično izricane. Kada pogledamo dužinu izrečenih kazni zatvora,<sup>58</sup> možemo da zaključimo da su najčešće one između 6 meseci i godinu dana (19,45%), zatim one od jedne do tri godine (18,7%), pa zatim one do šest meseci (10,1%). Bilo je i pet slučajeva (3,6%) u kojima je učiniocu određena kazna zatvora koju će izvršavati u prostorijama u kojima stanuje. Mere bezbednosti su izrečene u samo 4 slučaja, a radilo se o meri oduzimanja predmeta.

Kazna je učiniocu za ovo krivično delo ublažena u 28 slučajeva (20,1%), a slučajevi oslobođenja od kazne nisu zabeleženi.<sup>59</sup> Pokušaj je kod ovog krivičnog dela moguć tako da su učinioci ovog dela iz našeg uzorka u 11 slučajeva kažnjeni za pokušaj.<sup>60</sup>

#### 9.1.5. Poreska utaja (čl. 229. KZ)

Poreska utaja se sastoji u davanju lažnih podataka o zakonito stečenim prihodima, o predmetima ili o činjenicama koje su od uticaja na utvrđivanje poreza ili u neprijavlivanju,

<sup>55</sup> "Službeni glasnik R", br. 71 /1994

<sup>56</sup> "Službeni glasnik RS", br. 36 / 2009

<sup>57</sup> Tabela br.19

<sup>58</sup> Tabela br.20

<sup>59</sup> Tabele br. 21 i 22

<sup>60</sup> Tabela br. 23

kada je to obavezno, takvih prihoda, predmeta ili činjenica, koji su od uticaja na utvrđivanje poreskih obaveza, ili na drugi način prikrivanju takvih podataka. Davanje netačnih podataka o stečenim prihodima ili neprijavljuvanje stečenih prihoda treba da se odnosi na prihode koji su ostvareni na zakonit način. Ukoliko su u pitanju prihodi koji su nezakonito stečeni neće postojati ovo krivično delo, jer će izvršilac biti odgovoran za krivično delo čijim izvršenjem je ostvario te nezakonite prihode. Ove radnje treba da su učinjene u nameri da se u potpunosti ili delimično izbegne plaćanje poreza, doprinosa ili drugih propisanih dažbina. Da bi postojalo ovo krivično delo potrebno je da iznos poreza ili drugih navedenih obaveza čije se plaćanje izbegava prelazi sto pedeset hiljada dinara. Za postojanje ovog dela nije od značaja da li je izvršilac i uspeo da izbegne plaćanje poreza, doprinosa ili drugih dažbina, ali ova okolnost može biti uzeta u obzir prilikom odmeravanja kazne.

Teži oblik ovog krivičnog dela postoji ako iznos obaveze čije se plaćanje izbegava prelazi milion i pet stotina hiljada dinara, a još teži oblik dela nastaje ako iznos obaveze čije se plaćanje izbegava prelazi sedam miliona i pet stotina hiljada dinara.

Krivično delo poreske utaje ima u izvesnom smislu prevarni karakter jer se nadležni poreski organ davanjem lažnih podataka o ostvarenim prihodima ili neprijavljuvanjem ostvarenih prihoda dovodi u zabludu o utvrđivanju poreske ili druge navedene obaveze, ali u ovom slučaju ne može postojati sticaj poreske utaje i prevare jer je poreska utaja na neki način poseban slučaj prevare zbog čega je u ovakvom slučaju sticaj samo prividan (prividan sticaj po osnovu specijaliteta).

Svi oblici ovog krivičnog dela se mogu izvršiti samo sa umišljajem, a pored toga potrebno je da je kod izvršioaca dela postojala namera da u potpunosti ili delimično izbegne plaćanje poreza, doprinosa ili drugih dažbina.

Kazna propisana za osnovni oblik ovog dela je zatvor od šest meseci do pet godina i novčana kazna, za prvi teži oblik je zatvor od jedne do osam godina i novčana kazna, a za drugi teži oblik zatvor od dve do deset godina i novčana kazna. Izricanje novčane kazne kao soredne kazne uz glavnu kaznu zatvora kod oba ova oblika dela je obavezno.

23. novembra 2016. godine Narodna skupština Republike Srbije usvojila je Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika (u daljem tekstu ZID KZ)<sup>61</sup> kojim se unose značajne novine u naše krivično zakonodavstvo. Najveći broj novih rešenja odnosi se na posebni deo Krivičnog zakonika, ali su određene izmene unete i u pojedine institute opšteg dela. Ovaj zakon je stupio na snagu 1. juna 2017. godine, izuzev pojedinih odredaba koje nisu od značaja za teme kojima se ovaj rad bavi.

Tako je kod krivičnog dela Poreske utaje u vezi sa podacima o stečenim prihodima, predmetima ili drugim činjenicama koje su od uticaja na utvrđivanje ovakvih obaveza izostavljena odrednica "zakonitim", tako da se sada odnosi na sve, zakonite ili nezakonite prihode. Osim toga kod osnovnog oblika dela iznos obaveze čije se plaćanje izbegava mora da prelazi petsto hiljada dinara (do sada stopešest hiljada dinara), a povećan je i minimum kazne za najteži oblik ovog krivičnog dela.

Poreska utaja je jedino krivično delo iz našeg uzorka kod koga se kao najviše izricana sankcija pojavljuje novčana kazna, u 79 slučajeva.<sup>62</sup> Kazna zatvora izrečena je u 15, a uslovna osuda u 70 slučajeva. Velika zastupljenost novčane kazne ovde je sasvim logična obzirom da je ona propisana kumulativno sa kaznom zatvora. Ipak cifre pokazuju da novčana kazna nije u svim slučajevima izricana kumulativno sa kaznom zatvora ili uslovnom osudom, što treba pripisati situacijama kada je postojalo ublažavanje kazne.

---

<sup>61</sup> "Službeni glasnik RS", br. 94/16

<sup>62</sup> Tabela br.19

Kazna zatvora izricana je u trajanju do šest meseci i od šest meseci do godinu dana (po četiri puta), jedanput od godinu dana do tri godine, a bilo je i šest slučajeva izricanja kućnog zatvora.<sup>63</sup>

Mere bezbednosti nisu izricane za ovo krivično delo.

Kod krivičnih dela poreske utaje iz našeg uzorka do ublažavanja kazne došlo je u 9 slučajeva,<sup>64</sup> a zabeležena su i dva slučaja oslobođenja od kazne.<sup>65</sup>

Pokušaj je kod ovog dela moguć, pa je u našem uzorku jedno lice osuđeno za pokušaj ovog krivičnog dela<sup>66</sup>.

#### *9.1.6. Ugrožavanje javnog saobraćaja (čl. 289. KZS)*

Krivično delo ugrožavanja javnog saobraćaja ima svoja dva oblika od kojih se prvi odnosi na ugrožavanje putnog saobraćaja, a drugi na ugrožavanje drugih grana javnog saobraćaja (izuzev vazdušnog saobraćaja za čije ugrožavanje postoje posebne odredbe Krivičnog zakonika).

Radnja prvog oblika ovog krivičnog dela sastoji se u nepridržavanju saobraćajnih propisa. To se može vršiti na različite načine, npr. prekoračenjem propisane brzine, nepropisnim preticanjem, vožnjom u pijanom stanju, upotrebom neispravnog vozila, nepoštovanjem saobraćajne signalizacije i dr. Krivično delo se vrši na putevima, ulicama, mostovima, tunelima ili drugim površinama koji služe za javni saobraćaj (vršenje ovih radnji van površina koje služe za javni saobraćaj, npr. u dvorištu, na livadi i sl. ne predstavlja ovo krivično delo, ali može predstavljati krivično delo izazivanja opšte opasnosti). Posledica ovog krivičnog dela je izazivanje opasnosti za život ili telo ljudi ili imovinu većeg obima. U pitanju je konkretna opasnost, tj. opasnost koja je već nastupila. Prouzrokovanje apstraktne opasnosti, tj. opasnosti koja se sastoji u stvorenim uslovima za mogućnost nastupanje konkretne opasnosti nije dovoljna za postojanje ovog krivičnog dela, ali može predstavljati prekršaj. Pored toga, za postojanje ovog krivičnog dela potrebno je da je usled dela nastupila i laka telesna povreda ili imovinska šteta u iznosu koji prelazi dve stotine hiljada dinara. Laka telesna povreda ili imovinska šteta treba da je nastupila za drugog, a ne za izvršioca krivičnog dela čija povreda ili za njega nastala šteta nije od značaja za postojanje ovog krivičnog dela.

Drugi oblik ovog krivičnog dela odnosi se na ugrožavanje javnog saobraćaja u drugim granama saobraćaja, izuzev putnog koji je obuhvaćen prvim oblikom dela i vazdušnog čije ugrožavanje predstavlja posebno krivično delo (čl. 291. ili 292. KZ). To može biti ugrožavanje železničkog, broskog, tramvajskog, trolejbuskog, autobusnog ili saobraćaja žičarom. Radnja ovog krivičnog dela sastoji se u nepridržavanju saobraćajnih propisa, a posledica je dovođenje u opasnost (konkretnu opasnost) života ili tela ljudi ili imovine većeg obima. Za postojanje ovog oblika dela nije nužno postojanje objektivnog uslova inkriminacije odnosno nastupanje lake telesne povrede ili imovinske štete.

Izvršilac ovog krivičnog dela može biti svako lice koje je učesnik u saobraćaju. To može biti vozač motornog vozila (automobila, kamiona, traktora, motocikla), nekog drugog vozila (zapreznog vozila, bicikla i dr.), a isto tako i drugi učesnik u javnom saobraćaju na putevima i drugim površinama koje služe za javni saobraćaj (pešak, lice koje kolovozom gura ili vuče kolica i dr.).

---

<sup>63</sup> Tabela br.20

<sup>64</sup> Tabela br. 21

<sup>65</sup> Tabela br. 22

<sup>66</sup> Tabela br.23

Oba oblika ovog dela mogu se izvršiti kako sa umišljajem tako i iz nehata.

Kazna propisana za prvi oblik ovog dela je zatvor do tri godine, a za drugi oblik zatvor od šest meseci do pet godina, a za oba oblika ako su izvršena iz nehata kazna je novčana kazna ili zatvor do jedne godine.

Teži oblici ovog krivičnog dela, postoje ako je usled nekog od osnovnih oblika ovog krivičnog dela nastupila teška telesna povreda ili imovinska šteta velikih razmera ili (još teži oblik) ako je nastupila smrt jednog ili više lica. U ovim slučajevima osnovno delo može biti učinjeno sa umišljajem ili iz nehata, a teža posledica treba da je nastupila usled nehata. Oni su predviđeni kao teška dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja u čl. 297. KZ.

Osnovna karakteristika kaznene politike sudova za krivično delo ugrožavanja javnog saobraćaja jeste gotovo potpuno odsustvo kazne zatvora.<sup>67</sup> Za dela obuhvaćena našim uzorkom ona je izrečena svega dva puta, i to u trajanju do šest meseci<sup>68</sup>. Daleko najviše je izricana uslovna osuda (73%), pa zatim novčana kazna (23%).

U značajnom broju slučajeva izricana je i mera bezbednosti Zabrane upravljanja motornim vozilom (39%) koja je i karakteristična upravo za ova krivična dela.

Kod ovog krivičnog dela u našem uzorku nije bilo slučajeva ublažavanja kazne, a zabeležen je jedan slučaj oslobođenja od kazne.

## 9.2. Krivična dela iz nadležnosti višeg suda

Uzorkom našeg stráživanja obuhvaćena su četiri krivična dela iz nadležnosti višeg suda. U pitanju su sledeća krivična dela: teško ubistvo (čl. 114. KZ), silovanje (čl. 178. KZ), razbojništvo (čl. 206. st. 2. i 3. KZ) i neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga (čl. 246. st. 1., 3. i 4. KZ). Osnovne karakteristike ovih krivičnih dela i zapažanja vezana za kaznenu politiku sudova su:

Tabela br. 24 - Krivična dela i vrsta izrečene sankcije (viši sud)

Krivično delo	Zatvor	Novčana kazna	Uсловna osuda	Sudska opomena	Rad u javnom interesu	Oduzimanje vozačke dozvole	Vaspitna mera	Oslobođenje od kazne	Mera bezbednosti
Teško ubistvo	80							1	31
Silovanje	75						3	3	12
Razbojništvo	110		2				3	2	24
Droga	115	4	10					4	110
<b>Zbirno</b>	<b>380</b>	<b>6</b>	<b>12</b>				<b>7</b>	<b>10</b>	<b>177</b>

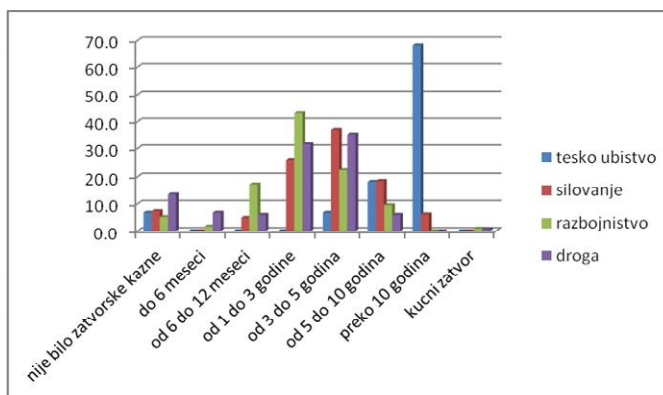
Tabela br. 25 - Krivična dela i visina izrečene kazne zatvora (viši sud)

Krivično delo	Nema zatvora	do 6 meseci	preko 6 do 12 m	preko 1 do 3 god	preko 3 do 5 god	preko 5 do 10 god	preko 10 god	Kućni zatvor	Zbir
Teško ubistvo	6 (7.0%)				6 (7.0%)	16 (18.6%)	58 (67.4%)		86
Silovanje	6 (7.4%)		4 (4.9)	21 (25.9)	30 (37.0%)	15 (18.5%)	5 (6.2%)		81
Razbojništvo	9 (5.2%)	2 (1.7%)	20 (17.2)	50 (43.1)	26 (22.4%)	11 (9.5%)		1 (0.9%)	119
Droga	18 (13.5%)	9 (6.8%)	8 (6.0)	42 (31.6)	47 (35.3%)	8 (6.0%)		1 (0.8%)	133
<b>Zbirno</b>	<b>36 (8.6%)</b>	<b>11 (2.6%)</b>	<b>32 (7.7)</b>	<b>113 (27.0)</b>	<b>109 (26.1%)</b>	<b>50 (12.0%)</b>	<b>65 (15.6%)</b>	<b>2 (0.5%)</b>	<b>419</b>

<sup>67</sup> Tabela br.19

<sup>68</sup> Tabela br.20





Grafikon 16 - Krivična dela i visina izrečene zatvorske kazne u procentima (viši sud)

Tabela br. 26 - Ublažavanje kazne kod pojedinih krivičnih dela (viši sud)

Krivično delo	Ublažavanja kazne		Zbir
	Ne	Da	
Teško ubistvo	77	9	86
Silovanje	76	5	81
Razbojništvo	74	45	119
Neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga	119	14	133
<b>Zbirno</b>	<b>347</b>	<b>72</b>	<b>419</b>

Tabela br. 27 - Oslobođenje od kazne kod pojedinih krivičnih dela (viši sud)

Krivično delo	Oslobođenje od kazne		Zbir
	Da	Ne	
Teško ubistvo	1	85	86
Silovanje	3	78	81
Razbojništvo	2	117	119
Neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga	4	129	133
<b>Zbirno</b>	<b>10</b>	<b>409</b>	<b>419</b>

Tabela br.28 - Pojedina krivična dela i stadijumi izvršenja dela (viši sud)

Krivično delo	Stadijum izvršenja dela		Zbir
	Pokušaj	Svršeno delo	
Teško ubistvo	20	66	86
Silovanje	20	61	81
Razbojništvo	11	108	119
Neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga	2	131	133
<b>Zbirno</b>	<b>53</b>	<b>368</b>	<b>419</b>

### 9.2.1. Teško ubistvo (čl. 114. KZ)

Teško ubistvo je teži oblik krivičnog dela ubistva koji se od njega razlikuje po tome što kod teškog ubistva, pored osnovnog krivičnog dela ubistva, postoji još neki elemenat koji tom ubistvu daje veću težinu tako da delo dobija poseban, teži vid.

Razlikovanje običnog i teškog ubistva postoji u krivičnom zakonodavstvu mnogih zemalja, pri čemu se razlika čini i u pogledu naziva (*assassinat* i *meurtre* u francuskom, *Mord* i *Totschlag* u nemačkom, *manslaughter* i *murder* u engleskom, *omicidio* i *ergastolo* u italijanskom krivičnom pravu, a i naše starije krivično pravo pravilo je u Kaznitelnom zakoniku za Knjaževstvo Srbiju iz 1860. i Krivičnom zakoniku Kraljevine SHS iz 1929. razliku između ubistva i umorstva.

Taj dodatni elemenat zbog koga ubistvo postaje teško ubistvo može biti: način izvršenja, okolnosti pod kojima je delo izvršeno, pobude iz kojih je učinjeno ili svojstvo lica prema kome je delo učinjeno. Krivični zakonik predviđa devet oblika teškog ubistva, a to su:

1. *Ubistvo na svirep ili podmukao način.* Svirep način izvršenja ubistva postoji u slučajevima kada izvršilac ubistva pri izvršenju ovog dela pričinjava žrtvi velike patnje, npr. mučenje na različite načine, kasapljenje žrtve, bacanje žrtve u plamen, zatvaranje u hladnjaču i dr. Kao podmukao način ubistva smatra se kad je ono učinjeno u okolnostima ili na način kada žrtva nije u mogućnosti da predvidi napad i da preduzme bilo šta da bi se odbranila ili da bi napad izbegla, npr. ubistvo izvršeno trovanjem, ubistvo na spavanju ili ubistvo iz zasede.

2. *Ubistvo pri bezobzirnom nasilničkom ponašanju.* Pod bezobzirnim nasilničkim ponašanjem podrazumeva se grubo vređanje, zlostavljanje drugog, vršenje nasilja, izazivanje tuče ili drsko i bezobzirno ponašanje kojim se ugrožava spokojstvo građana ili teže remeti javni red i mir, što samo za sebe predstavlja krivično delo nasilničkog ponašanja (čl. 344 KZ). Ako se pri takvom ponašanju izvrši krivično delo ubistva takvo delo se tretira kao teško ubistvo.

3. *Ubistvo sa umišljajnim dovođenjem u opasnost još nekog lica.* Ovaj oblik teškog ubistva postoji kada izvršilac ubistva pri izvršenju ovog dela dovede u opasnost još jedno ili više drugih lica. To može biti slučaj kada, npr. izvršilac puca na lice koje se nalazi u grupi sa drugim licima ili ako ubistvo izvrši podmetanjem eksplozivne naprave čija eksplozija je ugrozila i druga lica. Karakteristično je za ovaj slučaj teškog ubistva da pored umišljaja u odnosu na ubistvo mora postojati i umišljaj (najčešće eventualni, ali može biti i direktni) u odnosu na ugrožavanje drugog ili drugih lica.

4. *Ubistvo pri izvršenju razbojništva ili razbojničke krađe.* Razbojništvo je krivično delo krađe izvršeno upotrebom sile ili pretnje da će se neposredno napasti na život ili telo (čl. 206 KZ), a razbojnička krađa postoji kada izvršilac krađe koji je zatečen na delu u nameri da ukradenu stvar zadrži upotrebi silu ili pretnju da će neposredno napasti na život ili telo (čl. 205 KZ). Pri izvršenju ovih krivičnih dela u nekim slučajevima upotreba sile preraste u ubistvo, zbog čega delo dobija karakter teškog ubistva.

5. *Ubistvo iz koristoljublja, radi izvršenja ili prikrivanja drugog krivičnog dela, iz bezobzirne osвете ili iz drugih niskih pobuda.* Kod ovog oblika teškog ubistva radi se u stvari o više oblika ubistva koji se međusobno razlikuju po pobudama iz kojih se ubistvo vrši, a koje su takve da učinjeno ubistvo dobija teži vid.

Ubistvo iz koristoljublja postoji kada je ubistvo izvršeno da bi se pribavila kakva korist koja, po pravilu, treba da je materijalne prirode (postoji i manje prihvaćeno stanovište da to može biti i korist nematerijalne prirode). U pitanju je najčešće imovinska korist, ali to može

biti i neka druga materijalna korist. Koristoljublje karakteriše i jako izražena želja i sklonost da se pribavlja što veća korist i ostvaruje neumereno bogaćenje.

Ubistvo iz koristoljublja postoji, npr. u slučaju ubistva radi sticanja nasljedstva, radi izbegavanja kakve materijalne obaveze ili ako se ubistvo izvršava za nagradu.

Ubistvo radi prikrivanja drugog krivičnog dela obično se vrši posle već učinjenog drugog krivičnog dela a u cilju da bi se onemogućilo saznavanje da je to delo učinjeno (npr. ubistvo svedoka, pa i saizvršioca ili saučesnika, da se preko njih ne dođe do saznanja da je delo izvršeno). Izuzetno ovo ubistvo može biti izvršeno i pre tog drugog krivičnog dela koje se želi prikriti, ako se izvršenje drugog dela priprema ili je započeto pa se ubistvom želi da eliminiše lice koje bi moglo biti izvor informacija o krivičnom delu koje će biti izvršeno, pa to delo kasnije zaista bude izvršeno ili dovršeno.

Ubistvo iz bezobzirne osvete je ubistvo kod koga je osvetoljubivost naročito izražena i u velikoj je nesrazmeri sa povodom za osvetu. To može da bude i krvna osвета koju najčešće karakteriše jaka osvetoljubivost učinioca i bezobzirnost same osvete (npr. ubistvo deteta radi osvete prema njegovom ocu).

Ubistvo iz drugih niskih pobuda odnosi se na ubistva iz različitih drugih pobuda koje se sa etičkog stanovišta smatraju niskim. To, npr. može biti ubistvo iz mržnje, zavisti, nacionalne ili verske netrpeljivosti, radi seksualnih nastranosti i dr.

6. *Ubistvo službenog ili vojnog lica.* Ovo je teži oblik ubistva zbog ličnog svojstva lica prema kome se delo čini i okolnosti pod kojima je delo učinjeno. Ovo ubistvo smatra se teškim zbog potrebe pojačane krivičnopravne zaštite službenih i vojnih lica koja su u vršenju svoje dužnosti posebno izložena napadima na život i telo, ali i zbog toga što se njihovim lišavanjem života ugrožava i služba koju ona vrše. Ovo krivično delo treba da je izvršeno prema navedenim licima pri vršenju njihove službene dužnosti, što znači u vreme dok službeno lice vrši svoju dužnost i na mestu gde se ta dužnost obavlja, npr. ubistvo sudskog izvršitelja pri sprovođenju prinudnog izvršenja, ubistvo inspektora pri vršenju inspekcijuskog nadzora i dr. Čini se da je ova inkriminacija dosta usko postavljena i da je njom trebalo obuhvatiti i slučajeve kad je ovo ubistvo izvršeno i van vršenja službene dužnosti, ali u vezi sa njom.

7. *Ubistvo sudije, javnog tužioca, zamenika javnog tužioca ili policijskog službenika u vezi sa vršenjem službene dužnosti.* I ovde je u pitanju teži oblik ubistva zbog ličnog svojstva lica prema kome se delo čini i službene dužnosti koju to lice obavlja. Kod ovog oblika dela radi se o pojedinim, izričito navedenim, službenim licima, koja se smatraju još više ugroženim od ostalih službenih lica, pa im se pojačana krivičnopravna zaštita pruža ne samo pri vršenju službene dužnosti (kao što je to slučaj sa ostalim službenim licima kod prethodnog oblika), nego i u vezi sa vršenjem službene dužnosti. Tako, npr. ovaj oblik teškog ubistva predstavljalo bi ubistvo policajca pri otkrivanju ili hvatanju učinioca krivičnog dela, ali i ubistvo policajca u nekoj drugoj prilici zbog otkrivanja ili prijavljivanja krivičnog dela, ili ubistvo sudije u sudnici, ali i ubistvo sudije bilo gde, zbog nezadovoljstva presudom koju je doneo.

8. *Ubistvo lica koje obavlja poslove od javnog značaja u vezi sa poslovima koje to lice obavlja.* Prema odredbi čl.112. st. 32. KZ "Poslom od javnog značaja smatra se obavljanje profesije ili dužnosti koja ima povećani rizik za bezbednost lica koje ga obavlja, a odnosi se na zanimanja koja su od značaja za javno informisanje, zdravlje ljudi, obrazovanje, javni prevoz, pravnu i stručnu pomoć pred sudskim i drugim državnim organima". U pitanju su kategorije lica koje nemaju statut službenog lica, ali su zbog značaja profesije koju obavljaju pojačano ugrožena, pa ih treba i krivičnopravno adekvatno zaštititi. Formulacija čl. 112. st. 3. kojim je određeno šta se smatra poslom od javnog značaja data je dosta široko i

neodređeno, pa je i krug lica koja obavljaju ove poslove i po čl. 114. KZ uživaju pojačanu zaštitu dosta širok. Tu bi spadali novinari (i druga lica na određenim funkcijama u sredstvima javnog informisanja), lekari, stomatolozi, fizioterapeuti, medicinske sestre i dr., profesori, nastavnici, učitelji, direktori škola i dr., vozači autobusa, tramvaja, trolejbusa, taksisti, piloti, (kontrolori leta), mašinovođe (otpravnici vozova, skretničari i dr.), kapetani brodova i upravljači drugim plovilima u javnom saobraćaju u okviru pomorske i unutrašnje plovidbe, advokati i advokatski pripravnici, a možda i neka druga lica koja obavljaju određene dužnosti u vezi sa "poslovima od javnog značaja".

9. *Ubistvo deteta ili bremenite žene.* Kod ovog teškog ubistva u pitanju su dva različita oblika krivičnog dela koja su samo pravno tehnički spojena u jednu inkriminaciju. Kada je u pitanju ubistvo deteta delo treba da je učinjeno prema licu koje još nije navršilo četrnaest godina, jer su to lica koja se po Krivičnom zakoniku (čl. 112. st. 8. KZ) smatraju decom. Pojačana krivičnopravna zaštita dece koja proizlazi iz ove inkriminacije ima svoje opravdanje obzirom na ustavno pravo deteta na primerenu zaštitu, a imajući u vidu da dete prema svom uzrastu i duševnoj razvijenosti ima manje mogućnosti da se suprotstavi napadu na život ili da ga izbegne.

Ubistvo bremenite žene po samoj prirodi ovog dela je teže od običnog ubistva s obzirom da se kod ovog krivičnog dela ne radi samo o lišenju života ubijene žene, već i o uništenju ploda (još nerođenog deteta) koje ona nosi. Za postojanje ovog oblika ubistva nije od značaja u kom je stadijumu trudnoće bremenita žena, tj. da li je trudnoća tek započeta ili se žena nalazi neposredno pred porođajem, ali je bitno da je učinilac znao da je žena bremenita. Ovo krivično delo bi postojalo čak i kad bi hitnom medicinskom intervencijom život deteta bio spasen, jer bi i u ovakvom slučaju pored ubistva žene postojalo i konkretno ugrožavanje života deteta.

10. *Ubistvo člana svoje porodice kojeg je izvršilac prethodno zlostavljao.* Ovaj oblik teškog ubistva je tesno povezan sa nasiljem u porodici koje je i samo za sebe krivično delo (čl. 194. KZ) i za čije je postojanje potrebno da mu je prethodilo zlostavljanje ubijenog člana porodice<sup>69</sup>. Krivičnim zakonikom je određeno da se članom porodice smatraju "supružnici, njihova deca, preci supružnika u pravoj liniji krvnog srodstva, vanbračni partneri i njihova deca, usvojlac i usvojenik, hranilac i hranjenik. Članovima porodice smatraju se i braća i sestre, njihovi supružnici i deca, bivši supružnici i njihova deca i roditelji bivših supružnika, ako žive u zajedničkom domaćinstvu, kao i lica koja imaju zajedničko dete ili je dete na putu da bude rođeno, iako nikada nisu živela u istom porodičnom domaćinstvu" (čl. 112. st. 28. KZ).

11. *Ubistvo više lica.* Prema zakonskoj odredbi o ovom krivičnom delu ubistvo više lica smatra se kao jedno krivično delo i to kao delo teškog ubistva. Za postojanje ovog krivičnog dela nije od značaja da li su ova ubistva izvršena istovremeno i jednom radnjom ili u vremenskom razmaku sa više radnji. Više ubistava koja čine ovo krivično delo mogu biti obična ili teška ubistva, ali ne i posebna lakša ubistva (ubistvo na mah, ubistvo deteta pri porođaju i lišenje života iz samilosti), kao i ubistva u sklopu nekih drugih krivičnih dela koja u sebi sadrže ubistvo (genocid, ratni zločini). U ovom slučaju radi se, u stvari, o idealnom ili realnom sticaju više ubistava koje je Krivični zakonik predvideo kao jedno krivično delo kako bi se za njega mogla izreći kazna za teško ubistvo do koje se inače ne bi moglo doći ako bi se na više običnih ubistava u sticaju primenile odredbe o odmeravanju kazne za krivična dela u sticaju.<sup>70</sup>

Pokušaj krivičnog dela ubistva više lica je kažnjiv. On postoji kada je pokušano ubistvo više lica što znači da postoje dva ili više pokušaja običnog ili teškog ubistva. Pokušaj

<sup>69</sup> Zlostavljanje je takođe krivično delo predviđeno u čl. 137. KZ

<sup>70</sup> Vidi čl. 60. KZ RS

krivičnog dela ubistva više lica postoji i kad je jedno lice ubijeno, a izvršen je i pokušaj ubistva drugog (jednog ili više) lica.

Kod svih oblika teškog ubistva u pogledu krivice potrebno je da je delo učinjeno sa umišljajem.

Kazna za sve oblike teškog ubistva je zatvor najmanje deset godina ili zatvor od trideset do četrdeset godina.

Za krivična dela iz našeg uzorka kazna zatvora izrečena je 80 puta.<sup>71</sup> U ostalim slučajevima došlo je do oslobodjenja od kazne ili do samostalnog izricanja mere bezbednosti bez kazne, jer je učinilac u vreme izvršenja dela bio neuračunljiv. Struktura izrečenih zatvorskih kazni<sup>72</sup> (pokazuje da su najčešće izricane kazne zatvora u trajanju preko 10 godina (67,45%), a zatim u trajanju od pet do deset godina (18,6%) i tri do pet godina (7,0%). Ovo rečito ilustruje veoma strogu kaznenu politiku sudova kada je ovo delo u pitanju.

Kada je ovo delo u pitanju kazna je ublažena u 9 slučajeva<sup>73</sup>, a do oslobodjenja od kazne došlo je samo u jednom slučaju.<sup>74</sup>

Mere bezbednosti izricane su relativno često, u 31 slučaju.<sup>75</sup> U pitanju su najčešće bile mere oduzimanja predmeta i mere medicinskog karaktera.

Od 86 lica, učinilaca ovog dela, obuhvaćenih našim uzorkom čak 20 ih je osuđeno za pokušaj ovog krivičnog dela<sup>76</sup>. Imajući u vidu gore iznet podatak o broju ublaženih kazni dolazimo do još jednog zaključka o strogosti kaznene politike za ovo krivično delo jer kazne nisu ublažavane čak i kad je u pitanju bio pokušaj krivičnog dela.

### *9.2.2. Silovanje (čl. 178. KZ)*

Silovanje se sastoji u prinuđivanju na obljubu ili sa njom izjednačen čin drugog lica upotrebom sile ili pretnjom da će se neposredno napasti na život ili telo tog ili njemu bliskog lica. Radnja ovog krivičnog dela sastoji se u izvršenju obljuje ili drugog sa njom izjednačenog čina. Pod obljubom se podrazumeva prirodni polni snošaj sa licem suprotnog pola. Kao čin izjednačen sa obljubom smatra se oralni i analni polni odnos sa licem suprotnog ili istog pola. Delo treba da je učinjeno primenom sile ili pretnje da će se neposredno napasti na život ili telo tako da se primena sile ili pretnje pojavljuje kao sastavni deo radnje izvršenja. Pod silom se podrazumeva primena fizičke snage kao i primena hipnoze ili omamljujućih sredstava. Pretnja treba da se odnosi na neposredan napad na život ili telo. Neposredan napad je onaj koji se odmah može ostvariti. Pretnja napadom na život ili telo može značiti pretnju ubistvom, telesnom povredom ili grubim fizičkim zlostavljanjem. Sila i pretnja su kod ovog dela upravljena na savladavanje otpora žrtve koji treba da je ozbiljan i stalan. Krivično delo se može izvršiti nad licem oba pola, a izvršilac takođe može biti lice oba pola.

Lakši oblik ovog krivičnog dela postoji ako je delo učinjeno pretnjom da će se za lice kome se preti ili za neko njemu blisko lice izneti nešto što bi škodilo njegovoj časti ili ugledu ili nekim drugim teškim zlom (ne i pretnjom da će se neposredno napasti na život ili telo, jer bi u tom slučaju postojao osnovni oblik ovog krivičnog dela).

---

<sup>71</sup> Tabela br.24

<sup>72</sup> Tabela br. 25

<sup>73</sup> Tabela br. 26

<sup>74</sup> Tabela br. 27

<sup>75</sup> Tabela br.14.

<sup>76</sup> Tabela br.28.

Teži oblik ovog krivičnog dela postoji ako je usled prvog ili drugog oblika ovog dela nastupila teška telesna povreda lica prema kome je ovo delo izvršeno ili ako je delo izvršeno od strane više lica, ako je izvršeno na naročito svirep ili naročito ponižavajući način, ako je delo izvršeno prema maloletniku ili ako je delo imalo za posledicu trudnoću silovane osobe. U slučaju kada je ovo delo izvršeno od strane više lica postoji nužno saizvršilaštvo. Kao više lica smatra se i dva lica. Još teži oblik dela postoji ako je delo izvršeno prema detetu ili ako je usled dela nastupila smrt silovane osobe.

Svi oblici dela se vrše sa umišljajem, a teže posledice kod težih oblika treba da su nastupile usled nehata, ali u odnosu na nastupanje trudnoće može da postoji i umišljaj izvršioca. Kod drugog težeg oblika u odnosu na smrt kao težu posledicu potrebno je da je kod učinioca postojao nehat, a ako je postojao umišljaj, postojalo bi krivično delo silovanja u sticaju sa krivičnim delom umišljajnog ubistva.

Kazna propisana za osnovni oblik ovog dela je zatvor od tri do dvanaest godina, a za lakši oblik ovog dela je zatvor od dve do deset godina. Za prvi teži oblik dela kazna je zatvor od pet do petnaest godina, a za drugi teži oblik dela je zatvor od najmanje deset godina.

Gonjenje za ovo krivično delo, ako je učinjeno prema bračnom drugu, preduzima se po predlogu.

Pomenutim ZID KZ iz 2016. godine povećan je minimum kazne za osnovni oblik ovog krivičnog dela sa tri na pet godina zatvora.

Sa izuzetkom nekoliko situacija u kojima su učiniocima izricane vaspitne mere ili je došlo do oslobođenja od kazne učiniocima ovog krivičnog dela iz našeg uzorka izricane su kazne zatvora.<sup>77</sup> Najčešće su u pitanju kazne zatvora u trajanju od 3 do 5 godina (37.0%), zatim od jedne do tri godine (25.9%) i od 5 do 10 godina (18.5%)<sup>78</sup>. U manem broju slučajeva izricane su i kazne od šest meseci do godinu dana (4.9%), ali i preko 10 godina (6.2%).

Kazna je učiniocima ovog krivičnog dela ublažena pet puta.<sup>79</sup> Imajući u vidu da je prema odredbi čl. 57. st. 2. KZ zabranjeno ublažavanje kazne učiniocima ovog krivičnog dela pomenuti slučajevi ublažavanja mogu se dovesti u vezu samo sa situacijama kada postoje razlozi za fakultativno oslobođenje od kazne, pa sud u tim slučajevima umesto oslobođenja može kaznu i neograničeno da ublaži. Inače učinioci ovog krivičnog dela iz našeg uzorka oslobođeni su kazne u tri slučaja<sup>80</sup>

Mere bezbednosti izrečene su učiniocima ovog dela 12 puta,<sup>81</sup> a u pitanju su bile mere bezbednosti medicinskog karaktera.

20 učinilaca ovog krivičnog dela iz našeg uzorka osuđeno je za pokušaj ovog krivičnog dela.<sup>82</sup> Zabrana iz pomenutog člana 57., stav 2. KZ ovde se naročito pokazuje kao nesvršishodna jer onemogućava adekvatno odmeravanje kazne u pojedinim slučajevima.

### *9.2.3. Razbojništvo (čl. 206. KZ)*

Razbojništvo postoji kada neko upotrebom sile protiv nekog lica ili pretnjom da će neposredno napasti na život ili telo oduzme tuđu pokretnu stvar u nameri da njenim prisvajanjem pribavi sebi ili drugom protivpravnu imovinsku korist. Ovo krivično delo ima

---

<sup>77</sup> Tabela br.24

<sup>78</sup> Tabela br. 25

<sup>79</sup> Tabela br.26

<sup>80</sup> Tabela br. 27

<sup>81</sup> Tabela br.24

<sup>82</sup> Tabela br.28

dosta sličnosti sa razbojničkom krađom jer je, kao i ona, složeno i sastoji se iz istih krivičnih dela, krađe i prinude. Razlika je u tome što kod razbojništva prinuda prethodi krađi, odnosno prinuda se vrši da bi se stvar oduzela, dok se kod razbojničke krađe ona vrši da bi se stvar koja se oduzima zadržala. Prinuda se može sastojati u primeni sile ili pretnje. Pretnja mora biti kvalifikovana, dakle upravljena na to da će se neposredno napasti na život ili telo, što znači da se preti napadom koji će biti izvršen odmah, a ne u nekoj drugoj prilici. Pretnja mora biti, ili bar izgledati, ostvarljiva, tj. lice kome se preti mora istu doživljavati kao ostvarljivu bez obzira na to da li ona to zaista i jeste i da li je učinilac uopšte imao nameru da pretnju i ostvari. Sila ili pretnja treba da su upotrebljene radi oduzimanja stvari, pa prema tome ako su one upotrebljene radi nekog drugog cilja neće postojati delo razbojništva. One treba da su upotrebljene radi savladavanja otpora oduzimanju stvari, bez obzira na to da li je takav otpor postojao ili je izvršilac samo pretpostavljao da do takvog otpora može doći. Prinuda može biti upravljena ne samo protiv vlasnika stvari, već i protiv lica kod koga je stvar u pritežanju, lica koje je priteklo u pomoć licu od koga se vrši oduzimanje stvari ili nekog drugog lica. Karakteristika ovog dela je da se najpre vrši prinuda, pa se tek onda pod njenim dejstvom vrši oduzimanje stvari, ali je moguće da do prinude dođe i u toku oduzimanja stvari (ali ne prema licu koje je izvršilac zateklo na delu, jer bi u tom slučaju postojalo delo razbojničke krađe). Razbojništvo je svršeno u momentu kada je stvar oduzeta odnosno kada je izvršilac uspostavio pritežanje nad ukradenom stvari.

Teži oblik ovog krivičnog dela postoji ako je delo učinjeno od strane grupe ili ako je pri izvršenju ovog krivičnog dela nekom licu sa umišljajem nanosena teška telesna povreda ili ako vrednost oduzetih stvari prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara.

Još teži oblik ovog krivičnog dela postojaće ako je razbojništvo izvršeno od strane organizovane kriminalne grupe.

Lakši oblik ovog dela postoji ako vrednost oduzetih stvari ne prelazi iznos od pet hiljada dinara, a učinilac je išao za tim da pribavi malu imovinsku korist.

Svi oblici ovog krivičnog dela mogu biti učinjeni samo sa umišljajem, a potrebna je i namera pribavljanja za sebe ili drugog protivpravne imovinske koristi.

Kazna propisana za ovo krivično delo je zatvor od dve do deset godina, za teže oblike kazna je zatvor od tri do petnaest godina, a za najteži oblik najmanje pet godina. Za lakši oblik dela kazna je zatvor do tri godine, s tim što se za pokušaj ovog oblika dela se kažnjava.

Našim uzorkom bili su obuhvaćeni samo oblici ovog dela predviđeni u stavovima 2. i 3, dakle teži oblici, pa su i izrečene kazne adekvatne težini učinjenih krivičnih dela. Tako su u daleko najvećem broju slučajeva izrečene kazne zatvora (92.4%), a ostali slučajevi odnose se na uslovnu osudu, izrečenu vaspitnu meru, oslobođenje od kazne ili ili samostalno izrečenu meru bezbednosti.<sup>83</sup> Kazna zatvora<sup>84</sup> najčešće je izricana u trajanju od 1 do 3 godine (43.1%), zatim u trajanju od 3 do 5 godina (22.4%), šest meseci do godinu dana (17.2%) i od 5 do 10 godina (9.5%), a zabeležena su i dva slučaja kazne zavora do 6 meseci (1.7%).

Mere bezbednosti izrečene su u 24 slučaja, uglavnom oduzimanje predmeta, ali i mere medicinskog karaktera.

Do ublažavanja kazne<sup>85</sup> došlo je u čak 45 slučajeva (37.8%), što pokazuje da su zaprećene kazne za ovo delo dosta visoke, jer primenom instituta ublažavanja kazne sudovi

---

<sup>83</sup> Tabela br. 24

<sup>84</sup> Tabela br. 25

<sup>85</sup> Tabela br.26

često koriguju prestrogu kaznenu politiku zakonodavca. Oslobođenje od kazne kod ovog krivičnog dela primenjeno je samo u dva slučaja.<sup>86</sup>

Za pokušaj ovog krivičnog dela koji je s obzirom na zaprećenu kaznu kažnjiv, osuđeno je 11 lica iz našeg uzorka<sup>87</sup>.

#### *9.2.4. Neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga (čl. 246. KZ)*

Ovo krivično delo se sastoji u: neovlašćenju proizvodnji, prerađivanju, prodaji, nuđenju na prodaju, kupovini radi prodaje ili u neovlašćenom držanju, prenošenju, posredovanju u prodaji ili kupovini ili u stavljanju u promet supstanci ili preparata koji su proglašeni za opojne droge. Pojam opojne droge određen je čl. 112. st. 15. KZ prema kome se opojnim drogama smatraju "supstance i preparati koji su zakonom i drugim propisom zasnovanim na zakonu proglašeni za opojne droge i ostale psihoaktivne kontrolisane supstance". Prema Zakonu o proizvodnji i prometu opojnih droga kao opojne droge smatraju se supstance prirodnog ili sintetičkog porekla čijom upotrebom mogu da se stvore stanja zavisnosti kod onih koji ih koriste kao i da kod njih izazovu oštećenja zdravlja, a isto tako i da ugroze integritet njihovih korisnika u fizičkom, psihičkom i socijalnom smislu. Pored toga, kao opojne droge smatraju se i psihotropne supstance.

Radnje ovog krivičnog dela alternativno su određene tako da se ovo krivično delo može izvršiti preduzimanjem svake od navedenih radnji, ali u svakom slučaju one moraju biti vršene neovlašćeno, tj. suprotno pomenutom Zakonu o proizvodnji i prometu opojnih droga i drugim odgovarajućim propisima. Svi navedeni oblici radnje ovog krivičnog dela izraženi su u zakonu trajnim glagolima što u smislu čl. 112. st. 3. KZ znači da radnja kod ovog krivičnog dela može biti izvršena jednom ili više puta, a da u svakom slučaju postoji samo jedno krivično delo, dok broj ponovljenih radnji može biti od značaja samo za odmeravanje kazne.

Drugi oblik ovog krivičnog dela se sastoji u uzgajanju maka, psihoaktivne konoplje ili neke druge biljke od koje se dobijaju opojne droge ili koja u sebi sadrži materije koje predstavljaju opojnu drogu. Ovo uzgajanje treba da se vrši neovlašćeno, tj. protivno propisima kojima je uzgajanje ovih biljaka regulisano.

Teži oblik ovog krivičnog dela postoji ako je prvi oblik ovog krivičnog dela izvršen od strane grupe koja se udružila za vršenje ovih ili drugih krivičnih dela ili ako je učinilac ovog dela organizovao mrežu preprodavaca ili posrednika, a još teži oblik ako je izvršen od strane organizovane kriminalne grupe.

Poseban oblik ovog krivičnog dela sastoji se u pravljenju, nabavljanju, posedovanju ili davanju na upotrebu opreme, materijala ili supstanci za koje učinilac zna da su namenjene za proizvodnju droga. U ovom slučaju radi se o inkriminisanim pripremnim radnjama. Stoga ovaj oblik dela postoji samo ako učinilac navedena sredstva nije (još nije) upotrebio za proizvodnju droge, a ako jeste postoji samo osnovni oblik ovog krivičnog dela. I ovaj oblik ima radnje izražene trajnim glagolima, tako da postoji jedno delo bez obzira koliko puta je radnja ponovljena.

Svi oblici ovog krivičnog dela se vrši samo sa umišljajem.

Kazna propisana za prvi osnovni oblik ovog dela je zatvor od tri do dvanaest godina, a za drugi oblik od šest meseci do pet godina. Za teži oblik kazna je zatvor od pet do petnaest godina, a za najteži oblik najmanje deset godina. Kazna za poseban oblik dela je zatvor od

---

<sup>86</sup> Tabela br. 27

<sup>87</sup> Tabela br.28.



šest meseci do pet godina. Učinilac svih, sem posebnog, oblika ovog krivičnog dela koji otkrije od koga nabavlja drogu, može se osloboditi od kazne.

Kod svih oblika ovog krivičnog dela opojne droge i sredstva za njihovu proizvodnju ili preradu obavezno se oduzimaju kao mera bezbednosti iz čl. 87. KZ.

S obzirom na veoma stroge zaprećene kazne za ovo krivično delo i izrečene kazne od strane sudova obuhvaćenih našim istraživanjem bile su stroge. Tako je kazna zatvora izrečena u 86.5% slučajeva, a u ostalim slučajevima izrečene su novčana kazna, uslovna osuda i oslobođenje od kazne. Kazna zatvora najčešće je izricana u trajanju preko 3 do pet godina (35.3%) i preko jedne do tri godine, praktično tri godine, zbog zabrane ublažavanja (31.6%), ali je sporadično izricana i u dužem i u kraćem trajanju.<sup>88</sup>

Prema odredbi čl. 246. st. 7. opojne droge i sredstva za njihovu proizvodnju i preradu obavezno se oduzimaju. Tako je u našem uzorku ova mera bezbednosti izrečena ukupno 110 puta.<sup>89</sup>

Do ublažavanja kazne za ovo krivično delo došlo je u 14 slučajeva (12,7%). S obzirom da je ovo krivično delo (st. 1. i 3.) obuhvaćeno zabranom ublažavanja kazne iz čl. 57. st. 2. KZ, pomenuti slučajevi ublažavanja mogući su samo u situacijama kada postoje razlozi za fakultativno oslobođenje od kazne, pa sud u tim slučajevima umesto oslobođenja može kaznu i neograničeno da ublaži. Tako se mogu objasniti slučajevi izricanja novčane kazne ili uslovne osude za ovo krivično delo. Osim toga moguće je da je u određenom broju slučajeva tokom postupka došlo do prekvalifikacije dela u delo iz čl. 247., a da je ceo slučaj ostao obuhvaćen uzorkom.

Inače učinioci ovog krivičnog dela iz našeg uzorka oslobođeni su kazne četiri puta<sup>90</sup>.

### 9.3. Pojedina krivična dela iz uzorka i sticaj sa drugim delima

Posmatrana krivična dela obuhvaćena uzorkom u određenom broju slučajeva bila su u sticaju sa nekim drugim krivičnim delima. U tim slučajevima u obzir je uzimana samo kazna utvrđena za krivično delo iz uzorka, a ne i izrečena jedinstvena kazna. Zanimljivo je pogledati koja su od analiziranih krivičnih dela u kom procentu slučajeva bila u sticaju sa nekim drugim krivičnim delom.

Tabela br. 29 - Pojedina krivična dela i sticaj (osnovni sud)

Vrsta krivičnog dela	Sticaj			Zbir
	Ne	Da, dva dela	Da, tri i više dela	
Laka telesna povreda	93	17	2	112
Ugrožavanje sigurnosti	105	6	0	111
Nasilje u porodici	103	14	2	119
Teška krađa	116	17	6	139
Poreska utaja	95	14	2	111
Ugrožavanje javnog saobraćaja	97	4	0	101
<b>Zbirno</b>	<b>609</b>	<b>72</b>	<b>12</b>	<b>693</b>

Kada su u pitanju dela iz nadležnosti osnovnih sudova<sup>91</sup> vidimo da su krivična dela teške krađe najčešće, (23 puta, 16.6%) i lake telesne povrede (19 puta, 17%) bila u sticaju sa drugim delima, krađa najčešće nekim drugim imovinskim delima, a laka telesna povreda sa

<sup>88</sup> Tabela br. 25.

<sup>89</sup> Tabela br.24

<sup>90</sup> Tabela br.27

<sup>91</sup> Tabela br. 29

ugrožavanjem sigurnosti, uvredom i dr. Nasilje u porodici javilo se u sticaju sa drugim delima 16 puta (13.4%), a poreska utaja takođe 16 puta (14.4%), najčešće sa nekim oblikom falsifikovanja.

Tabela br. 30 - Pojedina krivična dela i sticaj (viši sud)

Vrsta krivičnog dela	Sticaj			Zbir
	Ne	Da, dva dela	Da, tri i više dela	
Teško ubistvo	62	23	1	86
Silovanje	60	13	8	81
Razbojništvo	79	31	9	119
Neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga	116	16	1	133
<b>Zbirno</b>	<b>319</b>	<b>83</b>	<b>19</b>	<b>419</b>

Kod krivičnih dela iz nadležnosti višeg suda<sup>92</sup> sticaj sa nekim drugim krivičnim delom bio je daleko češći slučaj. Tako je teško ubistvo bilo u sticaju sa nekim drugim krivičnim delom u 27,9% slučajeva, razbojništvo u 33,6% slučajeva, silovanje u 25,9% slučajeva, a krivično delo proizvodnje i stavljanja u promet opojnih droga u 12,8% posmatranih slučajeva.

#### 9.4. Pojedina krivična dela iz uzorka i saučesništvo

Posmatrana krivična dela značajno se razlikuju i po tome koliko često se vrše samostalno a koliko u saučesništvu više lica.

Kada su u pitanju krivična dela iz našeg uzorka iz nadležnosti osnovnog suda<sup>93</sup> po ovom pitanju karakteristično je krivično delo teške krađe koje se veoma često vrši od strane više lica. U našem uzorku u čak 51,1% slučajeva tešku krađu izvršilo je više lica, s tim što se svi učinioci pojavljuju kao izvršioc i saizvršioc, dok podstrekača i pomagača nije bilo.<sup>94</sup> Kod krivičnog dela poreske utaje u 24,1% slučajeva radilo se o saučesništvu, od kojih je u pet slučajeva osuđeno lice bilo pomagač. Kod ostalih krivičnih dela saučesništvo se pojavljivalo u daleko manjem procentu slučajeva.

Tabela br. 31 - Pojedina krivična dela i saučesništvo (osnovni sud)

Krivično delo	Da li je imao saučesnike?		Zbir
	Sam izvršio	Imao saučesnike	
Laka telesna povreda	103	9	112
Ugrožavanje sigurnosti	107	4	111
Nasilje u porodici	119	0	119
Teška krađa	68	71	139
Poreska utaja	85	27	111
Ugrožavanje javnog saobraćaja	99	2	101
<b>Zbirno</b>	<b>582</b>	<b>112</b>	<b>693</b>

<sup>92</sup> Tabela br. 30

<sup>93</sup> Tabela br.31

<sup>94</sup> Tabela br.32

Tabela br. 32 - Pojedina krivična dela i oblici saučesništva (osnovni sud)

Krivično delo	Oblik saučesništva kod osuđenog				Zbir
	Sam izvršio	Izvršilac koji je imao saučesnike	Saizvršilac	Pomagač	
Laka telesna povreda	103	2	7	0	112
Ugrožavanje sigurnosti	107	0	4	0	111
Nasilje u porodici	119	0	0	0	119
Teška krađa	68	3	68	0	139
Poreska utaja	85	4	18	5	111
Ugrožavanje javnog saobraćaja	99	0	2	0	101
<b>Zbirno</b>	<b>581</b>	<b>9</b>	<b>99</b>	<b>5</b>	<b>693</b>

Kod krivičnih dela obuhvaćenih uzorkom iz nadležnosti višeg suda slučajevi saučesništva bili su daleko češći.<sup>95</sup> Tako su učinioci krivičnog dela razbojništva učinili krivično delo u saučesništvu čak u 79,8% slučajeva, od kojih je jedan učinilac osuđen za pomaganje. Kod krivičnog dela teškog ubistva učinilac je delo učinio u saučesništvu u 34,9% slučajeva od čega su tri učinioaca osuđena za podstrekavanje, a četiri za pomaganje.<sup>96</sup> Kad je u pitanju neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga procenat dela učinjenih u saučesništvu iznosi 39,8% (svi su osuđeni kao izvršioци odnosno saizvršioци), a kod silovanja zabeleženo je pet slučajeva saučesništva (saizvršioци).

Tabela br. 33 - Pojedina krivična dela i saučesništvo (viši sud)

Krivično delo	Da li je imao saučesnike?		Zbir
	Sam izvršio	Imao saučesnike	
Teško ubistvo	56	30	86
Silovanje	76	5	81
Razbojništvo	24	95	119
Neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga	80	53	133
<b>Zbirno</b>	<b>238</b>	<b>182</b>	<b>419</b>

Tabela br. 34 - Pojedina krivična dela i oblici saučesništva (viši sud)

Krivično delo	Oblik saučesništva kod osuđenog					Zbir
	Sam izvršio	Izvršilac koji je imao saučesnike	Saizvršilac	Podstrekač	Pomagač	
Teško ubistvo	56	7	16	3	4	86
Silovanje	76	0	5	0	0	81
Razbojništvo	24	11	83	0	1	119
Neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga	80	11	42	0	0	133
<b>Zbirno</b>	<b>238</b>	<b>29</b>	<b>146</b>	<b>3</b>	<b>5</b>	<b>419</b>

<sup>95</sup> Tabela br. 33<sup>96</sup> Tabela br. 34

## 10. Učinioci krivičnih dela

Pitanje ko su osuđeni učinioci krivičnih dela, čini se vrlo zanimljivim i značajnim u višestrukome smislu. Najpre, ono nam odslikava celokupno stanje u dotičnom društvu, ali nam takođe dosta toga govori i o sveukupnoj kriminalnoj politici, a pre svega o tome da li su i u kolikoj meri ljudi "jednaki pred sudom i zakonom", odnosno da li je verovatnoća da neko bude osuđen ista bez obzira na njegovo socijalno i ekonomsko stanje. Naša je polazna hipoteza u ovom istraživanju bila da su učinioci krivičnih dela u Srbiji uglavnom socijalni marginalci, kao i to da ljudi ipak nisu jednaki u punom smislu te reči, te da su oni koji su, pre svega bogatiji, u suštini privilegovani u smislu krivičnog negonjenja, odnosno u smislu izricanja blažih kazni od strane sudova. Ta naša početna hipoteza po mnogo čemu se pokazala tačnom: bogatiji, obrazovaniji i uopšte socijalno uspešniji ređe su bili osuđivani od strane sudova što rečito govori o mnogo čemu, a pre svega o samoj kaznenoj (kriminalnoj) politici. Ovo sve ipak ne bi trebalo shvatati u tom smislu da su bogatiji i obrazovaniji privilegovani od strane države, od strane suda, već da se radi o nečem drugom. Naime, bogatiji i obrazovaniji po prirodi stvari u manjoj meri čine teška krivična dela, naročito ona sa elementima nasilja, te se upravo zbog toga, odnosno prevashodno zbog toga događa da njima bivaju izrečene nešto blaže kazne. Jednostavno rečeno, bogati i obrazovani u manjoj meri vrše ubistva i silovanja, na primer, pa zbog toga i kazne koje njima bivaju izrečene, jesu nešto blaže. Osim toga, bogati i obrazovani su u stanju, u mogućnosti da angažuju bolje, skuplje advokate, što takođe za posledicu može imati da oni bolje prolaze prilikom izricanja kazni. Kada je reč o ženama, treba imati u vidu da se žene u principu veoma retko pojavljuju kao izvršioci krivičnih dela, uopšte, pa i u našem uzorku, te da se ipak ne može govoriti o nekoj statističkoj značajnosti, pravilnosti. Takođe i za žene je karakteristično to da se one u još manjoj meri pojavljuju kao učinioci najtežih krivičnih dela, ubistava, a kod krivičnog dela silovanja se uopšte ni ne beleže kao učinioci. Taj faktor je svakako od vrlo velikog značaja zašto su sudovi prema ženama bili nešto "blaži" nego prema muškarcima (vidi tabele br. 35 i 36).

Tabela br. 35 - Viši sudovi- pol učinilaca

Viši sudovi		Pol		Zbir
		Muški	Ženski	
Beograd	Učestalost	57	0	57
	%	100,0	,0	100,0
Kragujevac	Učestalost	104	2	106
	%	98,1	1,9	100,0
Niš	Učestalost	29	4	33
	%	87,9	12,1	100,0
Novi Pazar	Učestalost	18	0	18
	%	100,0	,0	100,0
Novi Sad	Učestalost	40	0	40
	%	100,0	,0	100,0
Pančevo	Učestalost	43	3	46
	%	93,5	6,5	100,0
Šabac	Učestalost	29	1	30
	%	96,7	3,3	100,0
Valjevo	Učestalost	46	1	47
	%	97,9	2,1	100,0
Zaječar	Učestalost	48	3	51
	%	94,1	5,9	100,0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>414</b>	<b>14</b>	<b>428</b>
	<b>%</b>	<b>96,7</b>	<b>3,3</b>	<b>100,0</b>

Tabela br. 36 - Osnovni sudovi – pol učinilaca

Osnovni sudovi		Pol		Zbir
		Muški	Ženski	
Beograd	Učestalost	53	5	58
	%	91.4	8.6	100.0
Kragujevac	Učestalost	182	16	198
	%	91.9	8.1	100.0
Niš	Učestalost	94	4	98
	%	95.9	4.1	100.0
Novi Pazar	Učestalost	94	5	99
	%	94.9	5.1	100.0
Novi Sad	Učestalost	45	0	45
	%	100.0	.0	100.0
Pančevo	Učestalost	51	6	57
	%	89.5	10.5	100.0
Šabac	Učestalost	35	2	37
	%	94.6	5.4	100.0
Valjevo	Učestalost	55	6	61
	%	90.2	9.8	100.0
Zaječar	Učestalost	57	4	61
	%	93.4	6.6	100.0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>666</b>	<b>48</b>	<b>714</b>
	<b>%</b>	<b>93.3</b>	<b>6.7</b>	<b>100.0</b>

Kada je reč o polu osuđenih učinilaca krivičnih dela, ukupno uzev muškaraca ima 94,57%, dok je žena 5,42% Taj odnos je u još većoj meri "u korist" muškaraca kada se imaju u vidu samo učinioci krivičnih dela kojima je suđeno pred Višim sudovima. Tamo je naime, muškaraca bilo 96,7%, a žena, 3,3%, međutim kako je uzorak osnovnih sudova bio nešto viši, to se na kraju procenat osuđenih žena popeo na "čak", 5,42%. Inače u pojedinim višim sudovima, osuđenih žena učinilaca uopšte nije ni bilo, pa su tako na primer od 57 osuđenih u Beogradu, svih 57 su bili muškarci. Nije bilo osuđenih žena ni u Novom Sadu, što je verovatno staistička slučajnost, a ni u Novom Pazaru, što je možda posledica patrijarhalnosti dotične sredine. Najviše je osuđenih žena u višim sudovima u Pančevu (6,5%) i Zaječaru (5,9%). Kada je reč o osnovnim sudovima, najviše je osuđenih žena u Pančevu (10,5%) i Valjevu (8,9%), dok je, najmanje osuđenih žena u Novom Sadu (nijedna), Nišu (4,1%) I što je možda i očekivano, u Novom Pazaru (5,1%). Možda bi neko to mogao prokomentarisati na taj način da je tamo žena najmanje aktivna u radnom i svakom drugom pogledu, pa je i mogućnost da učine neko krivično delo najmanja. To svakako nije tačno kada govorimo o Novom Sadu, međutim, u suštini se radi o relativno malom ukupnom broju, pa je teško izvlačiti bilo kakve statističke zakonitosti. Bilo kako bilo, žene se, veoma retko pojavljuju kao učinioci krivičnih dela. Ponekad je to čak i (teorijski) nemoguće, kao kada je na primer reč o silovanju, ali je takođe veoma retko i kada je reč o ubistvima, a naročito razbojništvima. Zabeležena su tek dva slučaja da je žena bila učinilac teškog ubistva i takođe dva slučaja razbojništva. Istina i u ta dva slučaja ubistva, je veliko pitanje da li je i koliko sud na dobar način kvalifikovao to delo kao teško ubistvo, a kada je reč o jednom slučaju razbojništva, radilo se u stvari o pomaganju kod razbojništva

Sledeća stvar na koju treba obratiti pažnju jeste starost učinilaca krivičnih dela.Što se tiče starosti učinilaca, najčešće se radi o ljudima starosti od 31 do 45 godina (38,3%), pa zatim onima koji su stari do 30 godina (34,1%), odnosno stari su 46 do 60 godina – 20,1%, a najmanje je onih starijih od 60 godina – 7,75% što je i sasvim razumljivo i očekivano. Zanimljivo je da kada se radi o delima iz nadležnosti viših sudova, tu stvari stoje ovako: do 30 godina – 42,1%; 31-45 godina – 41,8%, 46-50 godina 12,9%, I preko 60 godina 3,3%. Ovi podaci uopšte ne iznenađuju, jer se radi o težim krivičnim delima sa većim stepenom nasilništva, te naravno nije za očekivati da se tu pripadnici starije populacije pojavljuju u većem procentu kao izvršioc krivičnih dela kakva su silovanje, ubistvo, razbojništvo. U kategoriji najmlađih, do 30 godina, najviše je onih sa područja Pančeva 46,05% i Valjeva – 41,95. Najmanje ih je iz Zaječara: 25,2 i Šapca – 27,8%. Beograd je tu negde u sredini sa procentom od 39,15. Beograd "prednjači" u kategoriji 31-45 godina – beogradski procenat svih učinilaca u toj starosnoj kategoriji je 50,4, dok je najmanje onih iz Niša – 30,0%, a opšti prosek je, kao što je to već rečeno, 38,3% (Tabela br. 37).

Tabela br. 37 - Starosna dob učinilaca krivičnih dela

	Do 30 god	31-45	46-60	Preko 60
Osnovni	26,1	34,8	27,3	12,2
Viši	42,1	41,8	12,9	3,3
<b>Zbirno</b>	<b>34,1</b>	<b>38,3</b>	<b>20,1</b>	<b>7,75</b>

Kada je reč o školskoj spremi učinilaca krivičnih dela, u najvećem broju oni imaju srednjoškolsko obrazovanje, (52,7%) a odmah zatim i osnovnoškolsko obrazovanje. (32,6%) Na trećem mestu su oni koji imaju nepotpunu osnovnu školu, (7,85%) u nešto većoj meri nego oni koji imaju više ili visoko obrazovanje (6,85%) Ovde treba reći nekoliko reči, odnosno dati nekoliko pojašnjenja. Najpre, znatan broj učinilaca krivičnih dela imalo je završen neki od zanata, što smo mi računali kao srednje obrazovanje, iako to možda i nije baš najkorektnije. Druga stvar koju takođe treba reći jeste da se ovi brojevi, proseci, razlikuju u određenoj meri od procenata opšte populacije. U tom smislu mi ovde uzimamo

u obzir podatke nedavno objavljene u dnevnom listu "Politika", a koji su dobijeni na poslednjem popisu stanovništva 2011.<sup>97</sup> Stvari u tom smislu stoje ovako – onih sa nepotpunom osnovnom školom ima 11,0 odsto u opštoj populaciji, a u našem uzorku ih je bilo nešto manje – 7,85%. Onih koji imaju "samo" osnovnu školu u opštoj populaciji je 20,76%, a u našem uzorku čak 32,6%. Ukupno onih sa nepotpunom i potpunom osnovnom školom u opštoj populaciji je nešto manje od 33%, a u populaciji (uzorku) osuđenih je nešto više od 40%. Dakle, niži nivo školske spreme povećava verovatnoću da neko bude osuđen kao učinilac nekog krivičnog dela.

Onih sa srednjom školom je u opštoj populaciji 48,93%, dok ih je u uzorku osuđenih učinilaca krivičnih dela koje smo analizirali nešto više – 52,7%. Najveća je razlika kod onih sa višom i visokom stručnom spremom. U opštoj populaciji njih ima 16,24%, a u našem uzorku ih je bilo "samo" 6,85%. Pri tome treba reći i to da onih koji imaju više i visoko obrazovanje, a osuđeni su za dela pred višim sudovima, znači teža krivična dela, kao što su ubistva, silovanja, razbojništva, u našem uzorku je bilo svega 2,1%. Ovo je naravno sasvim razumljivo i može se objasniti na više načina. Viši stepen obrazovanja sam po sebi podrazumeva viši nivo socijalne adaptacije, odnosno socijalne integrisanosti. U stvari se radi o tome da oni koji su edukovaniji, školovaniji, da su oni prilagođeniji zakonskim i socijalnim normama uopšte, te da su oni u većoj meri prihvatili te norme, da su moralniji, odnosno da se u znatno manjoj meri ponašaju anti-socijalno, naročito kada je reč o onim teškim, nasilnim deliktima. Uostalom, u populaciji osuđenih pred osnovnim sudovima, ima 11,6% onih sa višom ili visokom stručnom spremom, što je već bliže opštem proseku. Ipak, broj učinilaca krivičnih dela sa visokom (višom) stručnom spremom je niži od proseka opšte populacije, što može govoriti da školovanje, edukacija pozitivno utiče na moralno vaspitanje ljudi, na ljude da ne čine krivična dela. Međutim, sve se to može tumačiti i na taj način da se kaže da oni koji u školovaniji uživaju veći formalno-neformalni društveni autoritet – moć na osnovu čega ređe i u manjoj meri dolaze pod udar zakona, odnosno u manjoj meri bivaju procesuirani. Neko bi u tom smislu mogao reći da su oni u stanju da u većoj meri utiču na to da se zaustavi njihov krivični progon, odnosno da su oni u stanju da, ako ništa drugo, angažuju bolje, poznatije, uspešnije advokate koji će ih zaštititi od osuđujuće presude. Bilo kako bilo, tek u meri u kojoj imate završeni viši nivo školovanja, verovatnoća da ćete biti osuđeni kao učinilac nekog krivičnog dela opada. Stvar je tumačenja da li je to zbog toga što ste moralno svesniji i socijalno prilagođeniji, ili zato što imate bolje socijalne veze (kontakte), koji vas štite od krivičnog progona.

Tabela br. 38 - Školska sprema osuđenih

Sudovi	Nepotpuna osnovna	Osnovna	Srednja	Viša/visoka
Beograd	3,4 – 8,8 – 6,1	24,1 – 35,1-29,6	62,1 –54,4 –58,3	10,3 – 1,8 – 6,05
Kragujevac	4,1 – 1,0 – 2,55	21,5 –35,2 –28,35	55,4 – 61,0 – 58,2	19,0 – 2,9 – 10,95
Niš	13,7 – 6,1 – 9,9	16,8 – 18,2 – 17,5	55,8 – 69,7 – 62,75	13,7 – 6,1 – 9,9
Novi Pazar	2,0 – 0 – 1,0	41,8 – 22,2 – 32,0	40,8 –77,8 – 59,3	15,3 – 0 – 7,65
Novi Sad	8,9 – 10,0 – 9,45	31,1 – 47,5 – 39,3	55,6 – 42,5 – 49,05	4,4 – 0 – 2,2
Pančevo	10,5 – 17,4 – 13,95	31,6 – 41,3 – 36,45	56,1 – 39,1 – 47,6	1,8 – 2,2 – 2,0
Šabac	13,5 – 13,8 – 13,4	32,4 – 44,8 – 38,6	51,4 – 37,9 – 44,65	2,7 – 3,4 – 3,05
Zaječar	13,3 – 11,8 – 12,55	40,0 – 49,0 – 44,5	35,0 – 39,2 – 37,1	11,7 – 0 – 5,85
Valjevo	8,2 – 10,6 – 9,4	34,4 – 27,7 – 31,05	57,4 – 59,6 – 58,5	0 – 2,1 – 1,05
<b>Zbirno</b>	<b>7,5 – 8,2 – 7,85</b>	<b>28,6 – 36,6 – 32,6</b>	<b>52,3 – 53,1 – 52,7</b>	<b>11,6 – 2,1 – 6,85</b>

<sup>97</sup> Statistika u Srbiji nikada nije baš sasvim precizna, pa tako na primer prema nekim podacima, u Srbiji 16,6 odsto stanovništva ima više i visoko obrazovanje – <http://www.euractiv.rs/srbija-i-eu/8607-raste-procentat-visokoobrazovanih-> (skinuto 18.01.2017) Prema nekim drugim podacima, u Srbiji ima samo 6,5% visokoobrazovanih – <http://www.blic.rs/vesti/tema-dana/samo-65-odsto-ima-fakultetsku-diplomu/phwjs3v> - (skinuto 18.01.2017). Mi ćemo ovde uglavnom koristiti podatke objavljene na sajtu „Politike“ <http://www.politika.rs/scc/clanak/247718/U-Srbiji-10-odsto-visokoobrazovanih> (skinuto 18.01.2017).

Prvi broj u svakoj koloni u ovoj tabeli označava procenat osuđenih sa "tom i tom" školskom spremom (na primer srednjom školom) – procenat osuđenih pred osnovnim sudom. Drugi broj je broj (procenat) osuđenih pred odgovarajućim višim sudom, a treći broj je srednja vrednost. Na primer, Valjevo – 8,2 odsto osuđenih pred osnovnim sudom ima nepotpunu osnovnu školu, dok 10,6 odsto osuđenih pred višim sudom ima nepotpunu osnovnu školu. Srednja, prosečna vrednost je 9,4 procenta.

Imovinsko stanje učinioca je takođe vrlo važan pokazatelj i kriminalno-političke i kriminološke prirode. Sa jedne strane on nam govori o tome ko su zapravo učinioci krivičnih dela kod nas, a sa druge strane, on nam takođe govori i o tome koji ljudi dospevaju pred sud, koji ljudi uspevaju, a koji na uspevaju da izbegnu pravosudnu pravdu. Naša polazna hipoteza se sastojala u tome da imućniji ljudi u manjoj meri i manjem obimu čine krivične dela, ali isto tako i da zahvaljujući svojim boljim socijalnim vezama, uspevaju da izbegnu osudu. Osim toga, naša pretpostavka je bila i u tome da su imućniji ljudi u stanju da angažuju bolje advokate, pa da upravo i zbog toga bolje prolaze na sudu. Gotovo da se nijedna druga hipoteza u našem istraživanju nije u tolikoj meri pokazala tačnom, kao upravo ova hipoteza, hipoteza o tome da siromašniji prolaze lošije, a da bogatiji prolaze bolje kada je reč o krivičnoj pravdi.

To govori i o samom pravosudnom sistemu, naročito u svetlu novouvedene tužilačke istrage, u smislu da one koji su siromašni nema ko da štiti od krivičnog progona. Tužilac kada pred sobom ima nekoga ko je siromašan ponaša se i rezonuje na jedan način, a na drugi način kada treba da podigne optužnicu protiv nekog uglednog, bogatog građanina. Slično je verovatno i sa prosečnim policajcem, pa i sa prosečnim sudijom, a što je najvažnije slično je i kada je reč o prosečnom advokatu. Društveni stereotipovi i predrasude prema siromašnim i prema bogatim građanima ovde čini se zaista dolaze do posebnog izražaja. Sa druge strane sve nam ovo može govoriti i o tome da su ekonomija, tj. siromaštvo važan kriminogeni faktor, odnosno značajan uzrok nečijeg kriminalnog ponašanja. Bogatiji imaju mnogo manje podsticaja, uslovno rečeno razloga, da se ponašaju kriminalno, naročito kada je reč o nesofisticiranom, nasilničkom kriminalitetu, na primer ubistvima i silovanjima. Ma koliko to banalno zvučalo, moglo bi se reći da bogati ljudi svoj seksualni nagon i apetite mogu lakše zadovoljiti na jedan nenasilan način. Ili, drugim rečima, bogati i društveno uspešni – moćni su i ženama lepši i privlačniji, isto kao što su policiji i tužilaštvu, pa i sudovima manje sumnjivi i manje "krivi", od onih koji su siromašni. Moglo bi se možda reći i to da bogatstvo utiče i na bolju razvijenost (ne)formalnih socijalnih kočnica, odnosno onoga što se naziva super-ego. Putem kulture i obrazovanja pre svega, ali i na druge načine, bogati ljudi u manjoj meri čine krivična dela, naročito ona najteža. Takođe, bogati su okruženi većim brojem formalno-neformalnih savetnika i advokata, koji tačno znaju kako se treba ponašati da se neko deliktno ponašanje prikrije. Tako se pokazalo da čak i kada je reč o "poreskoj utaji", osuđeni učinioci se po svom obrazovno-imovinskom statusu ne razlikuju bitno od proseka učinilaca ostalih krivičnih dela. U najvećem broju slučajeva, oni koji su bili osuđeni za krivično delo "poreske utaje", bili su vlasnici malih radnji – preduzeća, a ne oni koji su se nalazili na čelu nekih velikih preduzeća – pravnih lica, pravnih lica u kojima je bio veći broj zaposlenih pravnih stručnjaka koji bi mogli dati pravi, odgovarajući savet.

Bez obzira kako tumačili to što se bogati ljudi ne pojavljuju baš tako često (odnosno pojavljuju se retko) kao osuđeni učinioci krivičnih dela, da li na taj način što bogati imaju bolje advokate i savetnike, ili na taj način što imaju veću opštu socijalnu moć da izbegnu krivični progon, odnosno na taj način što su zbog svog bogatstva u stanju da se odupru svim izazovima za činjenja krivičnih dela, činjenica je da je među osuđenim licima u našem istraživanju, znatno manje onih koje možemo okvalifikovati kao bogate, nego onih koje možemo okvalifikovati kao siromašne.



Pitanje koje se ovde, između ostalog postavlja jeste pitanje na osnovu čega, kojih kriterijuma smo mi nekoga svrstavali u kategoriju "bogat", a drugoga u kategoriju "siromašan". Reč je o opštem utisku, što je naravno krajnje varljiva i promenljiva kategorija, zapravo utisak. Pa ipak, ukoliko npr. učinilac ima dvoje maloletne dece i suprugu koja je nezaposlena, a i sam je bez stalnog zaposlenja, onda je jasno da on ne može biti rangiran u kategoriju bogat, niti pak "srednje stojeći", već jednostavno mora biti svrstan u kategoriju ili "siromašan", ili pak "vrlo siromašan". Ovakvom načinu sagledavanja stvari mogu se uputiti prigovori, a pre svega prigovori koji se tiču nepreciznosti. U krajnjem slučaju, veliki broj onih koje smo okvalifikovali "bez odgovora", a to je u slučaju osnovnih sudova čak 28, 61 odsto, odnosno u slučaju viših sudova 22,5 odsto onih bez odgovora – bez podataka o imovnom stanju, dovoljno govori o relativnosti svih podataka o imovinskom stanju. Ipak, sa druge strane, ukoliko neko ima (redovne) prihode troduplo (znatno) veće od prosečnih i pri tome nema izdržanih članova domaćinstva, onda on jednostavno mora biti svrstan u kategoriju "bogatih", ili "vrlo bogatih". Bilo kako bilo, tek u sledećim tabelama dat je empirijski prikaz imovnog stanja osuđenih učinilaca po pojedinim sudovima.

Tabela br. 39 - Imovinsko stanje osuđenih

Sudovi	Vrlo slabo	Slabo	Srednje	Dobro	Vrlo dobro	Bez odgovora
Beograd	10,3-26,3	31,0-7,0	22,4-36,8	8,6-1,8	3,6-1,8	24,1-26,3
Kragujevac	36,9-30,7	31,8-23,6	18,7-40,6	4,0-0,9	2,9-0	5,6-4,7
Niš	40,8-48,5	8,2-30,3	6,1-88,9	3,1-3,0	0-0	41,8-9,1
N. Pazar	34,7-5,6	6,1-5,6	29,6-88,9	1,0-0	0-0	28,6-0
Novi Sad	22,2-5,0	11,1-10,0	22,2-5,0	2,2-2,5	0-0	42,2-77,5
Pančevo	22,8-30,4	28,1-39,1	15,8-17,4	7,0-6,5	1,7-0	24,6-6,5
Šabac	13,5-16,7	18,9-20,0	37,8-16,7	13,5-3,3	10,9-0	5,4-43,3
Valjevo	14,8-27,7	34,4-21,3	18,0-14,9	1,6-6,4	1,7-0	29,5-29,8
Zaječar	8,2-19,6	24,6-25,5	9,8-3,9	1,6-2,0	0,1-0	55,7-49,0
<b>U proseku</b>	<b>22,8-22,7</b>	<b>21,6-25,2</b>	<b>20,0-23,8</b>	<b>4,7-2,8</b>	<b>2,3-0,2</b>	<b>28,5-22,5</b>

Brojke u ovoj tabeli podrazumevaju sledeće: prva brojka označava procenat u osnovnim sudovima, a druga brojka je procenat u višim sudovima. Na primer, u Osnovnom sudu u Beogradu je bilo 10,6 odsto onih koje smo okarakterisali kao ljude sa vrlo slabim imovinskim stanjem, dok je u beogradskom Višem sudu takvih bilo 26,3 odsto. U svakom slučaju jasno je da je, bez obzira na sve moguće (metodološke) prigovore - oscilacije broj (procenat) siromašnih i vrlo siromašnih osuđenih učinilaca ipak vrlo značajan. Osim toga, o imovinskom stanju osuđenih učinilaca krivičnih dela, može se zaključivati i na jedan posredan način. Siromašni ljudi uglavnom nisu u stanju da po slobodnom izboru angažuju sebi advokata, već su prinuđeni da prihvate branioca po službenoj dužnosti. U tom smislu, oni kojima je bio određen pritvor uglavnom su imali branioca po službenoj dužnosti, dok onima koji su imali advokata-branioca po sopstvenom izboru, pritvor najčešće ipak nije bio određivan. Oni koji su imali advokate po sopstvenom izboru imali su pet puta veću šansu da prođu bez pritvora, nego sa pritvorom. Verovatnoća da nekome ko je imao advokata po sopstvenom izboru, verovatnoća da njemu bude izrečena mera pritvora, bila je 15,82%. Sa druge strane, onima koji su imali branioca po službenoj dužnosti, u većem broju, procentu je izricana mera pritvora. Verovatnoća da takvome bude izrečena mera pritvora, bila je čak 51,14%. Ovo naravno govori o mnogo čemu, na primer o profesionalnosti samih advokata, kao i o tome koliko se može imati poverenja u odbranu po službenoj dužnosti, odnosno koliko su ravnopravni sa jedne strane tužilac kao državni organ, a sa druge strane advokat, naročito onda kada je angažovan po službenoj dužnosti. Osim toga, utvrdili smo još jednu značajnu korelativnu vezu: češće dobijaju uslovnu osudu oni kojima nije bio izrečen pritvor, nego oni kojima je bio izrečen pritvor. Tako se dakle u našem istraživanju empirijski sasvim jasno pokazalo i dokazalo da oni koji samostalno angažuju sebi branioca imaju veće šanse

da tokom postupka prođu bez pritvora, a da na kraju dobiju "samo" uslovnu osudu, nego oni koji imaju branioca po službenoj dužnosti. Oni, dakle sa braniocem po službenoj dužnosti, a to su naravno oni siromašniji, imaju veće šanse da lošije prođu pred sudom. To su stvari koje se mogu tumačiti na različite načine, ali ih svakako treba imati u vidu kada govorimo o brojnim kriminološkim i kada govorimo o brojnim kriminalno-političkim aspektima čitave ove problematike "kaznene politike sudova". Verovatno da je u tom smislu i problematika "tužilačke istrage" ono o čemu se može govoriti kada tretiramo opštu temu kaznene politike sudova. Jer, sasvim je jasno da okrivljeni nije ravnopravan pred državom i njenim organima, a pogotovu oni optuženi koji su siromašni, a takvi su ipak najbrojniji u populaciji osuđenih učinilaca različitih, a možda pogotovu najtežih, najnasilnijih krivičnih dela.

Na priču o imovnom stanju učinilaca sasvim se dobro nadovezuje i priča o njihovim zanimanjima. U tom smislu daleko najveći broj učinilaca krivičnih dela koje smo posmatrali su nezaposleni, zatim dolaze radnici, pa zemljoradnici. Nezaposlenost ovde ne treba sagledavati samo kao ekonomsku kategoriju već i kao psihološku karakteristiku – nezaposleni ljudi po prirodi stvari pate od različitih psiholoških poremećaja, depresivnosti i apatičnosti, a što opet dovodi do kriminalnog ponašanja. Evo dakle kakvo zanimanje su u proseku imali učinioci analiziranih krivičnih dela:

Tabela br. 40 - Zanimanje osuđenih lica

	Osnovni	Viši	U proseku
Nezaposleni	34,5%	47,2%	40,8%
Učenik/student	3,8%	2,6%	3,2%
Radnik	32,8%	32,7%	32,7%
Službenik	4,8%	1,6%	3,2%
Zemljoradnik	4,7%	4,2%	4,4%

I ovi podaci potvrđuju našu početnu hipotezu da su učinioci krivičnih dela ljudi sa društvene i pre svega ekonomske margine, dok kada je reč o bračnom stanju osuđenih učinilaca, stvari stoje ovako: pred osnovnim sudovima 52,7 odsto njih nije bilo u braku, dok pred višim sudovima 68,7 odsto njih nije bilo u braku. U ovu grupu su ulazili i razvedeni, no bitno je reći da ukupno 60,7 odsto njih nije bilo u braku. Većina učinilaca, ne ni sasvim zanemarljiva, nije dakle bila u braku, pa se postavlja pitanje da li i u kolikoj meri sređeno bračno i porodično stanje deluje preventivno na činjenje krivičnih dela. Možda bi se bar donekle, u jednom određenom smislu, na osnovu ovih podataka moglo reći da to jeste tako.

Analizirali smo takođe i koliki broj maloletne dece imaju učinioci krivičnih dela koje smo ovde izučavali, međutim, nismo došli do podataka koji bi se bitno razlikovali od opštih statističkih podataka na nivou zemlje, a pogotovu ako se ima u vidu da su ipak dominirali u većoj meri mlađi učinioci krivičnih dela. Sve u svemu stvari stoje ovako:

Tabela br. 41 - Broj maloletne dece

Broj mal. dece	Osnovni sud	Viši sud
0	65,0%	66,3%
1	13,5%	17,1%
2 i više	21,4%	16,6%

Na priču o broju maloletne dece, nadovezuje se i priča o bračnom stanju osuđenih učinilaca, odnosno pitanje da li i u kolikoj meri dominiraju oni koji su u braku, ili pak oni koji nisu u braku. Imajući u vidu da većinu našeg uzorka čine mlađi ljudi, onda ne treba da iznenađuje to da je znatan broj onih koji nisu braku, odnosno da većina njih nije u braku, no pogledajmo kako toje stvari.

Tabela br. 42 - Osnovni sudovi - bračno stanje osuđenih lica

Osnovni sudovi		Bračno stanje		Zbir
		Nije u braku	U braku je	
Beograd	Učestalost	36	22	58
	%	62.1	37.9	100.0
Kragujevac	Učestalost	86	111	197
	%	43.7	56.3	100.0
Niš	Učestalost	39	59	98
	%	39.8	60.2	100.0
Novi Pazar	Učestalost	49	49	98
	%	50.0	50.0	100.0
Novi Sad	Učestalost	35	10	45
	%	77.8	22.2	100.0
Pančevo	Učestalost	34	23	57
	%	59.6	40.4	100.0
Šabac	Učestalost	23	14	37
	%	62.2	37.8	100.0
Valjevo	Učestalost	39	22	61
	%	63.9	36.1	100.0
Zaječar	Učestalost	34	27	61
	%	55.7	44.3	100.0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>375</b>	<b>337</b>	<b>712</b>
	<b>%</b>	<b>52.7</b>	<b>47.3</b>	<b>100.0</b>

Tabela br. 43 - Viši sudovi - bračno stanje osuđenih lica

Viši sudovi		Bračno stanje		Zbir
		Nije u braku	U braku je	
Beograd	Učestalost	26	31	57
	%	45,6	54,4	100,0
Kragujevac	Učestalost	79	27	106
	%	74,5	25,5	100,0
Niš	Učestalost	23	10	33
	%	69,7	30,3	100,0
Novi Pazar	Učestalost	13	5	18
	%	72,2	27,8	100,0
Novi Sad	Učestalost	30	10	40
	%	75,0	25,0	100,0
Pančevo	Učestalost	32	14	46
	%	69,6	30,4	100,0
Šabac	Učestalost	19	11	30
	%	63,3	36,7	100,0
Valjevo	Učestalost	42	5	47
	%	89,4	10,6	100,0
Zaječar	Učestalost	30	21	51
	%	58,8	41,2	100,0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>294</b>	<b>134</b>	<b>428</b>
	<b>%</b>	<b>68,7</b>	<b>31,3</b>	<b>100,0</b>

Jedna stvar je ovde uočljiva: na nivou osnovnih sudova ukupno 52,7% je njih koji nisu u braku, dok je na nivou viših sudova gde se radi o težim krivičnim delima: razbojništvo, ubistvo, silovanje, itd., taj procenat 68,7. Razlika nije tako mala i beznačajna da bismo mogli govoriti o statističkoj grešci. Moglo bi se možda zaključiti da bračno stanje samo po sebi ima odgovarajuće preventivno dejstvo, odnosno da ljudi koji su u braku imaju ipak nešto veći stepen odgovornosti i u manjoj meri čine krivična dela, naročito ona teža i nasilnija. Dodaje li se tome podatak koji smo već navodili da gotovo dvotrećinskom većinom i u osnovnim i u višim sudovima dominiraju oni koji uopšte nemaju dece, onda se možda može zaključiti kako to kada se neko oženi (jer ubedljiva većina jesu muškarci) i dobije decu vrlo mnogo utiče na dotičnog da on ne čini krivična dela. Bračnost i broj dece deluje smirujuće i podstiče kod ljudi osećaj odgovornosti pre svega prema svojoj porodici, ali i prema široj društvenoj zajednici, te zbog toga ljudi u manjoj meri čine krivična dela. Tome treba dodati i podatak koji smo već navodili da što je neko stariji, to je verovatnoća da on učini neko krivično delo ipak manja nego kada je mlađi. Starost, bračno stanje i deca na potencijalnog učinioca nekog krivičnog dela ipak imaju značajnog uticaja. Sve to može voditi zaključku da teško ekonomsko stanje, odnosno imovinske neprilike ipak ne utiču presudno na nekoga da čini krivična dela. Ne čini neko krivična dela<sup>98</sup> (samo) zato što je siromašan, već zato što je neodgovoran u svakom pogledu, a neodgovoran je zato što je mlad, neškolovan, nije zasnovao svoju porodicu i nema svoju decu. Nisu siromašni ljudi već samim tim *a priori* predodređeni da budu kriminalci, ali treba reći da je makar jedna stvar tačna: siromašnim ljudima je znatno teže da se izbore sa optužbama i "dokažu" svoju nevinost, onda kada protiv njih tužioci pokrenu krivični postupak. Ovu stvar treba imati u vidu kada govorimo o krivičnom postupku, tužilačkoj istrazi, advokatima, braniocima po službenoj dužosti. Ili da kažemo to i ovako: verovatnoća da neko zato što je siromašan učini neko krivično delo, uopšte ne mora biti tako velika, ali verovatnoća da nekome bude određen pritvor (kada protiv njega bude pokrenut krivični postupak) jeste utoliko veća ukoliko je on siromašan. Isto tako veća je i verovatnoća da će na kraju dobiti zatvorsku kaznu. Ovo dakle nisu pitanja koja se tiču uzroka nečijeg kriminalnog ponašanja, već pitanja opšte socijalne (ne)pravde, o čemu se mora voditi posebno računa.

Tabela br. 44 - Ranija osuđivanost učinilaca krivičnih dela

Broj osuda	Osnovni sud	Viši sud
0	57,7%	41,5%
1	18,2%	18,8%
2 i više	24,3%	39,7%

Povratnici, naročito višestruki, se češće pojavljuju kao optuženi /osuđeni pred višim sudovima, odnosno broj - procenat ranije neosuđivanih je veći kod osnovnih sudova. Ovo nam se čini i sasvim logično i sasvim očekivano. Pred višim sudovima odgovaraju za teža krivična dela, oni koji su prethodno već na neki način "ispekli zanat" na lakšim krivičnim delima. Teško je zamisliti da se neko iznenada odluči da učini silovanje, razbojništvo, ili pak ubistvo, a da prethodno nije učinio neko blaže/lakše krivično delo za koje je odgovarao pred nižim, osnovnim sudovima. Istovremeno, ovo bi moglo da govori i o izvesnoj neadekvatnosti kaznene politike sudova, jer se pokazuje da u znatnom broju slučajeva izrečena kazna nije imala resocijalizatorski efekat, te da su se učinioci ipak ponovo vraćali, pojavljivali kao učinioci novih krivičnih dela. Posebno je u tom smislu zanimljiva činjenica da je broj /procenat onih koji su osuđeni dva ili više puta znatno veći od onih koji su prethodno osuđeni samo jednom. Kod viših sudova radi se o više nego dvostruko većem broju – 18,8% jednom osuđivanih i 39,7% onih koji su dva ili više puta osuđivani.

<sup>98</sup> Naročito teža krivična dela

Očigledno je da postoje osobe – učinioci kojima, ako možemo tako da kažemo, "nema pomoći".

Kada govorimo o učiniocima krivičnih dela, svakako treba imati u vidu i olakšavajuće i otežavajuće okolnosti koje sudovi imaju u vidu kada izriču sankcije. U stvari, radi se o onim okolnostima koje sudovi pominju u obrazloženjima svojih presuda. To ne znači da sudovi zaista u psihološkom smislu imaju u vidu te okolnosti, već znači da ih oni pominju kao okolnosti, ali u svakom slučaju to je zanimljiv podatak. Tako će se iz nekoliko narednih tabela jasno uočiti da osnovni sudovi u nešto manje od 25 odsto slučajeva kao olakšavajuću okolnost uzimaju u obzir "raniji život učinioca". Imajući u vidu to da u gotovo 60 odsto slučajeva učinioci prethodno nisu bili osuđivani, moglo bi se reći da su sudovi ipak bili relativno strogi, te da su okolnost "raniji život", mogli uzimati u obzir u još većem broju slučajeva. Dakle, ne može se reći da su (osnovni) sudovi baš bili blago(nakloni) prema učiniocima krivičnih dela kojima su sudili i koje su proglašavali krivim. Takođe u 40 odsto slučajeva su sudovi kao olakšavajuću okolnost navodili "lične i porodične prilike". Imajući u vidu opšte socio-ekonomsko stanje učinilaca krivičnih dela koje su osuđivali, generalno se ne može reći da su sudovi bili blagi, već da su bili ipak dosta realni onda kada su procenjivali lične i porodične prilike. "Držanje učinioca posle učinjenog dela", u nešto preko 20 odsto slučajeva, sudovi su navodili kao olakšavajuću okolnost prilikom izricanja krivične sankcije. Nama se, sve u svemu čini da su i ovde sudovi bili dosta realni., isto kao što nam se čini da se nikako ne može konstatovati da su sudovi blagi prilikom izricanja kazni.

Tabela br. 45 - Osnovni sudovi - raniji život učinioca kao olakšavajuća okolnost

Osnovni sudovi		Olakšavajuće okolnosti - raniji život počinioca		Zbir
		Ne	Da	
Beograd	Učestalost	50	8	58
	%	86.2	13.8	100.0
Kragujevac	Učestalost	123	75	198
	%	62.1	37.9	100.0
Niš	Učestalost	81	17	98
	%	82.7	17.3	100.0
Novi Pazar	Učestalost	83	16	99
	%	83.8	16.2	100.0
Novi Sad	Učestalost	43	2	45
	%	95.6	4.4	100.0
Pančevo	Učestalost	47	10	57
	%	82.5	17.5	100.0
Šabac	Učestalost	24	13	37
	%	64.9	35.1	100.0
Valjevo	Učestalost	41	20	61
	%	67.2	32.8	100.0
Zaječar	Učestalost	49	12	61
	%	80.3	19.7	100.0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>541</b>	<b>173</b>	<b>714</b>
	<b>%</b>	<b>75.8</b>	<b>24.2</b>	<b>100.0</b>

Tabela br. 46 - Osnovni sudovi - lične i porodične prilike kao olakšavajuća okolnost

Osnovni sudovi		Olakšavajuće okolnosti - lične i porodične prilike počinioca		Zbir
		Ne	Da	
Beograd	Učestalost	35	23	58
	%	60.3	39.7	100.0
Kragujevac	Učestalost	84	114	198
	%	42.4	57.6	100.0
Niš	Učestalost	66	32	98
	%	67.3	32.7	100.0
Novi Pazar	Učestalost	70	29	99
	%	70.7	29.3	100.0
Novi Sad	Učestalost	42	3	45
	%	93.3	6.7	100.0
Pančevo	Učestalost	33	24	57
	%	57.9	42.1	100.0
Šabac	Učestalost	16	21	37
	%	43.2	56.8	100.0
Valjevo	Učestalost	37	24	61
	%	60.7	39.3	100.0
Zaječar	Učestalost	41	20	61
	%	67.2	32.8	100.0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>424</b>	<b>290</b>	<b>714</b>
	<b>%</b>	<b>59.4</b>	<b>40.6</b>	<b>100.0</b>

Tabela br. 47 - Osnovni sudovi - držanje posle učinjenog dela kao olakšavajuća okolnost

Osnovni sudovi		Olakšavajuće okolnosti - raniji život počinioca		Zbir
		Ne	Da	
Beograd	Učestalost	42	16	58
	%	72.4	27.6	100.0
Kragujevac	Učestalost	152	46	198
	%	76.8	23.2	100.0
Niš	Učestalost	75	23	98
	%	76.5	23.5	100.0
Novi Pazar	Učestalost	90	9	99
	%	90.9	9.1	100.0
Novi Sad	Učestalost	44	1	45
	%	97.8	2.2	100.0
Pančevo	Učestalost	43	14	57
	%	75.4	24.6	100.0
Šabac	Učestalost	25	12	37
	%	67.6	32.4	100.0
Valjevo	Učestalost	44	17	61
	%	72.1	27.9	100.0
Zaječar	Učestalost	54	7	61
	%	88.5	11.5	100.0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>569</b>	<b>145</b>	<b>714</b>
	<b>%</b>	<b>79.7</b>	<b>20.3</b>	<b>100.0</b>

S druge strane, osnovni sudovi su vrlo retko navodili da su nešto od ovoga, a pre svega "lične i porodične prilike" i držanje učinioca posle krivičnog dela" uzimali u obzir kao otežavajuću okolnost. Donekle je izuzetak samo "raniji život učinioca", što su sudovi navodili da su uzimali u obzir u 14,1 odsto slučajeva, a mogli su s obzirom na stepen recidivizma to navoditi i u većem broju slučajeva.

Tabela br. 48 - Osnovni sudovi - raniji život učinioca kao otežavajuća okolnost

Osnovni sudovi		Otežavajuće okolnosti - raniji život počinioca		Zbir
		Ne	Da	
Beograd	Učestalost	44	14	58
	%	75.9	24.1	100.0
Kragujevac	Učestalost	170	28	198
	%	85.9	14.1	100.0
Niš	Učestalost	83	15	98
	%	84.7	15.3	100.0
Novi Pazar	Učestalost	80	19	99
	%	80.8	19.2	100.0
Novi Sad	Učestalost	44	1	45
	%	97.8	2.2	100.0
Pančevo	Učestalost	47	10	57
	%	82.5	17.5	100.0
Šabac	Učestalost	26	11	37
	%	70.3	29.7	100.0
Valjevo	Učestalost	58	3	61
	%	95.1	4.9	100.0
Zaječar	Učestalost	61	0	61
	%	100.0	.0	100.0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>613</b>	<b>101</b>	<b>714</b>
	<b>%</b>	<b>85.9</b>	<b>14.1</b>	<b>100.0</b>

Tabela br. 49 - Osnovni sudovi - lične i porodične prilike kao otežavajuća okolnost

Osnovni sudovi		Otežavajuće okolnosti - lične i porodične prilike počinioca	Zbir
		Ne	
Beograd	Učestalost	58	58
	%	100.0	100.0
Kragujevac	Učestalost	198	198
	%	100.0	100.0
Niš	Učestalost	98	98
	%	100.0	100.0
Novi Pazar	Učestalost	99	99
	%	100.0	100.0
Novi Sad	Učestalost	45	45
	%	100.0	100.0
Pančevo	Učestalost	57	57
	%	100.0	100.0
Šabac	Učestalost	37	37
	%	100.0	100.0
Valjevo	Učestalost	61	61
	%	100.0	100.0
Zaječar	Učestalost	61	61
	%	100.0	100.0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	714	714
	<b>%</b>	100.0	100.0

Praktično ni u jednom od analiziranih 714 slučajeva, sudovi nisu "lične i porodične prilike" navodili kao otežavajuću okolnost, što nam se čini ipak sasvim logičnim.



Tabela br. 50 - Osnovni sudovi - držanje učinioca posle dela kao otežavajuća okolnost

Osnovni sudovi		Otežavajuće okolnosti – držanje počinioca posle učinjenog dela		Zbir
		Ne	Da	
Beograd	Učestalost	58	0	58
	%	100.0	.0	100.0
Kragujevac	Učestalost	196	2	198
	%	99.0	1.0	100.0
Niš	Učestalost	96	2	98
	%	98.0	2.0	100.0
Novi Pazar	Učestalost	99	0	99
	%	100.0	.0	100.0
Novi Sad	Učestalost	45	0	45
	%	100.0	.0	100.0
Pančevo	Učestalost	57	0	57
	%	100.0	.0	100.0
Šabac	Učestalost	37	0	37
	%	100.0	.0	100.0
Valjevo	Učestalost	61	0	61
	%	100.0	.0	100.0
Zaječar	Učestalost	60	1	61
	%	98.4	1.6	100.0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>709</b>	<b>5</b>	<b>714</b>
	<b>%</b>	<b>99.3</b>	<b>.7</b>	<b>100.0</b>

Dakle, u samo 5 od 714 slučajeva, osnovni sudovi su držanje učinioca posle dela uzimali u obzir, tj. navodili kao otežavajuću okolnost.

Kada je reč o otežavajućim okolnostima u obrazloženjima viših sudova, lične i porodične prilike su se pominjale u svega 1,2 odsto slučajeva, a držanje učinioca posle učinjenog krivičnog dela, viši sudovi su uzimali u obzir, pominjali svega u 4,4 odsto slučajeva. Praktično faktor koji je jedini bio koliko toliko relevantan, jeste "raniji život učinioca", a to se dogodilo u 20,8 odsto slučajeva. Imajući u vidu da je u reko 58 odsto slučajeva učinilac koji je suđen i osuđen pred višim sudom, prethodno već bio osuđivan, sudovi su faktor "raniji život" mogli uzimati u obzir i u više od 20,8 odsto slučajeva. Naravno, nije bitno koliko puta je neka činjenica formalno pomenuta u obrazloženjima presuda, već kakve su presude uistinu bile. Zbog toga se nama čini da generalno uzev, mi kaznenu politiku ni viših, ni osnovnih sudova ne možemo okarakterisati ni kao blagu, ni kao neadekvatnu, uopšte, a naročito kada govorimo, odnosno kada imamo u vidu ličnost učinioca krivičnog dela.

Sve u svemu, generalno uzev naša početna hipoteza da su osuđeni učinioci krivičnih dela koje smo posmatrali – analizirali, u stvari potpuni socijalni i ekonomski marginalci se gotovo u potpunosti potvrdila, tako da možemo reći sledeće:

- učinioci su najčešće stari oko 30 godina;
- najčešće su muškarci;
- najčešće nisu u braku;

- najčešće nemaju maloletnu decu;
- najčešće su siromašni – slabog ili vrlo slabog materijalnog stanja;
- učinioci su mnogo češće slabog obrazovnog nivoa: osnovna ili nepotpuna osnovna škola, ili srednja škola, u šta su ulazili i oni sa zanatom;
- najčešće su ili nezaposleni, ili radnici, ili zemljiradnici
- u oko 50 odsto slučajeva učinioci prethodno nisu bili osuđivani za neko drugo delo – sudovi su to uzimali u obzir kao olakšavajuću okolnost u znatnom broju slučajeva
- u znatnom broju slučajeva su kao olakšavajuću okolnost sudovi uzimali "lične i porodične prilike", pa ipak, faktički su siromašni prolazili lošije i kada je reč o pritvorima i kada je reč o uslovnim osudama. To se naročito vidi kada je reč o advokatima po sopstvenom izboru, ili po službenoj dužnosti. Oni koji su imali dovoljno novca da sami angažuju advokata, njima je ređe bio određivan pritvor, a češće im na kraju bila izricana uslovna osuda.

## **11. Sporazum o priznanju krivičnog dela i kaznena politika sudova**

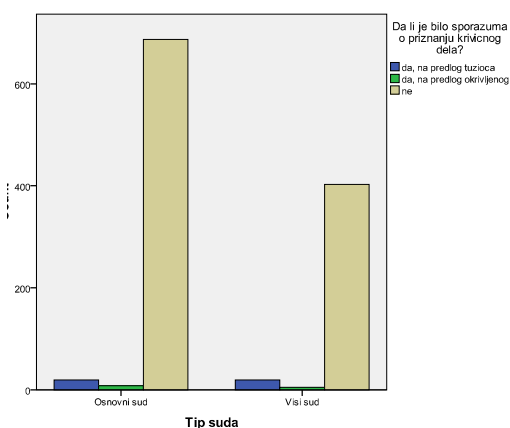
Proces reforme krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije doneo je brojne novine. One su, pre svega, u funkciji stvaranja normativne osnove za povećanje efikasnosti krivičnog postupka shvaćenog u kvalitativnom i kvantitativnom smislu značenja. Ključna među njima ovog karaktera je sporazum o priznanju krivičnog dela. I pored ne malog broja kritika stručne javnosti upućenih načinu njegove normativne razrade sporazum kao ključna forma pojednostavljenog postupanja u krivičnim stvarima je, slobodno se može reći, u našoj stručnoj javnosti opšteprihvaćen. Imajući u vidu *ratio legis* njegovog ozakonjenja za očekivati je da on zauzima jedno od značajnijih mesta u kaznenoj politici naših sudova. Ovo tim pre što zakonodavac dozvoljava mogućnost zaključenja sporazuma kod svih krivičnih dela. U cilju davanja odgovora na pitanje da li su ova očekivanja naše stručne, i ne samo stručne, javnosti ispunjena istraživanje je obuhvatilo i ovaj segment sudske kaznene politike. Tri su grupe pitanja koje su interesovale istraživače kada je reč o ovom krivičnoprocesnom institutu. To su: obim primene sporazuma kako na nivou osnovnih i viših sudova tako i kod pojedinih od analiziranih krivičnih dela, zatim, tu je pitanje uticaja ranije osuđivanosti okrivljenog lica na zaključenje sporazuma, i treće, kako i u kom obimu mera pritvora okrivljenog lica može da utiče na, pre svega, inicijativu ili pristanak okrivljenog na zaključenje sporazuma o priznanju krivičnog dela.

Analiza podataka datih u tabeli br. 51. govori pre svega to da je sporazum o priznanju krivičnog dela kao ključna pojednostavljena forma postupanja u krivičnim stvarima instrument kaznene politike kako osnovnih tako i viših sudova. Istina ne u očekivanom obimu. Ovo tim pre s obzirom na činjenicu da je ključni *ratio legis* ozakonjenja sporazuma bio upravo efikasniji rad pravosuđa, odnosno rešenje krivične stvari bez prethodnog preduzimanja procedura i procesnih radnji predviđenih za klasične krivične postupke (pre svega redovni krivični postupak). Ovakva jedna konstatacija svoju potvrdu nalazi u činjenici da je pred analiziranim osnovnim i višim sudovima od ukupno 1142 analiziranih predmeta sporazum zaključen u svega 51 slučaju ili (4,5%). Procenat zaključenih sporazuma je skoro identičan i kod viših i kod osnovnih sudova. Ispravnost ovakvih pristupa suda sporazumu je disktabilna s obzirom na činjenicu da je sporazum, po svojoj prirodi, pre svega namenjen kategoriji lakšeg i srednjeg kriminaliteta, krivičnih dela iz prvostepene stvarne nadležnosti osnovnih sudova.

Drugi interesantan ali i očekivani podatak je da do iniciranja zaključenja sporazuma u znatno većem procentu dolazi na inicijativu tužioca no okrivljenog i njegovog branica, i to bez obzira o kojoj vrsti sudova se radi. Naime, od ukupno 51 zaključenih sporazuma pred ova dva suda sporazum je na inicijativu tužioca zaključen u 38 (74,5%) slučajeva.

Tabela br. 51 - Sporazum o priznanju krivičnog dela (obim primene)

Tip suda		Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?			Zbir
		Da, na predlog tužioca	Da, na predlog okrivljenog	Ne	
Osnovni sud	Učestalost	19	8	687	714
	% prema tipu suda	2.7	1.1	96.2	100.0
	% sporazum o priznanju krivičnog dela?	50.0	61.5	63.0	62.6
Viši sud	Učestalost	19	5	403	427
	% prema tipu suda	4.4	1.2	94.4	100.0
	% sporazum o priznanju krivičnog dela?	50.0	38.5	37.0	37.4
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>38</b>	<b>13</b>	<b>1090</b>	<b>1141</b>
	<b>% prema tipu suda</b>	<b>3.3</b>	<b>1.1</b>	<b>95.5</b>	<b>100.0</b>
	<b>% sporazum o priznanju krivičnog dela?</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>

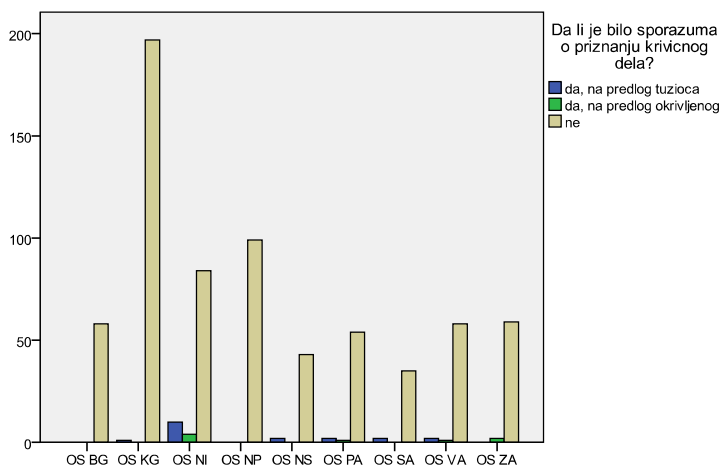


Grafikon br. 17 - Sporazum o priznanju krivičnog dela (obim primene)

Podaci ove tabele u velikom stepenu odražavaju prednje iznesenu opštu konstataciju o sporazumu o priznanju krivičnog dela. Ona pokazuje da u pojedinim sudovima nije zabeležen niti jedan slučaj zaključenja sporazuma (slučaj sa osnovnim sudom u Beogradu i Novom Pazaru). Među sudovima u kojima je prisutno zaključenje sporazuma prednjači Osnovni sud u Nišu u kojem je zaključeno 14 sporazuma. Uz to, kada se ovo pitanje posmatra sa aspekta predlagača sporazuma i kod ovih sudova do zaključenja sporazuma dolazi uglavnom na predlog tužioca.

Tabela br. 52 - Sporazum o priznanju krivičnog dela (osnovni sudovi)

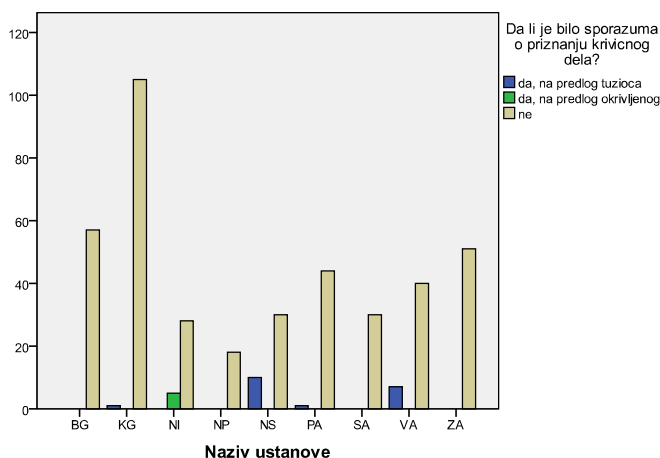
Osnovni sudovi		Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?			Zbir
		Da, na predlog tužioca	Da, na predlog okrivljenog	Ne	
Beograd	Učestalost	0	0	58	58
	%	.0	.0	100.0	100.0
Kragujevac	Učestalost	1	0	197	198
	%	.5	.0	99.5	100.0
Niš	Učestalost	10	4	84	98
	%	10.2	4.1	85.7	100.0
Novi Pazar	Učestalost	0	0	99	99
	%	.0	.0	100.0	100.0
Novi Sad	Učestalost	2	0	43	45
	%	4.4	.0	95.6	100.0
Pančevo	Učestalost	2	1	54	57
	%	3.5	1.8	94.7	100.0
Šabac	Učestalost	2	0	35	37
	%	5.4	.0	94.6	100.0
Valjevo	Učestalost	2	1	58	61
	%	3.3	1.6	95.1	100.0
Zaječar	Učestalost	0	2	59	61
	%	.0	3.3	96.7	100.0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>19</b>	<b>8</b>	<b>687</b>	<b>714</b>
	<b>%</b>	<b>2.7</b>	<b>1.1</b>	<b>96.2</b>	<b>100.0</b>



Grafikon br. 18 - Sporazum o priznanju krivičnog dela (osnovni sudovi)

Tabela br. 53 - Sporazum o priznanju krivičnog dela (viši sudovi)

Viši sudovi		Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?			Zbir
		Da, na predlog tužioca	Da, na predlog okrivljenog	Ne	
Beograd	Učestalost	0	0	57	57
	%	,0	,0	100,0	100,0
Kragujevac	Učestalost	1	0	105	106
	%	,9	,0	99,1	100,0
Niš	Učestalost	0	5	28	33
	%	,0	15,2	84,8	100,0
Novi Pazar	Učestalost	0	0	18	18
	%	,0	,0	100,0	100,0
Novi Sad	Učestalost	10	0	30	40
	%	25,0	,0	75,0	100,0
Pančevo	Učestalost	1	0	44	45
	%	2,2	,0	97,8	100,0
Šabac	Učestalost	0	0	30	30
	%	,0	,0	100,0	100,0
Valjevo	Učestalost	7	0	40	47
	%	14,9	,0	85,1	100,0
Zaječar	Učestalost	0	0	51	51
	%	,0	,0	100,0	100,0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>19</b>	<b>5</b>	<b>403</b>	<b>427</b>
	<b>%</b>	<b>4,4</b>	<b>1,2</b>	<b>94,4</b>	<b>100,0</b>



Grafikon br. 19 - Sporazum o priznanju krivičnog dela (viši sudovi)

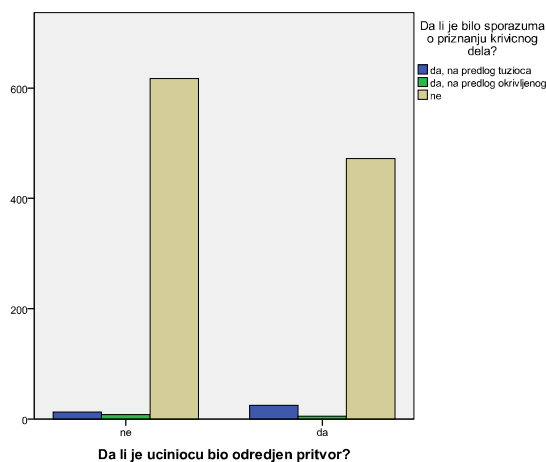
Analiza podataka datih u ovoj tabeli govori pre svega to da je sporazum o priznanju krivičnog dela kao ključna pojednostavljena forma postupanja u krivičnim stvarima instrument kaznene politike i viših sudova. Istina ne u očekivanom obimu. Ovo tim pre s obzirom na činjenicu da je ključni *ratio legis* ozakonjenja sporazuma bio upravo efikasniji

rad pravosuđa, odnosno rešenje krivične stvari bez prethodnog preduzimanja procedura i procesnih radnji predviđenih za klasične krivične postupke (pre svega redovni krivični postupak). Ovakva jedna konstatacija svoju potvrdu nalazi u činjenici da je pred analiziranim višim sudovima od ukupno 427 analiziranih predmeta sporazum zaključen u svega u 24 slučaju ili (5,6%). Shodno ovom može se takođe konstatovati da je procenat zaključenih sporazuma skoro indentičan i kod viših i kod osnovnih sudova. Uz to, i ovde je vidljiva razlika po pojedinim višim sudovima. Tako kod viših sudova u Beogradu, Novom Pazaru, Šapcu i Zaječaru nije zabeležen nijedan slučaj zaključenja sporazuma, dok je najveći broj zaključenih sporazuma pred višim sudom u Novom Sadu (10) i Valjevu (7). Ispravnost ovakvih pristupa suda sporazumu je disktabilna s obzirom na činjenicu da je sporazum, po svojoj prirodi, pre svega namenjen kategoriji lakšeg i srednjeg kriminaliteta, krivičnih dela iz prvostepene stvarne nadležnosti osnovnih sudova.

Polazeći od osnovnih obeležja instituta sporazuma o priznanju krivičnog dela a pre svega činjenice da je njegov rezultat i status osuđenosti okrivljenog, status koji okrivljeni, po pravilu, žele da izbegnu jedno od pitanja koje je analizirano u radu na projektu je i pitanje uticaja mere pritvora na pristajanje okrivljenog na zaključenje sporazuma o priznanju krivičnog dela. Pitanje je aktuelno i s obzirom na činjenicu statusa okrivljenog prema kojem je izrečena mera pritvora, a posebno neizvesnosti dužine njegovog trajanja. Uz to, tu je i činjenica shvatanja ne malog broja javnosti da pritvor predstavlja sankciju i pre izricanja sankcije. S obzirom na sve ovo istraživače u radu na projektu je interesovao i odnos broja zaključenih sporazuma sa brojem okrivljenih kojima je određena mera pritvora. Sprovedeno istraživanje je pokazalo da je skoro zanemarljiv procenat zaključenih sporazuma o priznanju krivičnog dela sa okrivljenima kojima je određena mera pritvora. Posmatrano na nivou uzorka kao celine u svega 4,5% zaključenih sporazuma okrivljenom je bila određena mera pritvora. Približno isti rezultati se dobiju i ako se posmatranje vrši na nivou suda (osnovni – viši sudovi). Do zaključivanja sporazuma i u ovakvim procesnim situacijama je, kao i uopšte, dolazilo na inicijativu tužioca. No, iz ovoga se ni u kom slučaju ne bi smeo izvući zaključak o osnovanosti određivanja mere pritvora u takvim procesnim situacijama.

Tabela br. 54 - Odnos pritvorskih predmeta i zaključenih sporazuma o priznanju krivičnog dela

		Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?			Zbir
		Da, na predlog tužioca	Da, na predlog okrivljenog	Ne	
Učiniocu nije određen pritvor	Učestalost	13	8	617	638
	% pritvor	2.0	1.3	96.7	100.0
	% sporazuma o priznanju	34.2	61.5	56.7	56.0
Učiniocu je određen pritvor	Učestalost	25	5	472	502
	% pritvor	5.0	1.0	94.0	100.0
	% sporazuma o priznanju	65.8	38.5	43.3	44.0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>38</b>	<b>13</b>	<b>1089</b>	<b>1140</b>
	<b>% pritvor</b>	<b>3.3</b>	<b>1.1</b>	<b>95.5</b>	<b>100.0</b>
	<b>% sporazuma o priznanju</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>



Grafikon br. 20 - Odnos pritvorskih predmeta i zaključenih sporazuma o priznanju krivičnog dela

Tabela br. 55. - Pritvor i priznanje krivičnog dela (osnovni sudovi)

**Da li je učiniocu bio određen pritvor? \* Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?**

			Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?			Zbir
			Da, na predlog tužioca	Da, na predlog okrivljenog	Ne	
Da li je učiniocu bio određen pritvor?	Ne	Učestalost	12	7	572	591
		Da li je učiniocu bio određen pritvor?	2.0%	1.2%	96.8%	100.0%
		Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?	63.2%	87.5%	83.3%	82.8%
	Da	Učestalost	7	1	115	123
		Da li je učiniocu bio određen pritvor?	5.7%	.8%	93.5%	100.0%
		Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?	36.8%	12.5%	16.7%	17.2%
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>19</b>	<b>8</b>	<b>687</b>	<b>714</b>	
	<b>Da li je učiniocu bio određen pritvor?</b>	<b>2.7%</b>	<b>1.1%</b>	<b>96.2%</b>	<b>100.0%</b>	
	<b>Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?</b>	<b>100.0%</b>	<b>100.0%</b>	<b>100.0%</b>	<b>100.0%</b>	



Tabela br. 56. - Pritvor i priznanje krivičnog dela (viši sudovi)

**Da li je učiniocu bio određen pritvor? \* Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?**

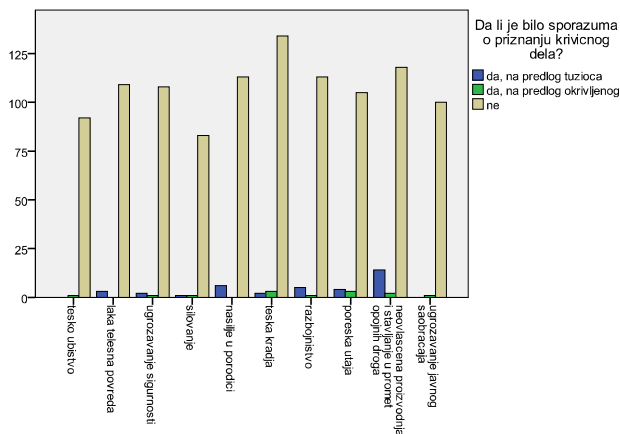
			Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?			Zbir
			Da, na predlog tužioca	Da, na predlog okrivljenog	Ne	
Da li je učiniocu bio određen pritvor?	Ne	Učestalost	1	1	45	47
		Da li je učiniocu bio određen pritvor?	2.1%	2.1%	95.7%	100.0%
		Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?	5.3%	20.0%	11.2%	11.0%
	Da	Učestalost	18	4	357	379
		Da li je učiniocu bio određen pritvor?	4.7%	1.1%	94.2%	100.0%
		Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?	94.7%	80.0%	88.8%	89.0%
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>19</b>	<b>5</b>	<b>402</b>	<b>426</b>	
	<b>Da li je učiniocu bio određen pritvor?</b>	<b>4.5%</b>	<b>1.2%</b>	<b>94.4%</b>	<b>100.0%</b>	
	<b>Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?</b>	<b>100.0%</b>	<b>100.0%</b>	<b>100.0%</b>	<b>100.0%</b>	

Podaci prikazani u ovoj tabeli govore o prisutnosti zaključenja sporazuma o izvršenju krivičnog dela kod svih posmatranih krivičnih dela, što je u skladu sa intencijama zakonodavca. Istina, prisutne su razlike u obimu zaključenih sporazuma po pojedinim krivičnim delima. Procentualno posmatrano, najviše zaključenih sporazuma je kod težih krivičnih dela. Naime, od ukupno 38 zaključenih sporazuma njih 16 ili 42,1% (1 to 14 na predlog tužioca a 2 na predlog okrivljenog) zaključeno je kod krivičnog dela neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga. Potom, tu je krivično delo nasilje u porodici sa 6 (15,7%) zaključenih sporazuma, i to sve na predlog tužioca. Zatim, sledi krivično delo poreske utaje sa 7 (18,4%) zaključenih sporazuma, odnosno krivično delo razbojništva (5 ili 13,1%) zaključenih sporazuma. Posmatrano u ovom kontekstu interesantan je i podatak da imamo i 3 zaključena sporazuma kod krivičnog dela laka telesna povreda. Podatak je interesantan zbog svojstva ovlašćenog tužioca kod ovog krivičnog dela. Uz ovo, i kod ovog aspekta posmatranja vidljivo je takođe da do zaključenja sporazuma uglavnom dolazi na incijativu tužioca.

Tabela br. 57 - Sporazum o priznanju krivičnog dela i vrsta krivičnog dela (obim primene)

**\* Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?**

Krivično delo		Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?			Zbir
		Da, na predlog tužioca	Da, na predlog okrivljenog	Ne	
Teško ubistvo	Učestalost	0	1	92	93
	Krivično delo	0%	1.1%	98.9%	100.0%
	Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?	0%	7.7%	8.6%	8.3%
Laka telesna povreda	Učestalost	3	0	109	112
	Krivično delo	2.7%	.0%	97.3%	100.0%
	Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?	8.1%	.0%	10.1%	10.0%
Ugrožavanje sigurnosti	Učestalost	2	1	108	111
	Krivično delo	1.8%	.9%	97.3%	100.0%
	Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?	5.4%	7.7%	10.0%	9.9%
Silovanje	Učestalost	1	1	83	85
	Krivično delo	1.2%	1.2%	97.6%	100.0%
	Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?	2.7%	7.7%	7.7%	7.6%
Nasilje u porodici	Učestalost	6	0	113	119
	Krivično delo	5.0%	.0%	95.0%	100.0%
	Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?	16.2%	.0%	10.5%	10.6%
Teška krađa	Učestalost	2	3	134	139
	Krivično delo	1.4%	2.2%	96.4%	100.0%
	Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?	5.4%	23.1%	12.5%	12.4%
Razbojništvo	Učestalost	5	1	113	119
	Krivično delo	4.2%	.8%	95.0%	100.0%
	Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?	13.5%	7.7%	10.5%	10.6%
Poreska utaja	Učestalost	4	3	105	112
	Krivično delo	3.6%	2.7%	93.8%	100.0%
	Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?	10.8%	23.1%	9.8%	10.0%
Neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga	Učestalost	14	2	118	134
	Krivično delo	10.4%	1.5%	88.1%	100.0%
	Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?	37.8%	15.4%	11.0%	11.9%
Ugrožavanje javnog saobraćaja	Učestalost	0	1	100	101
	Krivično delo	.0%	1.0%	99.0%	100.0%
	Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?	.0%	7.7%	9.3%	9.0%
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>37</b>	<b>13</b>	<b>1075</b>	<b>1125</b>
	<b>Krivično delo</b>	<b>3.3%</b>	<b>1.2%</b>	<b>95.6%</b>	<b>100.0%</b>
	<b>Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?</b>	<b>100.0%</b>	<b>100.0%</b>	<b>100.0%</b>	<b>100.0%</b>



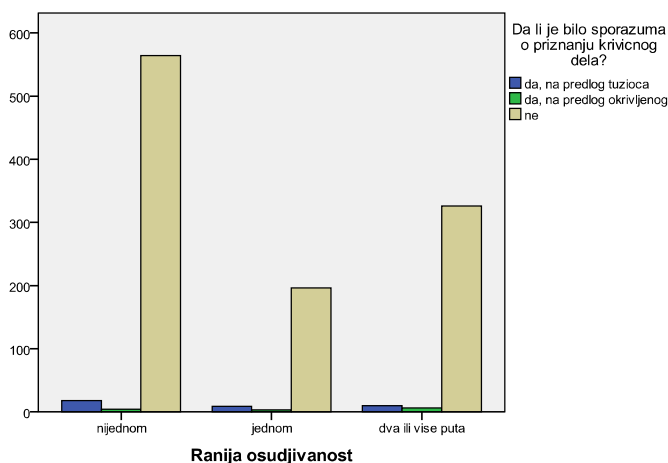
Grafikon br. 21 - Sporazum o priznanju krivičnog dela i vrsta krivičnog dela (obim primene)

Polazeći od okolnosti koje sud treba da ima u vidu prilikom donošenja odluke o ponuđenom tekstu sporazuma od strane krivičnoprocesnih stranaka (pre svega čl. 317. ZKP) jedno od pitanja koje je analizirano u radu na projektu je i pitanje uticaja ranije osuđivanosti na odluku o prihvatanju ili neprihvatanju ponuđenog teksta sporazuma. Pitanje je aktuelno pre svega kada se postavi u kontekstu odredbe tač. 4. st. 1. čl. 317. ZKP kada sud odlučujući o ponuđenom tekstu sporazuma procenjuje, pored ostalog i činjenicu "da je kazna ili druga krivična sankcija, odnosno druga mera u pogledu koje su javni tužilac i okrivljeni zaključili sporazum predložena u skladu sa krivičnim ili drugim zakonom." Ovo tim pre što su u smislu čl. 54. st. 1. KZ RS u proceni tog pitanja mora da uzme u obzir i činjenica vezana za raniji život učinioca, tj. i činjenica njegove ranije osuđivanosti ili neosuđivanosti. I pored toga što činjenica ranije osuđivanosti nije i ne treba da bude prepreka prihvatanju ponuđenog teksta sporazuma od strane suda ipak se, posmatrano u ovom kontekstu, i o njoj mora voditi računa, i to je i ključni razlog analize ovako postavljenog pitanja.

Rezultati dobijeni sprovedenim istraživanjem govore de je okrivljeni sa kojim je zaključen sporazum u 51,3% od ukupnog broja zaključenih sporazuma bio ranije osuđivan, a od toga 27,% slučajeva dva ili više puta. Na žalost, ni u jednom od analiziranih predmeta po ovom pitanju sud nije posebno obrazlagao uticaj činjenice ranije osuđivanosti okrivljenog prilikom zauzimanja stava po pitanju da li je u tekstu sporazuma predloženi iznos krivične sankcije (kazne zatvora) u skladu sa krivičnim ili drugim zakonom ili ne (čl. 317. st. 1. tač. 4. ZKP).

Tabela br. 58 - Ranija osuđivanost i sporazum o priznanju krivičnog dela

			Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?			Zbir
			Da, na predlog tužioca	Da, na predlog okrivljenog	Ne	
Ranija osuđivanost	Nijednom	Učestalost	18	4	564	586
		Ranija osuđivanost	3.1%	.7%	96.2%	100.0%
		Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?	48.6%	30.8%	51.9%	51.6%
	Jednom	Učestalost	9	3	196	208
		Ranija osuđivanost	4.3%	1.4%	94.2%	100.0%
		Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?	24.3%	23.1%	18.0%	18.3%
	Dva ili više puta	Učestalost	10	6	326	342
		Ranija osuđivanost	2.9%	1.8%	95.3%	100.0%
		Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?	27.0%	46.2%	30.0%	30.1%
Zbirno	Učestalost		37	13	1086	1136
	Ranija osuđivanost		3.3%	1.1%	95.6%	100.0%
	Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?					
			100.0%	100.0%	100.0%	100.0%



Grafikon br. 22 - Ranija osuđivanost i sporazum o priznanju krivičnog dela

## 12. Mera pritvora i kaznena politika sudova

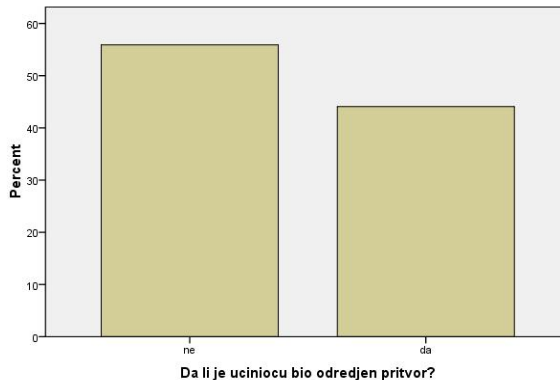
Pritvor kao najtežu meru obezbeđenja prisustva okrivljenog u krivičnom postupku karakterišu brojne osobenosti. Među njima, s obzirom na postavljene ciljeve istraživanja, poseban značaj imaju dve. Prvo, posmatrano u odnosu na druge mere obezbeđenja prisustva okrivljenog u krivičnom postupku pritvor kao najteža mera treba da ima izuzetnu primenu, tj. da se izriče uz ispunjenje ostalih uslova, samo ako se ista svrha ne može ostvariti drugim merama (čl. 210. st. 1. ZKP). Drugo, hitnost postupanja svih organa koji učestvuju u krivičnom postupku (st. 2. čl. 210. ZKP). S obzirom na ove dve njegove osobenosti mora se postaviti i pitanje: Da li se one poštuju u našoj sudskoj praksi? Podaci tabele 41. posmatrani sami sa sebe, govore da ne. Ovakav jedan zaključak svoju podlogu

nalazi u činjenici broja određenih pritvora. Od ukupno 1142 analizirana predmeta u njih 503 ili 44% primenjena je mera pritvora<sup>99</sup>. I pored toga što ovi podaci posmatrani sami za sebe nisu siguran pokazatelj ovakve jedne konstatacije ipak oni više nego opravdano upućuju na njega. Dalje, imajući u vidu razloge za određivanje pritvora istraživanje pokazuje da naši sudovi posežu određivanju pritvora kako bi na najmanju moguću meru sveli bilo kakve neželjene uticaje na dokazni postupak, što im se ne može uzeti za zlo s obzirom na činjenicu da su okrivljeni po pravilu skloni da učine sve kako bi eliminisali dokaze svoje krivice. Međutim, ako se iznesenom procentu određenih pritvora dodaju i prednje izneseni podaci o efikasnosti rada naših sudova u krivičnim stvarima onda se takođe može izvući zaključak, u najmanju ruku, o nedovoljnom uzimanju u obzir odredaba čl. 210. st. 1. i 2. ZKP pod strane suda kada je reč o meri pritvora (pre svega o hitnosti postupanja u pritvorskim predmetima).

Tabela br. 59 - Pritvor kao mera obezbeđenja prisustva okrivljenog lica u krivičnom postupku (obim primene)

<b>Da li je učiniocu bio određen pritvor?</b>		Učestalost	%
	Ne	638	55.9
	Da	503	44.0
	Zbir	1141	99.9
		1	.1
<b>Zbirno</b>		<b>1142</b>	<b>100.0</b>

Da li je uciniocu bio određen pritvor?



Grafikon br. 23 - Pritvor kao mera obezbeđenja prisustva okrivljenog lica u krivičnom postupku (obim primene)

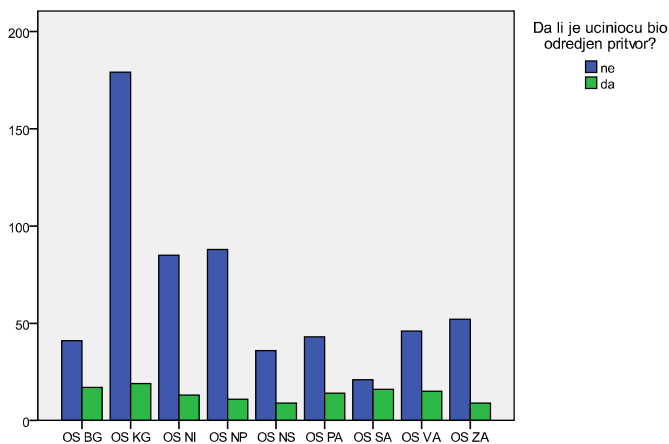
Kada se problematika praktične primene mere pritvora posmatra po analiziranim osnovnim sudovima onda se pre svega može konstatovati nešto što je bila i jedna od polaznih hipoteza, a to je da je mera pritvora kod ovih sudova mnogo manje primenjivana ne samo u odnosu na više sudove već i u odnosu na opšti prosek primene mere pritvora. Naime, pred ovim sudovima kao celini mera pritvora je određena u 123 od ukupno 714 analiziranih predmeta, odnosno u 17,2% slučajeva. Posmatrano pojedinačno po pojedinim

<sup>99</sup> Tabela br. 59

sudovima na prvom mestu je Osnovni sud u Šapcu sa ukupno 43,2% određenih mera pritvora, potom sledi Osnovni sud u Beogradu sa 29,3% i osnovni sudovi u Pančevu i Valjevu sa 24,6% određenih mera pritvora. Na samom začelju ovako postavljene lestvice nalaze se Osnovni sud u Kragujevcu sa 9,6% i Osnovni su u Novom Pazaru sa 11,1%. Isto tako, nema niti jednog, od analiziranih osnovnih sudova koji nisu u toku trajanja krivičnog postupka pribegavali primeni mere pritvora, što je takođe jedna od polaznih hipoteza.

Tabela br. 60 - Pritvor po osnovnim sudovima

Osnovni sud		Da li je učiniocu bio određen pritvor?		Zbir
		Ne	Da	
Beograd	Učestalost	41	17	58
	%	70.7	29.3	100.0
Kragujevac	Učestalost	179	19	198
	%	90.4	9.6	100.0
Niš	Učestalost	85	13	98
	%	86.7	13.3	100.0
Novi Pazar	Učestalost	88	11	99
	%	88.9	11.1	100.0
Novi Sad	Učestalost	36	9	45
	%	80.0	20.0	100.0
Pančevo	Učestalost	43	14	57
	%	75.4	24.6	100.0
Šabac	Učestalost	21	16	37
	%	56.8	43.2	100.0
Valjevo	Učestalost	46	15	61
	%	75.4	24.6	100.0
Zaječar	Učestalost	52	9	61
	%	85.2	14.8	100.0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>591</b>	<b>123</b>	<b>714</b>
	<b>%</b>	<b>82.8</b>	<b>17.2</b>	<b>100.0</b>



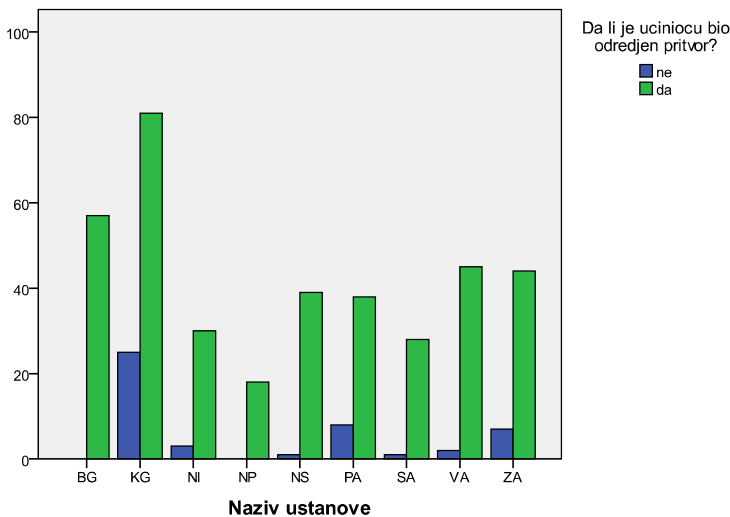
Grafikon br. 24 - Pritvor po osnovnim sudovima

Analiza primene mere pritvora u krivičnim postupcima koji se vode pred višim sudovima pokazuje tri ključne osobnosti. Prvo, određivanje mere pritvora je pravilo sa malim brojem izuzetaka kada su u pitanju krivični postupci vođeni za analizirana krivična dela. U 380 od ukupno 427 analiziranih predmeta bila je određena mera pritvora, što procentualno posmatrano iznosi 89,%. Drugo, kod dva analizirana viša suda (u Beogradu i Novom Pazaru) u svim analiziranim predmetima primenjena je mera pritvora. Treće, samo u 11,% analiziranih predmeta pred ovom vrstom sudova nije odeđivana mera pritvora. I

pored težine krivičnih dela iz stvarne nadležnosti ovog suda opravdano se može postaviti pitanje: da li je ovakva njihova praksa u skladu sa zakonskim stavom o izuzetnoj primeni mere pritvora?

Tabela br. 61 - Pritvor po višim sudovima

Viši sudovi		Da li je učiniocu bio određen pritvor?		Zbir
		Ne	Da	
Beograd	Učestalost	0	57	57
	%	,0	100,0	100,0
Kragujevac	Učestalost	25	81	106
	%	23,6	76,4	100,0
Niš	Učestalost	3	30	33
	%	9,1	90,9	100,0
Novi Pazar	Učestalost	0	18	18
	%	,0	100,0	100,0
Novi Sad	Učestalost	1	39	40
	%	2,5	97,5	100,0
Pančevo	Učestalost	8	38	46
	%	17,4	82,6	100,0
Šabac	Učestalost	1	28	29
	%	3,4	96,6	100,0
Valjevo	Učestalost	2	45	47
	%	4,3	95,7	100,0
Zaječar	Učestalost	7	44	51
	%	13,7	86,3	100,0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>47</b>	<b>380</b>	<b>427</b>
	<b>%</b>	<b>11,0</b>	<b>89,0</b>	<b>100,0</b>



Grafikon br. 25 - Pritvor po višim sudovima

Polazeći od značaja stručne odbrane u krivičnom postupku, a pre svega njenog doprinosa kako zakonitosti rešenja krivične stvari tako i zakonitosti donošenja pojedinačnih odluka u toku trajanja krivičnog postupka što posebno dolazi do izražaja kod mere pritvora s obzirom na to šta ona za sobom povlači postavilo se i pitanje: Ne da li je u tzv. "pritvorskim predmetima" okrivljeni imao ili ne stručnog branioca, jer zakonodavac je

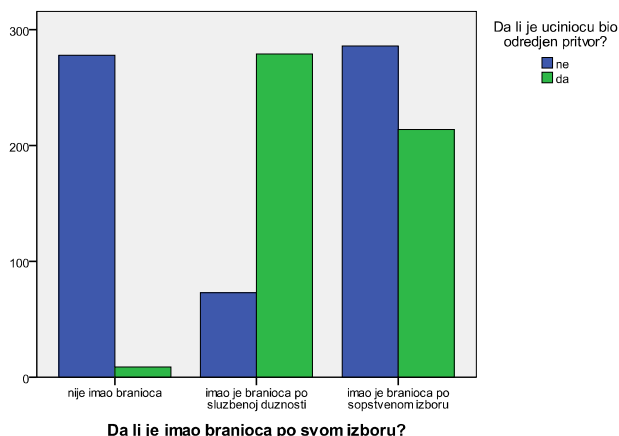
jasan po tom pitanju već da li je to bio od njega ili lica koja imaju na to pravo izabrani branilac ili pak branilac postavljen po službenoj dužnosti? Ovako postavljeno pitanje je značajno, pored ostalog, i zbog toga što je poverenje u izabranog branioca od strane okrivljenog mnogo veće nego njegovo poverenje u branioca postavljenog po službenoj dužnosti, a što je od značaja i za uspešnost odbrane, a i garancija da će prava i interesi okrivljenog biti na pravi način predstavljeni i branjeni. Uz to, imajući u vidu činjenicu da je okrivljeni po pravilu pre davanja punomoćja svom braniocu imao prethodne kontakte i razgovore to može da utiče i na kasniju efikasnost rada državnih organa (pre svega tužioca i suda) u tim predmetima. Zatim, tu je i činjenica da ovaj podatak na jedan indirektan način ukazuje i na različitost položaja okrivljenih u krivičnim postupcima prema kriterijumu njihovog imovnog stanja.

Podaci tabele br. 62. govore da je u 502 pritvorska predmeta okrivljeni imao branioca po svom izboru ili izboru lica koja na to imaju pravo u 44,1% slučajeva, a u 45,9% došlo je do postavljanja branioca po službenoj dužnosti. Imajući u vidu sve prednje rečeno može se zaključiti da pravda "ima neku svoju cenu", odnosno i u krivičnim postupcima bogatiji okrivljeni su na neki način i "privilegovaniji", od okrivljenih slabijeg imovnog statusa.

Tabela br. 62 - Mera pritvora i vrsta stručne odbrane okrivljenog lica

<b>Da li je imao branioca po svom izboru? * Da li je učiniocu bio određen pritvor?</b>					
			Da li je učiniocu bio određen pritvor?		Zbir
			Ne	Da	
Da li je imao branioca po svom izboru?	Nije imao branioca	Učestalost	278	9	287
		Da li je imao branioca po svom izboru?	96.9%	3.1%	100.0%
		Da li je učiniocu bio određen pritvor?	43.6%	1.8%	25.2%
	Imao je branioca po službenoj dužnosti	Učestalost	73	279	352
		Da li je imao branioca po svom izboru?	20.7%	79.3%	100.0%
		Da li je učiniocu bio određen pritvor?	11.5%	55.6%	30.9%
	Imao je branioca po sopstvenom izboru	Učestalost	286	214	500
		Da li je imao branioca po svom izboru?	57.2%	42.8%	100.0%
		Da li je učiniocu bio određen pritvor?	44.9%	42.6%	43.9%
	<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>637</b>	<b>502</b>	<b>1139</b>
		<b>Da li je imao branioca po svom izboru?</b>	<b>55.9%</b>	<b>44.1%</b>	<b>100.0%</b>
		<b>Da li je učiniocu bio određen pritvor?</b>	<b>100.0%</b>	<b>100.0%</b>	<b>100.0%</b>





Grafikon br. 26 - Mera pritvora i vrsta stručne odbrane okrivljenog lica

## 12.2. Mera pritvora i vrsta izrečene krivične sankcije

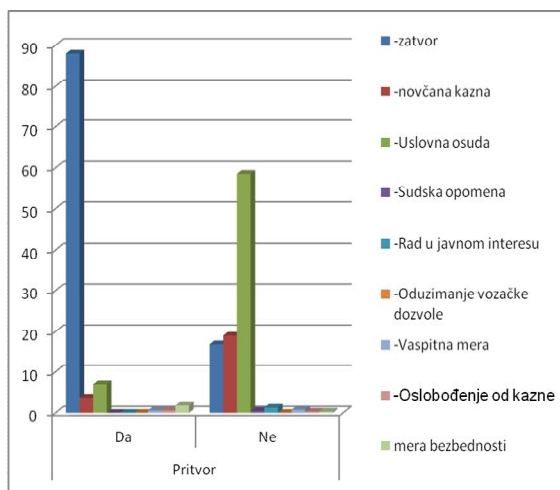
Polazeći od opštih karakteristika mere pritvora a pre svega neizostavnog razloga za mogućnost njegovog određivanja sadržanog u nužnosti postojanja osnovane sumnje da je lice koje je u pitanju učinilo krivično delo jedno od pitanja koje je bilo predmet analize je i odnos tzv. pritvorskih predmeta i broja takvih okrivljenih koji su proglašeni krivim nakon sprovedenog krivičnog postupka. Potreba analize i ovako jednog postavljenog pitanja se javila i iz dva razloga. Prvo, ono je pokazatelj da li su sudovi olako pristupali izricanju mere pritvora, odnosno da li su sve okolnosti konkretnog slučaja nalagale njegovo izricanje. Drugo, to su posledice koje ima primena mere pritvora u slučajevima kada takav okrivljeni nije proglašen krivim (reč je o pravu na naknadu štete zbog neosnovanog lišenja slobode).

Podaci tabele br. 63. govore da je u najvećem br. tzv.pritvorskih predmeta okrivljeno lice proglašeno krivim. U ukupnom broju lica proglašanih krivim izrečena kazna zatvora je ubedljivo na prvom mestu. Ona je izrečena u 442 slučaja ili 80,5%.Potom slede uslovna osuda i novčana kazna, dok je broj izrečenih drugih krivičnih sankcija ili zanemarljiv ili nije bilo uopšte njihovog izricanja (slučaj sa sudskom opomenom, radom u javnom interesu i oduzimanjem vozačke dozvole).

Izneseni podaci govore da sudovi primeni mere pritvora nisu olako prilazili, odnosno da su okolnosti konkretnog slučaja nalagale njegovo izricanje.

Tabela br. 63 - Mera pritvora i vrsta izrečene krivične sankcije

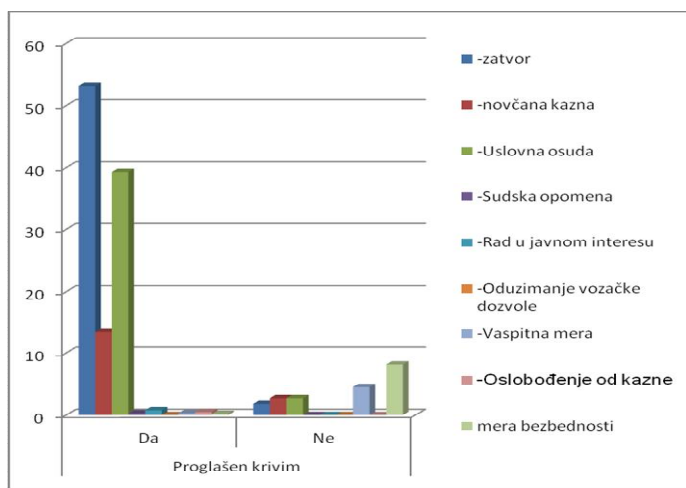
	Pritvor		Zbirno	Kruskal Wallis Test		
	Da	Ne		Hi-kvadrat	Stepeni slobode	Nivo značajnosti
Zatvor	442	107	<b>549</b>	569,060	1	,000
Novčana kazna	19	121	<b>140</b>	60,220	1	,000
Uslovna osuda	35	373	<b>408</b>	324,519	1	,000
Sudska opomena	0	3	<b>3</b>	2,369	1	,124
Rad u javnom interesu	0	8	<b>8</b>	6,346	1	,012
Oduzimanje vozačke dozvole	0	0	<b>0</b>	,000	1	1,000
Vaspitna mera	4	4	<b>8</b>	,114	1	,735
Oslobođenje od kazne	3	2	<b>5</b>	,516	1	,473
Mera bezbednosti	9	2	<b>11</b>	6,396	1	,011



Grafikon br. 27 - Mera pritvora i vrsta izrečene krivične sankcije

Tabela br. 64 - Osuđivanost i vrste izrečene krivične sankcije

	Proglašen krivim		Zbirno	Kruskal Wallis Test		
	Da	Ne		Hi-kvadrat	Stepeni slobode	Nivo značajnosti
Zatvor	548	2	<b>550</b>	105,748	1	,000
Novčana kazna	137	3	<b>140</b>	10,430	1	,001
Uslovna osuda	405	3	<b>408</b>	58,343	1	,000
Sudska opomena	3	0	<b>3</b>	,324	1	,569
Rad u javnom interesu	8	0	<b>8</b>	,867	1	,352
Oduzimanje vozačke dozvole	0	0	<b>0</b>	,000	1	1,000
Vaspitna mera	3	5	<b>8</b>	25,554	1	,000
Oslobođenje od kazne	5	0	<b>5</b>	,540	1	,462
Mera bezbednosti	2	9	<b>11</b>	65,672	1	,000



Grafikon br. 28 - Osuđivanost i vrste izrečene krivične sankcije

### 13. Stručna odbrana i njen doprinos adekvatnosti sudske kaznene politike

Pre analize dobijenih podataka neophodno je izneti i sledeće napomene. Prvo, stručna odbrana okrivljenog u krivičnom postupku, odnosno angažovanje branioca je ne samo najčešća već i najveća garancija da će prava i interesi okrivljenog lica u krivičnom postupku biti na odgovarajući način predstavljeni i branjeni. Drugo, i pored toga što je reč o stručnoj odbrani i u jednom i u drugom slučaju nesporno je da je poverenje u izabranog branioca od strane okrivljenog mnogo veće nego njegovo poverenje u branioca postavljenog po službenoj dužnosti, što je od značaja i za uspešnost odbrane. Treće, imajući u vidu činjenicu da je okrivljeni po pravilu pre davanja punomoćja svom braniocu imao prethodne kontakte i razgovore to može da utiče i na kasniju efikasnost rada državnih organa (pre svega tužioca

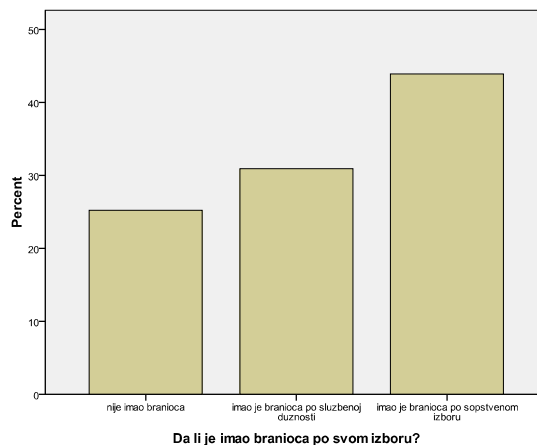
i suda) u tim predmetima. Četvrto, tu je i činjenica da ovaj podatak na jedan indirektan način ukazuje i na različitost položaja okrivljenih u krivičnim postupcima prema kriterijumu njihovog imovnog stanja. S obzirom na sve ovo više je pitanja koja su bila predmet analize u sprovedenom istraživanju kada je reč o pravu na odbranu okrivljenog lica. To su pitanja koja se tiču kako obima stručne odbrane, tako i obima stručne odbrane i ranije osuđivanosti ili neosuđivanosti okrivljenog lica, odnosno i pitanje odnosa stručne odbrane i vrste izrečene krivične sankcije. Pojedinačno posmatrano njihove osnovne osobenosti manifestuju se u sledećem:

Podaci ove tabele govore da u ne malom broju slučajeva (25,1%) okrivljeni nije imao stručnu odbranu-branioca u vođenim krivičnim postupcima. U spisima predmeta nema podataka o razlozima odsustva stručne odbrane u tih 25,1% slučajeva. Međutim, S obzirom na sve prednje izneseno, kao i činjenicu da u slučajevima prisustva stručne odbrane preovlađuju slučajevi branioca po slobodnom izboru opravdano se može pretpostaviti da je ključni razlog neangažovanja branioca u takvim slučajevima imovno stanje okrivljenog i lica koja shodno čl. 75. st. 1. ZKP imaju takvu mogućnost, a nisu ispunjeni uslovi za odbranu siromašnih (čl. 77. ZKP).

Kada je reč o načinu angažovanja branioca onda je vidljivo da preovlađuju slučajevi branioca po sopstvenom izboru. U 500 (43,8%) slučajeva okrivljeni je imao branioca po sopstvenom izboru a u 352 predmeta (30,8%) branioca postavljenog po službenoj dužnosti.

Tabela br. 65 - Obim stručne odbrane

Da li je imao branioca po svom izboru?		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Nije imao branioca	287	25.1	25.2	25.2
	Imao je branioca po službenoj dužnosti	352	30.8	30.9	56.1
	Imao je branioca po sopstvenom izboru	500	43.8	43.9	100.0
	<b>Zbirno</b>	<b>1139</b>	<b>99.7</b>	<b>100.0</b>	
Missing	System	3	.3		
<b>Zbirno</b>		<b>1142</b>	<b>100.0</b>		

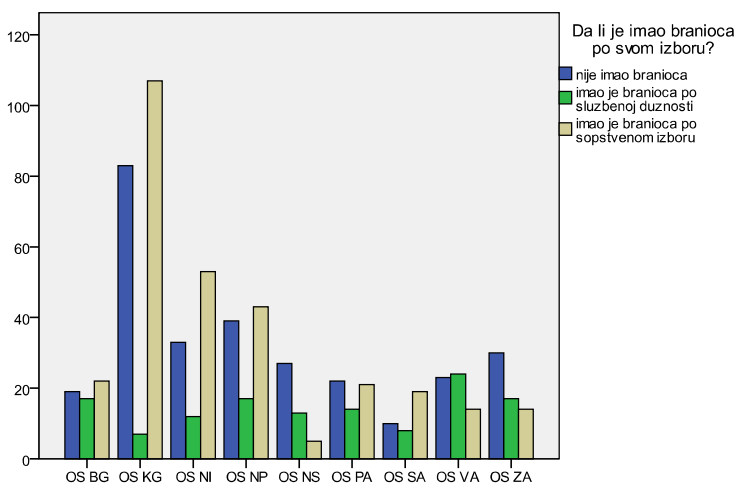


Grafikon br. 29 - Obim stručne odbrane

Ako se pitanje stručne odbrane uopšte, kao i pitanje njene vrste (po sopstvenom izboru ili po službenoj dužnosti) posmatra po vrsti sudova (osnovni – viši) onda su četiri njegove ključne osobenosti. Prvo, izrazita je razlika obima prisutnosti stručne odbrane između ova dva suda, što je i jedna od polaznih hipoteza s obzirom na vrstu krivičnih dela koja potpadaju pod njihovu stvarnu nadležnost. Naime, za razliku od osnovnih sudova gde je odsustvo stručne odbrane uopšte prisutno u 286 od ukupno 713 analiziranih predmeta (40,1%) u analiziranim krivičnim postupcima vođenim pred višim sudovima vođen je samo 1 od ukupno 426 krivičnih postupaka bez prisustva stručne odbrane. Drugo, angažovanje stručnog branioca po službenoj dužnosti je neuporedivo veće kod viših nego kod osnovnih sudova, što je takođe jedna od polaznih hipoteza s obzirom na težinu krivičnih dela koja spadaju u stvarnu nadležnost ove dve vrste sudova. Kod osnovnih sudova učešće branioca po službenoj dužnosti je u 18,1% od ukupne stručne odbrane, dok je taj procenat kod viših sudova 52,3%. Treće, za razliku od osnovnih sudova kod kojih se procenat krivičnih postupaka bez učešća stručnog branioca kreće od 27% u Osnovnom sudu u Šapcu do 60% pred Osnovnim sudom u Novom Sadu, skora do takvih slučajeva nema u krivičnim postupcima koji su se vodili pred višim sudovima. Izuzetak je Viši sud u Pančevu gde je zabeležen takav jedan slučaj (2,2% svih krivičnih postupaka pred ovim sudom). Četvrto, kada je reč o vrsti stručne odbrane onda pažnju zaslužuje pre svega činjenica da je u krivičnim postupcima pred Višim sudom u Beogradu bilo najmanje angažovanja branilaca po sopstvenom izboru (u svega 5,3% slučajeva).

Tabela br. 66 - Stručna odbrana i osnovni sudovi (obim prisutnosti)

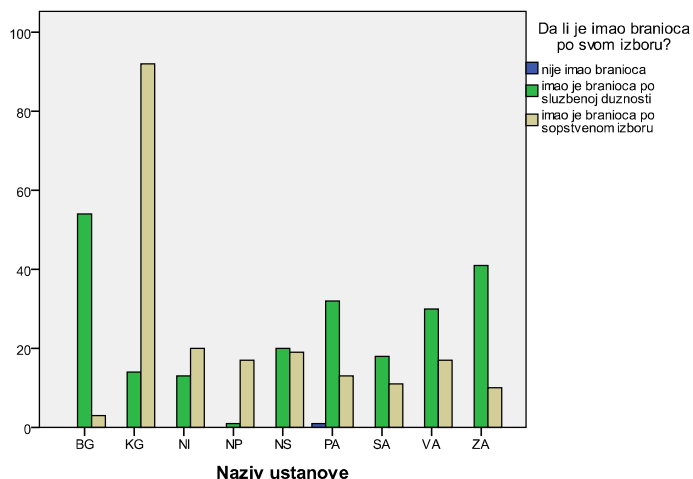
Osnovni sudovi		Da li je imao branioca po svom izboru?			Zbir
		Nije imao branioca	Imao je branioca po službenoj dužnosti	Imao je branioca po sopstvenom izboru	
Beograd	Učestalost	19	17	22	58
	%	32.8	29.3	37.9	100.0
Kragujevac	Učestalost	83	7	107	197
	%	42.1	3.6	54.3	100.0
Niš	Učestalost	33	12	53	98
	%	33.7	12.2	54.1	100.0
Novi Pazar	Učestalost	39	17	43	99
	%	39.4	17.2	43.4	100.0
Novi Sad	Učestalost	27	13	5	45
	%	60.0	28.9	11.1	100.0
Pančevo	Učestalost	22	14	21	57
	%	38.6	24.6	36.8	100.0
Šabac	Učestalost	10	8	19	37
	%	27.0	21.6	51.4	100.0
Valjevo	Učestalost	23	24	14	61
	%	37.7	39.3	23.0	100.0
Zaječar	Učestalost	30	17	14	61
	%	49.2	27.9	23.0	100.0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>286</b>	<b>129</b>	<b>298</b>	<b>713</b>
	<b>%</b>	<b>40.1</b>	<b>18.1</b>	<b>41.8</b>	<b>100.0</b>



Grafikon br. 30 - Stručna odbrana i osnovni sudovi (obim prisutnosti)

Tabela br. 67 - Stručna odbrana i viši sudovi (obim prisutnosti)

Viši sudovi		Da li je imao branioca po svom izboru?			Zbir
		Nije imao branioca	Imao je branioca po službenoj dužnosti	Imao je branioca po sopstvenom izboru	
Beograd	Učestalost	0	54	3	57
	%	,0	94,7	5,3	100,0
Kragujevac	Učestalost	0	14	92	106
	%	,0	13,2	86,8	100,0
Niš	Učestalost	0	13	20	33
	%	,0	39,4	60,6	100,0
Novi Pazar	Učestalost	0	1	17	18
	%	,0	5,6	94,4	100,0
Novi Sad	Učestalost	0	20	19	39
	%	,0	51,3	48,7	100,0
Pančevo	Učestalost	1	32	13	46
	%	2,2	69,6	28,3	100,0
Šabac	Učestalost	0	18	11	29
	%	,0	62,1	37,9	100,0
Valjevo	Učestalost	0	30	17	47
	%	,0	63,8	36,2	100,0
Zaječar	Učestalost	0	41	10	51
	%	,0	80,4	19,6	100,0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>1</b>	<b>223</b>	<b>202</b>	<b>426</b>
	<b>%</b>	<b>,2</b>	<b>52,3</b>	<b>47,4</b>	<b>100,0</b>



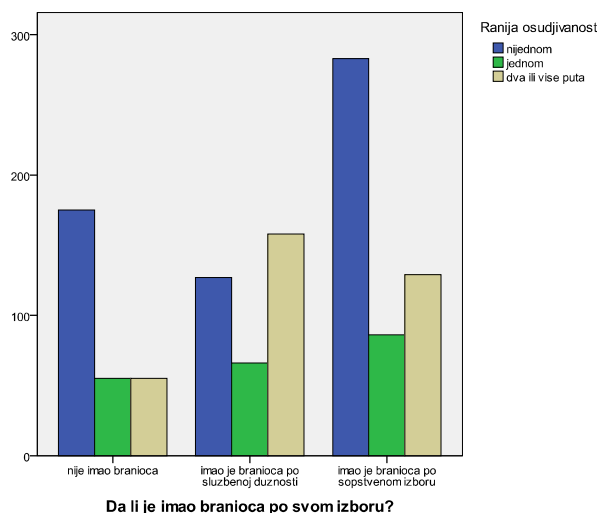
Grafikon br. 31 - Stručna odbrana i viši sudovi (obim prisutnosti)

Imajući u vidu činjenicu da je ranija osuđivanost okrivljenog lica jedna od okolnosti koja se ceni prilikom izricanja krivične sankcije učiniocu krivičnog dela (čl. 54. st. 1. KZ RS), i to kao otežavajuća, kao i činjenicu da okrivljeni želi ako već nije u mogućnosti da izbegne krivičnu odgovornost da što blaže bude kažnjen za očekivati je da ta okolnost, posmatrana sama za sebe, ima uticaja i na angažovanje stručne odbrane u takvim krivičnim predmetima. Ovo tim pre što postoji znatno veći stepen poverenja okrivljenog lica u izabranog nego postavljenog branioca. Dva su interesanta rezultata dobijena ovom analizom. Prvo, prisutan je ne mali procenat slučajeva u kojima okrivljeni nije imao branioca po svom izboru ni u slučajevima ranije višestruke osuđivanosti. Tako npr. u krivičnim predmeta u kojima je okrivljeni već jednom osuđivan u 19,3% okrivljeni nije imao branioca po svom izboru. Isti je procenat i u slučajevima njegove ranije osuđivanosti dva ili više puta. Drugo, i u ovakvim procesnim situacijama znatno je veći broj angažovanja branilaca po službenoj dužnosti no po vlastitom izboru. Tako npr. u krivičnim predmetima u kojima je okrivljeni već dva ili više puta osuđivan imao je branioca po službenoj dužnosti u 45% slučajeva, a u 30,2% bio je angažovan branilac po sopstvenom izboru ili izboru lica koja su to mogla da to urade za okrivljenog u smislu čl.75.st.1.ZKP. Sličan procenat je i u krivičnim predmetima u kojima je okrivljeni ranije jednom osuđivan. S obzirom na sve izneseno opravdano je pretpotaviti da je ključni razlog ovakvog odnosa postavljenog i izabranog branioca i u ovakvim procesnim situacijama imovno stanje okrivljenih i lica koja ima mogućnost izbora branioca okrivljenom.

Tabela br. 68 - Ranija osuđivanost i vrsta stručne odbrane

**Da li je imao branioca po svom izboru? \* Ranija osuđivanost**

			Ranija osuđivanost			Zbirno
			Nijednom	Jednom	Dva ili više puta	
Da li je imao branioca po svom izboru?	Nije imao branioca	Učestalost	175	55	55	285
		% Da li je imao branioca po svom izboru?	61.4	19.3	19.3	100.0
		% Ranija osuđivanost	29.9	26.6	16.1	25.1
	Imao je branioca po službenoj dužnosti	Učestalost	127	66	158	351
		% Da li je imao branioca po svom izboru?	36.2	18.8	45.0	100.0
		% Ranija osuđivanost	21.7	31.9	46.2	31.0
	Imao je branioca po sopstvenom izboru	Učestalost	283	86	129	498
		% Da li je imao branioca po svom izboru?	56.8	17.3	25.9	100.0
		% Ranija osuđivanost	48.4	41.5	37.7	43.9
<b>Zbirno</b>		<b>Učestalost</b>	<b>585</b>	<b>207</b>	<b>342</b>	<b>1134</b>
		<b>% Da li je imao branioca po svom izboru?</b>	<b>51.6</b>	<b>18.3</b>	<b>30.2</b>	<b>100.0</b>
		<b>% Ranija osuđivanost</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>



Grafikon br. 32 - Ranija osuđivanost i vrsta stručne odbrane

Jedno od pitanja koje je bilo predmet analize u radu na projektu je i pitanje odnosa stručne odbrane, a po tom i načina angažovanja stručnog branioca i ishoda krivičnog postupka, i to ne samo posmatrano sa aspekta da li je okrivljeni oglašen krivim ili ne već i sa aspekta vrste izrečene krivične sankcije. Opravdanost postavljanja i ovakvog jednog pitanja je sadržana pre svega u činjenici da je stručna odbrana okrivljenog u krivičnom postupku, odnosno angažovanje branioca ne samo najčešća već i najveća garancija da će prava i interesi okrivljenog lica u krivičnom postupku biti na odgovarajući način predstavljeni i branjeni. Ispitivanje sprovedeno u kontekstu ovakvo postavljenog pitanja ukazuje na



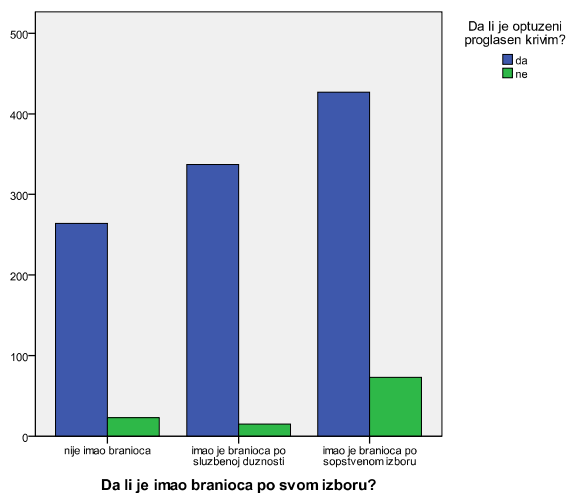
nekoliko stvari. Prvo, procenat optuženih koji su nakon sprovedenog krivičnog postupka oglašeni krivim je veći u slučajevima u kojima je okrivljeni imao branioca po svom izboru. Naime, procenat takvih je 41,5%, a u slučaju odbrane od strane postavljenog branioca 32,8%. Drugo, izuzetno interesantan podatak je i to da u slučajevima kada okrivljeni nije imao branioca uopšte procenat oglašavanja krivim je još manji. Iznosi 25,7%.

Kada je reč o drugom aspektu posmatranja (odnosu stručne odbrane i vrste izrečene krivične sankcije) onda tu pažnju zaslužuje pre svega sledeće: Prvo, procentualno posmatrano najmanji procenat odsustva stručne odbrane je kod izrečene kazne zatvora, što je sasvim očekivano s obzirom na težinu krivičnih dela za koja je izrečena ova krivična sankcija. Naime, od ukupno 548 izrečenih kazni zatvora u svega 24 (4,3%) slučaja nije bilo stručne odbrane. Drugo, izrazit procenat odsustva stručne odbrane je kod izricanja uslovne osude. Od ukupno 407 izrečenih uslovnih osuda imamo odsustvo stručne odbrane u 218 (53,5%) slučajeva. Treće, kod izrečene kazne zatvora kao najprisutnije krivične sankcije prisutan je veći broj stručnih odbrana od strane postavljenog branioca (branioca po službenoj dužnosti) no od strane izabranog branica. Od ukupno 548 izrečenih kazni zatvora osuđeni je u 287 (52,3%) slučajeva imao stručnu odbranu po službenoj dužnosti, a u 264 (45,6%) slučajeva odbranu od strane branioca po sopstvenom izboru. Četvrto, kod izrečenih uslovnih osuda najveći procenat stručne odbrane je odbrana od strane branioca po sopstvenom izboru (u 36,3% stručne odbrane uopšte). Peto, kod izricanja većine drugih krivičnih sankcija stručne odbrane nije bilo ili je ona bila simbolična, što je i očekivano s obzirom na činjenicu da je i njihovo učešće u ukupnom broju izrečenih krivičnih sankcija takođe simbolično. Izuzetak je novčana kazna koja je izrečena u 140 slučajeva, a od toga u 39 (27,8%) slučajeva bez angažovanja stručnog branioca. Takođe, i kod izricanja ove krivične sankcije kao i kod uslovne osude u najvećem broju slučajeva stručne odbrane ona je pružana od strane branioca po sopstvenom izboru (u 60,7% svih stručnih odbrana).

Tabela br. 69 - Stručna odbrana i vrsta izrečene krivične sankcije

**Da li je imao branioca po svom izboru? \* Da li je optuženi proglašen krivim?**

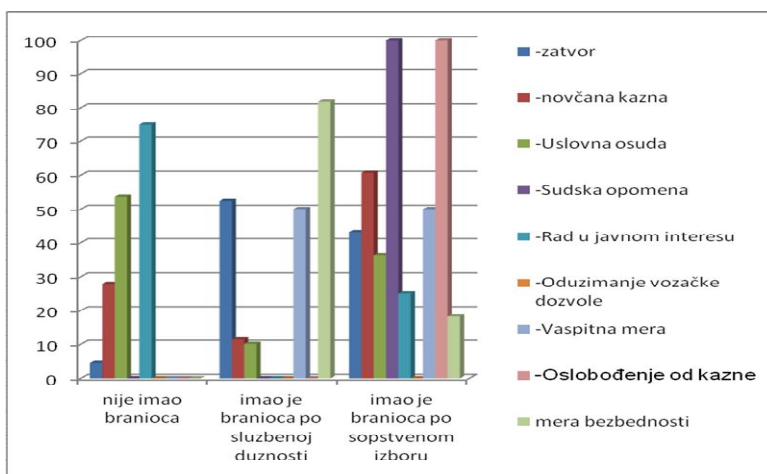
			Da li je optuženi proglašen krivim?		Zbir
			Da	Ne	
Da li je imao branioca po svom izboru?	Nije imao branioca	Učestalost	264	23	287
		Da li je imao branioca po svom izboru?	92.0%	8.0%	100.0%
		Da li je optuženi proglašen krivim?	25.7%	20.7%	25.2%
	Imao je branioca po službenoj dužnosti	Učestalost	337	15	352
		Da li je imao branioca po svom izboru?	95.7%	4.3%	100.0%
		Da li je optuženi proglašen krivim?	32.8%	13.5%	30.9%
	Imao je branioca po sopstvenom izboru	Učestalost	427	73	500
		Da li je imao branioca po svom izboru?	85.4%	14.6%	100.0%
		Da li je optuženi proglašen krivim?	41.5%	65.8%	43.9%
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>		<b>1028</b>	<b>111</b>	<b>1139</b>
	<b>Da li je imao branioca po svom izboru?</b>		<b>90.3%</b>	<b>9.7%</b>	<b>100.0%</b>
	<b>Da li je optuženi proglašen krivim?</b>		<b>100.0%</b>	<b>100.0%</b>	<b>100.0%</b>



Grafikon br. 33 - Stručna odbrana i vrsta izrečene krivične sankcije

Tabela br. 70 - Vrsta odbrane

	Branilac			Zbirno	Kruskal Wallis Test		
	Nije imao branioca	Imao je branioca po službenoj dužnosti	Imao je branioca po sopstvenom izboru		Hi-kvadrat	Stepeni slobode	Nivo značajnosti
Zatvor	24	287	264	<b>548</b>	338,954	2	,000
Novčana kazna	39	16	85	<b>140</b>	30,295	2	,000
Uslovna osuda	218	41	148	<b>407</b>	299,062	2	,000
Sudska opomena	0	0	3	<b>3</b>	3,841	2	,147
Rad u javnom interesu	6	0	2	<b>8</b>	11,066	2	,004
Oduzimanje vozačke dozvole	0	0	0	<b>0</b>	,000	2	1,000
Vaspitna mera	0	4	4	<b>8</b>	3,046	2	,218
Oslobođenje od kazne	0	0	5	<b>5</b>	6,413	2	,041
Mera bezbednosti	0	9	2	<b>11</b>	13,757	2	,001



Grafikon br. 34 - Vrsta odbrane

## 14. Efikasnost rada sudova

Proces reforme krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije započet pre skoro 20 godina karakterišu brojne osobenosti. Jedna od njih su i izuzetno česte zakonodavne intervencije. Umesto nabiranja i analize argumenata koji govore o negativnosti ovakve jedne prakse, a njih je ne mali broj, nešto drugo. To je činjenica da je za sve zakonodavne intervencije koje su se desile ovih dvadesetak godina zajednički ključni cilj. On je svojstven kako kod donošenja novih zakona tako i njihovih izmena i dopuna. To je stvaranje normativne osnove za efikasniji krivični postupak<sup>100</sup>. Ako je to tako a jeste onda se postavlja kao ključno pitanje: Zašto je to ključni cilj svih dosadašnjih zakonodavnih intervencija od početka rada na reformi srpskog krivičnog procesnog zakonodavstva? Odgovor je jednostavan. Sadržan je u nespornoj činjenici o odsustvu željenog stepena efikasnosti naših krivičnih postupaka<sup>101</sup>. Razlozi za to su brojni. No oni nisu predmet ove analize. Zbog toga samo odgovor na pitanje: da li je izvršenim intervencijama u našem krivičnom procesnom zakonodavstvu postignut željeni stepen efikasnosti rada našeg krivičnog pravosuđa? Odgovor na tako postavljeno pitanje je ne i pored izvesnog napretka. Dokaz ispravnosti ovakve konstatacije su i podaci dobijeni sprovedenim istraživanjem. Oni nedvosmisleno govore da u skoro 50% analiziranih predmeta krivični postupci su trajali (od prijave do pravnosnažnosti) preko 2 godine. Ako se tome doda i takođe nesporni podatak da je u 10,5% analiziranih predmeta krivični postupak trajao preko 5 godina onda ovakva jedna konstatacija još više dobija na svom značaju.

Ako se predmetna problematika posmatra po pojedinim (osnovnim i višim sudovima) onda su vidljive izuzetne razlike u efikasnosti rada sudova. Drugim rečima one su višestruke. Tako npr. kod osnovnih sudova prosečno vreme od prijave do pravnosnažnosti odluke do godinu dana je 31,7% analiziranih predmeta. Od ovog proseka odstupanja su izuzetno velika. Na primer, u ovom vremenskom intervalu u Osnovnom sudu u Nišu rešeno

<sup>100</sup> Bejatović, S. (2015) "Sudjenje u razumnom roku kao međunarodni pravni standard (Krivičnoprocesni instrumenti-norma i praksa)", Zbor. "Sudjenje u razumnom roku i drugi krivičnopravni instrumenti adekvatnosti državne reakcije na kriminalitet", Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, str. 317.

<sup>101</sup> Škulić, M. (2015) "Krivičnoprocesno zakonodavstvo Republike Srbije-normativni aspekt adekvatnosti ili neadekvatnosti državne reakcije na kriminalitet", Zbor. "Sudjenje u razumnom roku i drugi krivičnopravni instrumenti adekvatnosti državne reakcije na kriminalitet", Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, str. 47.

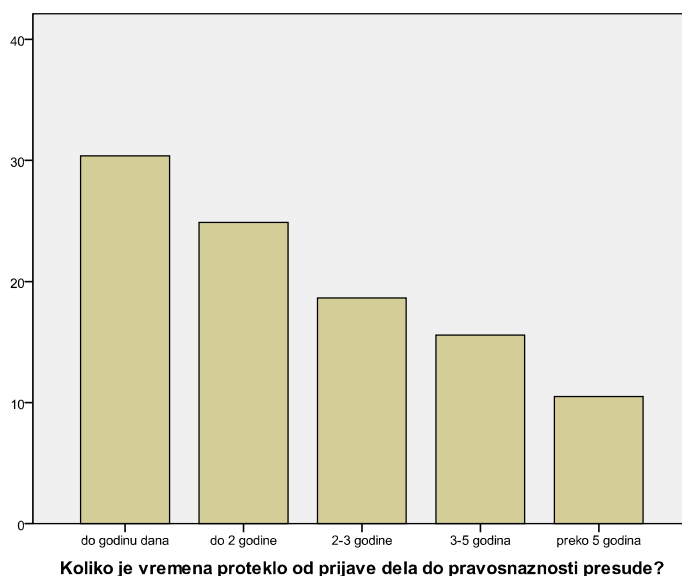
je svega 3,1% predmeta a u Osnovnom sudu u Zaječaru čak 70,5%. Ili, kada je reč o periodu preko 5 godina onda jer vidljivo da takvih predmeta nema u osnovnim sudovima u Valjevu i Zaječaru. Ali, sa druge strane u osnovnim sudovima u Beogradu i Nišu 19,0 odnosno 19,4 % procenta zauzimaju takvi predmeti.

Značajne razlike, mada ne kao kod osnovnih sudova, prisutne su i u radu viših sudova. Tako npr. u trajanju do 2 godine procenat rešenih predmeta na nivou svih posmatranih viših sudova je 31,1%. Međutim, pojedinačno posmatrano on se kreće od 5,1% u Višem sudu u Nišu do 45,1% u Višem sudu u Zaječaru. Ili, procenat predmeta čije rešavanje traje preko 5 godina na nivou ovih sudova je 11,4%, ali pojedinačno posmatrano kreće se od 0% u Novom Pazaru do 38,6% u Višem sudu u Beogradu.

Iz navedenih, i ne samo navedenih podataka, jasno je da je neophodno preduzeti dodatne aktivnosti (normativnog i praktičnog karaktera) na povećanju efikasnosti naših krivičnih postupaka do stepena prisutnog u relevantnom komparativnom krivičnom procesnom zakonodavstvu i standarda zahteva suđenja u razumnom roku.

Tabela br. 71 - Opšte trajanje krivičnog postupka (od prijave do pravosnažnosti)

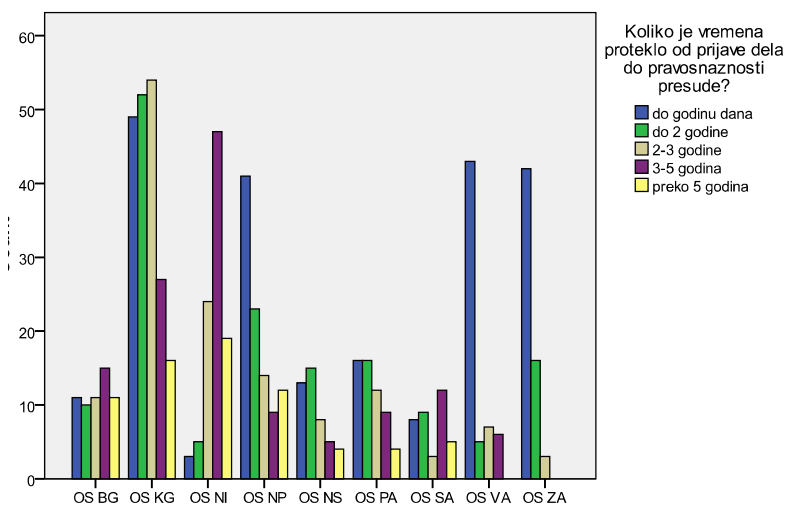
<b>Koliko je vremena proteklo od prijave dela do pravosnažnosti presude?</b>					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	do godinu dana	347	30.4	30.4	30.4
	do 2 godine	284	24.9	24.9	55.3
	2-3 godine	213	18.7	18.7	73.9
	3-5 godina	178	15.6	15.6	89.5
	preko 5 godina	120	10.5	10.5	100.0
	<b>Zbirno</b>	<b>1142</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>	



Grafikon br. 35 - Opšte trajanje krivičnog postupka (od prijave do pravosnažnosti)

Tabela br. 72 - Trajanje krivičnih postupaka pred osnovnim sudovima

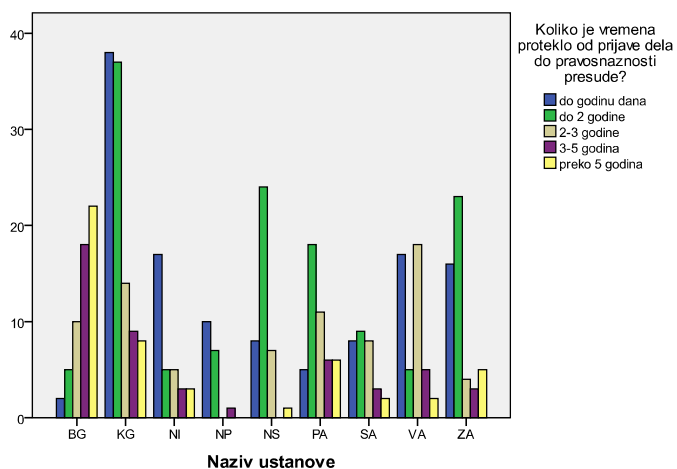
Osnovni sudovi		Koliko je vremena proteklo od prijave dela do pravosnažnosti presude?					Zbir
		do godinu dana	do 2 godine	2-3 godine	3-5 godina	preko 5 godina	
Beograd	Učestalost	11	10	11	15	11	58
	%	19.0	17.2	19.0	25.9	19.0	100.0
Kragujevac	Učestalost	49	52	54	27	16	198
	%	24.7	26.3	27.3	13.6	8.1	100.0
Niš	Učestalost	3	5	24	47	19	98
	%	3.1	5.1	24.5	48.0	19.4	100.0
Novi Pazar	Učestalost	41	23	14	9	12	99
	%	41.4	23.2	14.1	9.1	12.1	100.0
Novi Sad	Učestalost	13	15	8	5	4	45
	%	28.9	33.3	17.8	11.1	8.9	100.0
Pančevo	Učestalost	16	16	12	9	4	57
	%	28.1	28.1	21.1	15.8	7.0	100.0
Šabac	Učestalost	8	9	3	12	5	37
	%	21.6	24.3	8.1	32.4	13.5	100.0
Valjevo	Učestalost	43	5	7	6	0	61
	%	70.5	8.2	11.5	9.8	.0	100.0
Zaječar	Učestalost	42	16	3	0	0	61
	%	68.9	26.2	4.9	.0	.0	100.0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>226</b>	<b>151</b>	<b>136</b>	<b>130</b>	<b>71</b>	<b>714</b>
	<b>%</b>	<b>31.7</b>	<b>21.1</b>	<b>19.0</b>	<b>18.2</b>	<b>9.9</b>	<b>100.0</b>



Grafikon br. 36 - Trajanje krivičnih postupaka pred osnovnim sudovima

Tabela br. 73 - Trajanje krivičnih postupaka pred višim sudovima

Viši sudovi		Koliko je vremena proteklo od prijave dela do pravosnažnosti presude?					Zbir
		do godinu dana	do 2 godine	2-3 godine	3-5 godina	preko 5 godina	
Beograd	Učestalost	2	5	10	18	22	57
	%	3,5	8,8	17,5	31,6	38,6	100,0
Kragujevac	Učestalost	38	37	14	9	8	106
	%	35,8	34,9	13,2	8,5	7,5	100,0
Niš	Učestalost	17	5	5	3	3	33
	%	51,5	15,2	15,2	9,1	9,1	100,0
Novi Pazar	Učestalost	10	7	0	1	0	18
	%	55,6	38,9	,0	5,6	,0	100,0
Novi Sad	Učestalost	8	24	7	0	1	40
	%	20,0	60,0	17,5	,0	2,5	100,0
Pančevo	Učestalost	5	18	11	6	6	46
	%	10,9	39,1	23,9	13,0	13,0	100,0
Šabac	Učestalost	8	9	8	3	2	30
	%	26,7	30,0	26,7	10,0	6,7	100,0
Valjevo	Učestalost	17	5	18	5	2	47
	%	36,2	10,6	38,3	10,6	4,3	100,0
Zaječar	Učestalost	16	23	4	3	5	51
	%	31,4	45,1	7,8	5,9	9,8	100,0
<b>Zbirno</b>	<b>Učestalost</b>	<b>121</b>	<b>133</b>	<b>77</b>	<b>48</b>	<b>49</b>	<b>428</b>
	<b>%</b>	<b>28,3</b>	<b>31,1</b>	<b>18,0</b>	<b>11,2</b>	<b>11,4</b>	<b>100,0</b>



Grafikon br. 37 - Trajanje krivičnih postupaka pred višim sudovima

## ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I MERE UNAPREĐENJA

Sprovedeno istraživanje dalo je više rezultata od planiranog. Njihova zajednička karakteristika je da su neke od polaznih hipoteza istraživanja potvrđene a neke negirane. Međutim, zaključke do kojih se ovim istraživanjem došlo treba prihvatiti uz određene rezerve i ograničenja. Pre svega, svi izneti zaključci odnose se samo na posmatrani uzorak krivičnih dela tako da uočene karakteristike kaznene politike sudova važe samo za posmatrana krivična dela, a ne za kriminalitet uopšte. Osim toga, zbog načina na koji je formiran uzorak istraživanja (isti broj određenih krivičnih dela po pojedinim sudovima) imajući u vidu veoma neujednačen broj predmeta po pojedinim sudovima, u uzorak su ušli predmeti nejednake starosti (u manjim sudovima da bi se došlo do željenog broja predmeta korišćeni su i stariji predmeti), a posledica toga je činjenica da su uzorkom obihvaćeni predmeti kod kojih nisu uvek primenjeni isti propisi.

Među ne malim brojem rezultata dobijenih sprovedenim istraživanjem<sup>102</sup> posebnu pažnju, posmatrano u kontekstu postavljenih hipoteza, zaslužuju sledeći.:

**I.** Kada je reč o kaznenoj politici sudova posmatranoj kroz prizmu strukture izrečenih krivičnih sankcija njene osnovne osobenosti su:

1. Zbirno posmatrano kao najčešće izricana krivična sankcija u analiziranom uzorku za osnovne i više sudove je kazna zatvora i to u gotovo polovini svih izrečenih krivičnih sankcija (48,2%), zatim sledi uslovna osuda (35,7%), novčana kazna (12,3%), samostalno izricanje mera bezbednosti (1%), vaspitnih mera (0,7%), sudske opomene (0,3%), dok je smo u 5 slučajeva (0,4%) bilo oslobađanje od kazne.

2. Strukturu izrečenih krivičnih sankcija na nivou analiziranih osnovnih sudova govori da je uslovna osuda najzastupljenija krivična sankcija. Prisutna je u više od polovine svih izrečenih krivičnih sankcija (55,5%). Zatim slede kazna zatvora (23%) i novčana kazna (18,5%) izrečenih krivičnih sankcija od strane analiziranih osnovnih sudova, dok se ostale krivične sankcije pojavljuju u zanemarljivom procentu.

Kada je reč o osnovnim sudovima značajna je razlika i u procentu izricanja kazne zatvora. Taj procenat je najviši kod Prvog osnovnog suda u Beogradu (39,4%) a najniži u Osnovnom sudu u Kragujevcu (svega 10,1%). Dalje, simbolični su slučajevi izricanja kazne zatvora u trajanju preko 3 godine od strane osnovnih sudova (samo 4 slučaja), što skupa sa podacima o izrečenoj uslovnoj osudi govori o blagoj i neujednačenoj kaznenoj politici ovih sudova. Slično je i sa izdržavanjem izrečene kazne u stanu-kućni zatvor koje je simbolično a kod nekih sudova i potpuno odsutno (kod osnovnih sudova u Novom Sadu, Valjevu, Šapcu i Zaječaru), što govori da ona skoro uopšte nije zaživela u našoj sudskoj praksi. Imajući u vidu kriminalno-političke razloge njenog ozakonjenja njenom izricanju u sudskoj praksi potrebno je posvetiti veću pažnju.

3. Kod viših sudova dominantna krivična sankcija je kazna zatvora (90,2%), a potom sledi uslovna osuda i novčana kazna. Iz navedenog može se zaključiti da je kaznena politika svih devet viših sudova, posmatrano sa aspekta vrste izrečene krivične sankcije, potpuno ujednačena i da se svi opredeljuju za kaznu zatvora što potpuno dovodi u pitanje postavljenu hipotezu o neujednačenoj kaznenoj politici sudova u pogledu vrste izrečene

---

<sup>102</sup> U analizi svakog od postavljenih pitanja prikazani su rezultati dobijeni istraživanjem, i oni kao takvi, skupa sa ovde datim zaključcima, predstavljaju jednu celinu.

krivične sankcije. U prilog ispravnosti ovakvog stava govori i činjenica velikog stepena ujednačenosti izricanja ove krivične sankcije kod svih posmatranih sudova ovog nivoa. Kreće se od 100% u Višem sudu u Novom Sadu do 84,9% u Višem sudu u Kragujevcu).

Kada je reč o visini izrečenih kazni zatvora dominiraju kazne zatvora do 5 godina, kao pravilo i relativno mali procenat izricanja kazne zatvora preko deset godina (15,2%), što govori o prilično izbalansiranoj kaznenoj politici ove vrste sudova posmatrano sa aspekta celine.

4. Neopravdano veliko učešće uslovne osude, kod dela iz nadležnosti osnovnih sudova budući da je ona ovde konstatno dominantna krivična sankcija (čak 55,5% od svih izrečenih krivičnih sankcija). Kod pojedinih krivičnih dela skoro da je pravilo njeno izricanje. Slučaj pre svega sa krivičnim delom ugrožavanja javnog saobraćaja 72,3% i lake telesne povrede 65,2%, što samo po sebi govori o njihovoj izuzetno blagoj kaznenoj politici kada je reč o ovim krivičnim delima.

Uz izneseno kada je reč o ovoj krivičnoj sankciji prisutna je, čini se bez razloga, izuzetno velika razlika u procentima njenog izricanja od strane pojedinih sudova. Kreće se od 33,7% procenata u Osnovnom sudu u Nišu do 75,6% u Osnovnom sudu u Novom Sadu.

Nasuprot osnovnim sudovima u praksi viših sudova primena uslovne osude je retka (svega 3% od svih izrečenih krivičnih sankcija), što je razumljivo imajući u vidu visinu zaprečenih kazni za ova krivična dela i mogućnost izricanja uslovne osude.

5. Mala je zastupljenost novčane kazne kod lakših krivičnih dela (svega 18,5%). Podatke zamagljuje činjenica da je u uzorku i krivično delo poreske utaje za koje je novčana kazna propisana kumulativno sa kaznom zatvora, što povećava udeo njenog izricanja. Uz to, zabeležen je samo jedan slučaj izricanja novčane kazne po sistemu dnevnih iznosa, dok je u svim drugim slučajevima novčana kazna izricana u fiksnim iznosima.

Novčana kazna, što je i logično, mnogo je prisutnija u praksi osnovnih nego u praksi viših sudova. Kod viših sudova ona je veoma retka (svega 1,9% svih izrečenih krivičnih sankcija) i vezana samo za slučajeve ublažavanja kazne.

Uz izneseno, jedna od uočenih osobenosti ove krivične sankcije je učestalo nepoštovanje roka određenog za njeno plaćanje.

6. Ostale krivične sankcije: kazne - rad u javnom interesu i oduzimanje vozačke dozvole, sudska opomena kao posebna mera upozorenja, mogućnost izricanja pojedinih vaspitnih mera mlađim punoletnim lica, prema rezultatima istraživanja malo su zastupljene u sudskoj praksi kako kod osnovnih, tako i kod viših sudova. Njihovo učešće u ukupnoj masi izrečenih krivičnih sankcija je više nego simbolično.

7. Veoma malo je učešće kazne rada u javnom interesu u ukupnoj masi izrečenih krivičnih sankcija (svega 1,1%), što, bez obzira na ograničenu mogućnost njene primene, samo po sebi govori da nisu ispunjenja očekivanja zakonodavca kod njenog ozakonjenja.

8. Kada su u pitanju mere bezbednosti četiri su njihove osobenosti. Prvo, njihova procentualno veća prisutnost u praksi viših nego u praksi osnovnih sudova; Drugo, prilična neujednačenost u izricanju ove vrste krivičnih sankcija; Treće, dominantno prisustvo u praksi analiziranih sudova, kada je reč o ovoj krivičnoj sankciji, je mere bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi i na slobodi, kao i oduzimanja predmeta i njihovo izricanje uglavnom uz kaznu zatvora i uslovnu osudu; Četvrto, nedovoljno često izricanje mere bezbednosti zabrane upravljanja motornim vozilom.

9. Polazna hipoteza da sudovi široko primenjuju institut ublažavanja kazne što po oceni najšireg javnog mnjenja dovodi do blage kaznene politike nije potvrđena. Posmatrano u



ovom kontekstu takođe treba istaći činjenicu da je primena instituta oslobođenja od kazne i kod jedne i druge vrste sudova samo simbolična. Rezultati istraživanja u odnosu na praćenu kaznenu politiku osnovnih sudova pokazuju njihovu izuzetnu restriktivnost u primeni ublažavanja kazne, budući da je ovaj institut primenjen u 7% kod analiziranih 6 krivičnih dela. Kod viših sudova taj procenat je veći i iznosi 16,9% s tim da je njegova primena zakonom isključena kod 2 praćena krivična dela (kod krivičnog dela silovanja u celosti, odnosno za pojedine oblike kod krivičnog dela neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga). Uz ovo, kod ove vrste sudova prisutna je i izrazita nejunaćenosti primene instituta ublažavanja kazne (kreće se od 100% restiktivnosti - Viš sud u Nišu do 24% u Višem sudu u Zaječaru).

Osim iznesenog vidljiva je značajna razlika u primeni instituta ublažavanja kazne po pojedinim višim sudovima. Pojedini viši sudovi, poput Višeg suda u Nišu, vrlo restriktivno primenjuju institut ublažavanja kazne, taćnije u Višem sudu u Nišu niti jednom nije došlo do ublažavanja kazne, dok je npr. najveća zastupljenost u primeni instituta ublažavanja kazne zabeleženana kod Višeg suda u Zaječaru gde iznosi 24,0%, što svedoći o neujednaćenosti sudskoj politici u primeni ovog instituta.

Najćešće primenjivano ublažavanje kazne je kod krivičnog dela razbojništva (37,8%), što pokazuje da su zaprećene kazne za ovo delo dosta visoke i da primenom instituta ublažavanja kazne sudovi često koriguju prestrogu kaznenu politiku zakonodavca.

10. Zanemarljiv broj oslobođenja od kazne.

11. Izuzetno stroga kaznena politika za krivično delo teškog ubistva, što nije slučaj sa drugim krivićnim delima.

12. Kod krivićnog dela nasilje u porodici (ćl. 194. KZ) zabeleženani su slučajevi izricanja kazne zatvora koja se izvršava u prostorijama gde osuđeni stanuje (5,9%), što ćudi imajući u vidu odredbu ćl. 45. st. 7. KZ koja propisuje da se osuđenom za krivićno delo protiv braka i porodice koji živi sa oštećenim u istom porodićnom domaćinstvu ne moće odrediti izvršenje kazne zatvora na ovakav naćin. Jedino opravdanje je pretpostavka da se u ovim slučajevima radilo o licima, ćlanovima porodice, koja ne žive u zajednićkom domaćinstvu, što se nije moglo utvrditi iz spisa predmeta.

13. Ne mala razlika u visini izrećenanih kazni zatvora za pojedina krivićna dela, što potvrđuje tezu o neujednaćenosti sudske kaznene politike.

14. Zabrana ublažavanja kazne iz ćl. 57. st. 2. KZ onemogućava adekvatno odmeravanje kazne u pojedinim slučajevima i dovodi do neopravdanog prekvalifikovanja dela ili iznalazjenja osnova za oslobođenje od kazne što omogućava neogranićeno ublažavanje.

15. Prilikom izbora odmeravanja iznosa krivićne sankcije uglavnom se uzimaju u obzir olakšavajuće, a izuzetno malo – skoro zanemarljivo i otežavajuće okolnosti.

**II.** Analiza pitanja osuđenanih učinilaca krivićnih dela dala je vrlo zanimljive i u višestrukom smislu znaćajne rezultate. Ona nam odslikava celokupno stanje u dotićnom drućstvu, ali nam takoće dosta toga govori i o sveukupnoj kriminalnoj politici, a pre svega o tome da li su i u kolikoj meri ljudi "jednaki pred sudom i zakonom", odnosno da li je verovatnoća da neko bude osuđen ista bez obzira na njegovo socijalno i ekonomsko stanje. Polazna hipoteza u ovom istraživanju bila je da su učinioći krivićnih dela u Srbiji uglavnom socijalni marginalci, kao i to da ljudi ipak nisu jednaki u punom smislu te reći, te da su oni koji su, pre svega bogatiji, u sućtini privilegovani u smislu krivićnog negonjenja, odnosno u smislu izricanja blaćih kazni od strane sudova. Ta naća poćetna hipoteza po mnogo ćemu se pokazala taćnom. Bogatiji, obrazovaniji i uopće socijalno uspećniji reće su bili osuđivani od strane sudova što rećito govori o mnogo ćemu, a pre svega o samoj kaznenoj

(kriminalnoj) politici. Takođe se pokazalo empirijski tačnim i to da se muškarci znatno češće pojavljuju kao (osuđeni) učinioci krivičnih dela što je u skladu sa činjenicom njihovog znatno većeg učešća i u ukupnom broju pokrenutih krivičnih postupaka ne samo za analizirana krivična dela već i uopšte.

Ovo sve ipak ne bi trebalo shvatati u tom smislu da su bogatiji i obrazovaniji privilegovani od strane države, od strane suda, već da se radi o nečem drugom. Naime, bogatiji i obrazovaniji po prirodi stvari u manjoj meri čine teška krivična dela, naročito ona sa elementima nasilja, te se upravo zbog toga, odnosno prevashodno zbog toga događa da njima bivaju izrečene nešto blaže kazne. Jednostavno rečeno, bogati i obrazovani u manjoj meri vrše ubistva i silovanja, na primer, pa zbog toga i kazne koje njima bivaju izrečene, jesu nešto blaže. Osim toga, bogati i obrazovani su u stanju, u mogućnosti da angažuju bolje, skuplje advokate, što takođe za posledicu može imati da oni bolje prolaze prilikom izricanja kazni. Kada je reč o ženama, treba imati u vidu da se žene u principu veoma retko pojavljuju kao izvršioc i krivičnih dela, uopšte, pa i u našem uzorku, te da se ipak ne može govoriti o nekoj statističkoj značajnosti, pravilnosti. Takođe i za žene je karakteristično to da se one u još manjoj meri pojavljuju kao učinioci najtežih krivičnih dela, ubistava, a kod krivičnog dela silovanja se uopšte ni ne beleže kao učinioci. Taj faktor je svakako od vrlo velikog značaja zašto su sudovi prema ženama bili nešto "blaži" nego prema muškarcima.

**III.** Kada je reč o sporazumu o priznanju krivičnog dela kao instrumentu sudske kaznene politike pet je ključnih rezultata sprovedenog istraživanja.

1. Analiza prikupljenih podataka govori, pre svega, to da je sporazum o priznanju krivičnog dela kao ključna pojednostavljena forma postupanja u krivičnim stvarima instrumenat kaznene politike kako osnovnih tako i viših sudova. Istina još uvek ne u željenom obimu. Ovo tim pre obzirom na činjenicu da je ključni *ratio legis* ozakonjenja sporazuma bio upravo efikasniji rad pravosuđa, odnosno rešenje krivične stvari bez prethodnog preduzimanja procedura i procesnih radnji predviđenih za klasične krivične postupke (pre svega redovni krivični postupak). Ovakva jedna konstatacija svoju potvrdu nalazi u činjenici da je pred analiziranim osnovnim i višim sudovima od ukupno 1142 analiziranih predmeta sporazum zaključen u svega u 51 slučaju ili 4,5%. Procenat zaključenih sporazuma je skoro identičan i kod viših i kod osnovnih sudova. Ispravnost ovakvih pristupa suda sporazumu je diskutabilna s obzirom na činjenicu da je sporazum, po svojoj prirodi, pre svega namenjen kategoriji lakšeg i srednjeg kriminaliteta, krivičnih dela iz prvostepene stvarne nadležnosti osnovnih sudova.

2. Interesantan ali i očekivani podatak je da do iniciranja zaključenja sporazuma u znatno većem procentu dolazi na inicijativu tužioca no okrivljenog i njegovog branioca, i to bez obzira o kojoj vrsti sudova se radi. Naime, od ukupno 51 zaključenih sporazuma pred ova dva suda sporazum je na inicijativu tužioca zaključen u 38 (74,5%) slučajeva.

3. Polazeći od osnovnih obeležja instituta sporazuma o priznanju krivičnog dela a pre svega činjenice da je njegov rezultat i status osuđenosti okrivljenog, status koji okrivljeni, po pravilu, žele da izbegnu jedno od pitanja koje je analizirano u radu na projektu je i pitanje uticaja mere pritvora na pristajanje okrivljenog na zaključenje sporazuma o priznanju krivičnog dela. Pitanje je aktuelno i obzirom na činjenicu statusa okrivljenog prema kojem je izrečena mera pritvora, a posebno neizvesnosti dužine njegovog trajanja. Uz to, tu je i činjenica shvatanja ne malog broja javnosti da pritvor predstavlja "sankciju" i pre izricanja sankcije. S obzirom na sve ovo istraživače u radu na projektu je interesovao i odnos broja zaključenih sporazuma sa brojem okrivljenih kojima je određena mera pritvora. Sprovedeno istraživanje je pokazalo da je skoro zanemarljiv procenat zaključenih sporazuma o priznanju krivičnog dela sa okrivljenima kojima je određena mera pritvora. Posmatrano na nivou uzorka kao celine u svega 4,5% zaključenih sporazuma okrivljenom je

bila određena mera pritvora. Približno isti rezultati se dobijaju i ako se posmatranje vrši na nivou vrste suda (osnovni – viši sudovi). Do zaključivanja sporazuma i u ovakvim procesnim situacijama je, kao i uopšte, dolazilo na inicijativu tužioca. No, iz ovoga se niukom slučaju ne bi smeo izvući zaključak o osnovanosti određivanja mere pritvora u takvim procesnim situacijama

4. Zaključenje sporazuma o priznanju krivičnog dela je vidljivo kod svakog od analiziranih krivičnih dela, što je u skladu sa intencijama zakonodavca. Istina, prisutne su razlike u obimu zaključenih sporazuma po pojedinim krivičnim delima. Procentualno posmatrano najviše zaključenih sporazuma je kod težih krivičnih dela.

5. Polazeći od okolnosti koje sud treba da ima u vidu prilikom donošenja odluke o ponuđenom tekstu sporazuma od strane krivičnoprocesnih stranaka (pre svega čl. 317. ZKP) jedno od pitanja koje je analizirano u radu na projektu je i pitanje uticaja ranije osuđivanosti na odluku o prihvatanju ili neprihvatanju ponuđenog teksta sporazuma. Pitanje je aktuelno pre svega kada se postavi u kontekst odredbe čl. 4. st. 1. i čl. 317. ZKP prema kojima sud kada odlučujući o ponuđenom tekstu sporazuma procenjuje, pored ostalog, i činjenicu "da je kazna ili druga krivična sankcija, odnosno druga mera u pogledu koje su javni tužilac i okrivljeni zaključili sporazum predložena u skladu sa krivičnim ili drugim zakonom". Ovo tim pre što su u smislu čl. 54. st. 1. KZ RS u proceni tog pitanja mora da uzme u obzir i činjenica vezana za raniji život učinioca, tj. i činjenica njegove ranije osuđivanosti ili neosuđivanosti. I pored toga što činjenica ranije osuđivanosti nije i ne treba da bude prepreka prihvatanju ponuđenog teksta sporazuma od strane suda ipak se, posmatrano u ovom kontekstu, i o njoj mora voditi računa, i to je i ključni razlog analize ovako postavljenog pitanja. Rezultati dobijeni sprovedenim istraživanjem govore de je okrivljeni sa kojim je zaključen sporazum u 51,3 % od ukupnog broja zaključenih sporazuma bio ranije osuđivan, a od toga 27,% slučajeva dva ili više puta. Nažalost, ni u jednom od analiziranih predmeta po ovom pitanju sud nije posebno obrazlagao uticaj činjenice ranije osuđivanosti okrivljenog prilikom zauzimanja stava po pitanju da li je u tekstu sporazuma predloženi iznos krivične sankcije (kazne zatvora) u skladu sa krivičnim ili drugim zakonom ili ne (čl. 317. st. 1. t. 4. ZKP).

**IV.** I pored toga što posmatrano u odnosu na druge mere obezbeđenja prisustva okrivljenog u krivičnom postupku pritvor kao najteža mera treba da ima izuzetnu primenu praksa sudova je drugačija. Čini se da sudovi, u ne malom broju slučajeva, olako pribegavaju određivanju pritvora. Od ukupno 1142 analizirana predmeta u njih 503 ili 44% primenjena je mera pritvora. I pored toga što ovi podaci posmatrani sami za sebe nisu siguran pokazatelj ovakve jedne konstatacije ipak oni više nego opravdano upućuju na nju.

Kada se problematika praktične primene mere pritvora posmatra po analiziranim osnovnim sudovima onda se pre svega može konstatovati nešto što je bila i jedna od polaznih hipoteza, a to je da je mera pritvora kod ovih sudova mnogo manje primenjivana ne samo u odnosu na više sudove već i u odnosu na opšti prosek primene mere pritvora. Naime, pred ovim sudovima kao celini mera pritvora je određena u 123 od ukupno 714 analiziranih predmeta, odnosno u 17,2% slučajeva. Posmatrano pojedinačno po pojedinim sudovima na prvom mestu je Osnovni sud u Šapcu sa ukupno 43,2% određenih mera pritvora, potom sledi Osnovni sud u Beogradu sa 29,3% i osnovni sudovi u Pančevu i Valjevu sa 24,6% određenih mera pritvora. Na samom začelju ovako postavljene lestvice nalaze se Osnovni sud u Kragujevcu sa 9,6% i Osnovni su u Novom Pazaru sa 11,1%. Isto tako, nema nijednog, od analiziranih osnovnih sudova koji nisu u toku trajanja krivičnog postupka pribegavali primeni mere pritvora, što je takođe jedna od polaznih hipoteza.

Analiza primene mere pritvora u krivičnim postupcima koji se vode pred višim sudovima pokazuje tri ključne osobenosti. Prvo, određivanje mere pritvora je pravilo sa

malim brojem izuzetaka kada su u pitanju krivični postupci vođeni za analizirana krivična dela. U 380 od ukupno 427 analiziranih predmeta bila je određena mera pritvora, što procentualno posmatrano iznosi 89%. Drugo, kod dva analizirana viša suda (u Beogradu i Novom Pazaru) u svim analiziranim predmetima primenjena je mera pritvora. Treće, samo u 11, % analiziranih predmeta pred ovom vrstom sudova nije određivana mera pritvora. I pored težine krivičnih dela iz stvarne nadležnosti ovog suda opravdano se može postaviti pitanje: Da li je ovakva njihova praksa u skladu sa zakonskim stavom o izuzetnoj primeni mere pritvora?

Sledeći interesantan rezultat ispitivanja mere pritvora je da je u najvećem broju tzv. pritvorskih predmeta okrivljeno lice proglašeno krivim. U ukupnom broju lica proglašanih krivim izrečena kazna zatvora je ubedljivo na prvom mestu. Ona je izrečena u 442 slučaja ili 80,5%. Potom slede uslovna osuda i novčana kazna, dok je broj izrečenih drugih krivičnih sankcija ili zanemarljiv ili nije bilo uopšte njihovog izricanja (slučaj sa sudskom opomenom, radom u javnom interesu i oduzimanjem vozačke dozvole).

V. I pored toga što je stručna odbrana okrivljenog u krivičnom postupku, odnosno angažovanje branioca ne samo najčešća već i najveća garancija da će prava i interesi okrivljenog lica u krivičnom postupku biti na odgovarajući način predstavljeni i branjeni sprovedeno istraživanje pokazuje da u ne malom broju slučajeva (25,1%) okrivljeni nije imao stručnu odbranu-branioca u vođenim krivičnim postupcima. U spisima predmeta nema podataka o razlozima odsustva stručne odbrane u tih 25,1% slučajeva. No, imajući u vidu činjenicu da u slučajevima prisustva stručne odbrane preovlađuju slučajevi branioca po slobodnom izboru opravdano se može pretpostaviti da je ključni razlog neangažovanja branioca u takvim slučajevima imovno stanje okrivljenog i lica koja shodno čl. 75. st. 1. ZKP imaju takvu mogućnost, a nisu ispunjeni uslovi za odbranu siromašnih (čl. 77. ZKP). Uz ovo, još su dva interesantna rezultata do kojih se došlo sprovedenim istraživanjem koja govore u prilog opravdanosti ovakvog jednog stava. Prvo, prisutan je ne mali procenat slučajeva u kojima okrivljeni nije imao branioca po svom izboru ni u slučajevima ranije višestruke osuđivanosti. Tako npr. u krivičnim predmeta u kojima je okrivljeni već jednom osuđivan u 19,3% okrivljeni nije imao branioca po svom izboru. Isti je procenat i u slučajevima njegove ranije osuđivanosti dva ili više puta. Drugo, i u ovakvim procesnim situacijama znatno je veći broj angažovanja branica po službenoj dužnosti no po vlastitom izboru. Tako npr. u krivičnim predmetima u kojima je okrivljeni već dva ili više puta osuđivan imao je branioca po službenoj dužnosti u 45% slučajeva, a u 30,2% bio je angažovan branilac po sopstvenom izboru ili izboru lica koja su mogla da to urade za okrivljenog u smislu čl. 75. st. 1. ZKP. Sličan procenat je i u krivičnim predmetima u kojima je okrivljeni ranije jednom osuđivan. Obzirom na sve ovo opravdano je pretpostaviti da je ključni razlog ovakvog odnosa postavljenog i izabranog branioca i u ovakvim procesnim situacijama imovno stanje okrivljenih i lica koja ima mogućnost izbora branioca okrivljenom.

Uz izneseno, i sledeći rezultati sprovedenog istraživanja vredni su napomene i na ovom mestu. Prvo, procenat optuženih koji su nakon sprovedenog krivičnog postupka oglašeni krivim je veći u slučajevima u kojima je okrivljeni imao branioca po svom izboru. Naime, procenat takvih je 41,5%, a u slučaju odbrane od strane postavljenog branioca 32,8%. Drugo, izuzetno interesantan podatak je i to da u slučajevima kada okrivljeni nije imao branioca uopšte procenat oglašavanja krivim je još manji. Iznosi 25,7%. Treće, procentualno posmatrano najmanji procenat odsustva stručne odbrane je kod izrečene kazne zatvora, što je sasvim očekivano obzirom na težinu krivičnih dela za koja je izrečena ova krivična sankcija. Naime, od ukupno 548 izrečenih kazni zatvora u svega 24 (4,3%) slučaja nije bilo stručne odbrane. Četvrto, izrazit procenat odsustva stručne odbrane je kod izricanja uslovne osude. Od ukupno 407 izrečenih uslovnih osuda imamo odsustvo stručne

odbrane u 218 (53,5%) slučajeva. Peto, kod izrečene kazne zatvora kao najprisutnije krivične sankcije prisutan je veći broj stručnih odbrana od strane postavljenog branioca (branioca po službenoj dužnosti) no od strane izabranog branica. Od ukupno 548 izrečenih kazni zatvora osuđeni je u 287 (52,3%) slučajeva imao stručnu odbranu po službenoj dužnosti, a u 264 (45,6%) slučajeva odbranu od strane branioca po sopstvenom izboru. Šesto, kod izrečenih uslovnih osuda najveći procenat stručne odbrane je odbrana od strane branioca po sopstvenom izboru (u 36,3% stručne odbrane uopšte). Sedmo, kod izricanja većine drugih krivičnih sankcija stručne odbrane nije bilo ili je ona bila simbolična, što je i očekivano obzirom na činjenicu da je i njihovo učešće u ukupnom broju izrečenih krivičnih sankcija takođe simbolično. Izuzetak je novčana kazna koja je izrečena u 140 slučajeva, a od toga u 39 (27,8:%) slučajeva bez angažovanja stručnog branioca. Takođe, i kod izricanja ove krivične sankcije kao i kod uslovne osude u najvećem broju slučajeva stručne odbrane ona je pružana od strane branioca po sopstvenom izboru (u 60,7% svih stručnih odbrana).

**VI.** I pored izvesnog napretka još uvek nemamo željeni stepen efikasnosti krivičnih postupaka. Dokaz ispravnosti ovakve konstatacije su i podaci dobijeni sprovedenim istraživanjem. Oni nedvosmisleno govore da u skoro 50% analiziranih predmeta krivični postupci su trajali (od prijave do pravnosnažnosti) preko 2 godine. Ako se tome doda i takođe dobijeni podatak da je u 10,5% analiziranih predmeta krivični postupak trajao preko 5 godina onda ovakva jedna konstatacija još više dobija na svom značaju.

Ako se predmetna problematika posmatra po pojedinim (osnovnim i višim sudovima) onda su vidljive izuzetne razlike u efikasnosti rada sudova. Drugim rečima one su višestruke. Tako npr. kod osnovnih sudova prosečno vreme od prijave do pravnosnažnosti odluke do godinu dana je 31,7% analiziranih predmeta. Od ovog proseka odstupanja su izuzetno velika. Npr. u ovom vremenskom intervalu u Osnovnom sudu u Nišu rešeno je svega 3,1% predmeta a u Osnovnom sudu u Zaječaru čak 70,5%. Ili, kada je reč o periodu preko 5 godina onda je vidljivo da takvih predmeta nema u osnovnim sudovima u Valjevu i Zaječaru. Ali, sa druge strane u osnovnim sudovima u Beogradu i Nišu 19,0 odnosno 19,4 % procenta zauzimaju takvi predmeti.

Značajne razlike po ovom pitanju, mada ne kao kod osnovnih sudova, prisutne su i u radu viših sudova. Tako npr. u trajanju do 2 godine procenat rešenih predmeta na nivou svih posmatranih viših sudova je 31,1%. Međutim, pojedinačno posmatrano on se kreće od 5,1% u Višem sudu u Nišu do 45,1% u Višem sudu u Zaječaru. Ili, procenat predmeta čije rešavanje traje preko 5 godina na nivou ovih sudova je 11,4 %, ali pojedinačno posmatrano kreće se od 0% u Novom Pazaru do 38,6% u Višem sudu u Beogradu.

Iz navedenih, i ne samo navedenih podataka, jasno je da je neophodno preduzeti dodatne aktivnosti (normativnog i praktičnog karaktera) na povećanju efikasnosti naših krivičnih postupaka do stepena prisutnog u relevantnom komparativnom krivičnom procesnom zakonodavstvu - njihovoj sudskoj praksi i standarda zahteva suđenja u razumnom roku.



# U P I T N I K

## PODACI O SUDU

1. Sud \_\_\_\_\_
2. Broj predmeta \_\_\_\_\_

## PODACI O UČINIOCU

3. Pol
  - 1) muški
  - 2) ženski
4. Starost
  - 1) do 30 godina
  - 2) 31-45 godina
  - 3) 46-60 godina
  - 4) Preko 60 godina
5. Školska sprema
  - 1) nepotpuna osnovna
  - 2) osnovna
  - 3) srednja
  - 4) viša i visoka
6. Zanimanje
  - 1) nezaposlen
  - 2) učenik ili student
  - 3) radnik
  - 4) službenik
  - 5) zemljoradnik
  - 6) privatni preduzetnik
  - 7) ostalo
7. Imovno stanje učinioca
  - 1) nema podataka
  - 2) veoma loše
  - 3) slabo
  - 4) srednje
  - 5) dobro
  - 6) veoma dobro
8. Bračno stanje
  - 1) nije u braku
  - 2) u braku je
9. Broj maloletne dece
  - 1) nema
  - 2) jedno
  - 3) dvoje ili više
10. Ranija osuđivanost
  - 1) nijednom
  - 2) jednom
  - 3) dva ili više puta

## **PODACI O DELU**

11. Pravna kvalifikacija dela
12. Da li postoji sticaj
  - 1) ne
  - 2) da, dva dela
  - 3) da, tri i više dela
13. Stadijum izvršenja dela
  - 1) pokušaj
  - 2) svršeno delo
14. Oblik vinosti
  - 1) umišljaj
  - 2) nehat
15. Da li je imao saučesnike
  - 1) sam izvršio
  - 2) imao saučesnike
16. Oblik saučesništva kod osuđenog
  - 1) sam izvršio
  - 2) izvršilac koji je imao saučesnike
  - 3) saizvršilac
  - 4) podstrekač
  - 5) pomagač

## **PODACI O POSTUPKU**

17. Koliko je vremena proteklo od prijave dela do pravnosnažnosti presude?
  - 1) do godinu dana
  - 2) do 2 godine
  - 3) 2-3 godine
  - 4) 3-5 godina
  - 5) preko 5 godina
18. Da li je učiniocu bio određen pritvor?
  - 1) ne
  - 2) da
19. Da li je imao branioca po sopstvenom izboru?
  - 1) nije imao branioca
  - 2) imao je branioca po službenoj dužnosti
  - 3) imao je branioca po sopstvenom izboru
20. Da li je bilo sporazuma o priznanju krivičnog dela?
  - 1) da, na predlog tužioca
  - 2) da, na predlog okrivljenog
  - 3) ne



## PODACI O SANKCIJAMA

21. Da li je optuženi oglašen krivim?
- 1) da
  - 2) ne
21. Koja je sankcija izrečena?
- 1) zatvor
  - 2) novčana kazna
  - 3) uslovna osuda
  - 4) sudska opomena
  - 5) rad u javnom interesu
  - 6) oduzimanje vozačke dozvole
  - 7) vaspitna mera
  - 8) oslobodjenje od kazne
22. Kolika je bila visina zatvorske kazne?
- 1) nije bilo zatvorske kazne
  - 2) do 6 meseci
  - 3) od 6 do 12 meseci
  - 4) od 1 do 3 godine
  - 5) od 3 do 5 godina
  - 6) od 5 do 10 godina
  - 7) preko deset godina
  - 8) kućni zatvor
23. Mere bezbednosti
- 1) nije izrečena
  - 2) izrečena uz kaznu
  - 3) izrečena samostalno
24. Da li je bilo ublažavanja kazne?
- 1) ne
  - 2) da
25. Da li je bilo oslobodjenja od kazne?
- 1) da, na osnovu nekog zakonskog osnova
  - 2) da, delo učinjeno iz nehata...
  - 3) da, stvarno kajanje
  - 4) da, poravnanje
  - 5) ne
26. Olakšavajuće okolnosti
- 1) nisu konstatovane
  - 2) stepen kriv.odgovornosti
  - 3) jačina ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra
  - 4) pobude iz kojih je delo učinjeno
  - 5) okolnosti pod kojima je delo učinjeno
  - 6) raniji život učinioca
  - 7) lične i porodične prilike učinioca
  - 8) držanje učinioca posle učinjenog dela
  - 9) odnos prema žrtvi

10) druge okolnosti

27. Otežavajuće okolnosti

- 1) nisu konstatovane
- 2) stepen kriv.odgovornosti
- 3) jačina ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra
- 4) pobude iz kojih je delo učinjeno
- 5) okolnosti pod kojima je delo učinjeno
- 6) raniji život učinioca
- 7) lične i porodične prilike učinioca
- 8) držanje učinioca posle učinjenog dela
- 9) odnos prema žrtvi
- 10) povrat
- 11) druge okolnosti

28. Krivično delo učinjeno iz mržnje

- 1) da
- 2) ne

CIP - Каталогизација у публикацији -  
Народна библиотека Србије, Београд

343.241(497.11)  
343.2.01(497.11)

KAZNENA politika u Srbiji : zakon i praksa / [Stanko Bejatović ... [et al.]. - Beograd : Ministarstvo pravde SAD, Kancelarija za međunarodnu pomoć, usavršavanje i profesionalnu obuku u pravosuđu : Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, 2018 (Beograd : Radunić). - 130 str. ; 25 cm : graf. prikazi, tabele

Tiraž 300. - Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-88945-07-3  
1. Бејатовић, Станко, 1952- [аутор]  
а) Казнена политика - Србија  
COBISS.SR-ID 267607564